

BÖLÜM II

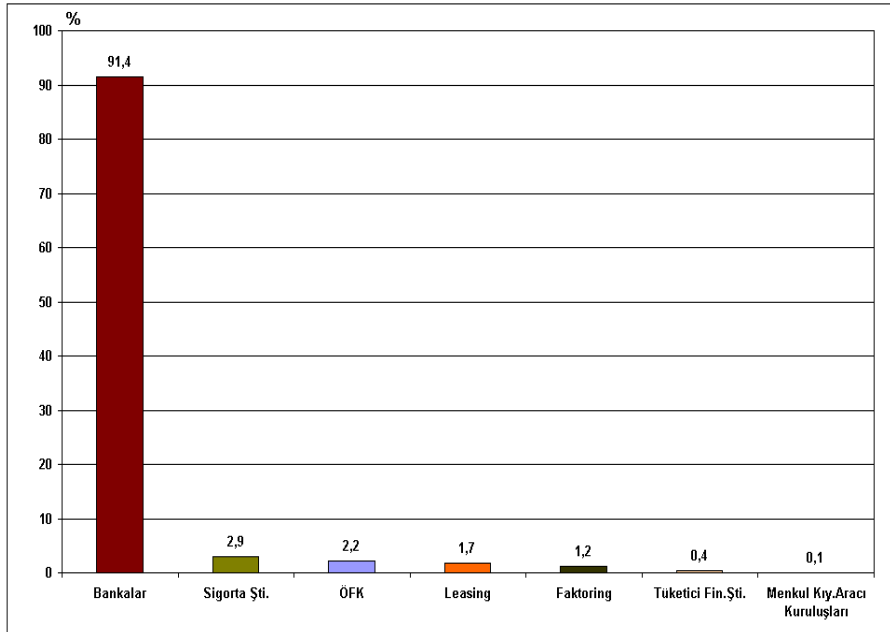
BANKACILIK SEKTÖRÜ VE DİĞER FİNANSAL KURULUŞLAR

II.1.GENEL YAPI

Finans sektörü, 2004 yılında Türk ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmelere paralel olarak istikrarlı bir gelişme göstermiştir. 2004 yılında GSYİH’de gerçekleşen yüzde 8,9 oranındaki yüksek büyüme performansı, enflasyonda ve faiz oranlarında yaşanan düşüşle iç talepte meydana gelen canlanma, finans sektörünü geliştirmeye yönelik açılımlar, yeni yasal düzenlemeler ve finansal kuruluşlardaki risk odaklı yönetim eğilimi, finansal kuruluşların yakın denetim ve gözetimi, sektörün kârlılığını artırarak, istikrarlı gelişmesine ve büyümesine katkıda bulunmuştur.

2004 yılında Türk ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler, finans sektörünün de büyümesini sağlamıştır.

Grafik II.1.1
Finans Sektörünün Bilanço Büyüklüğünün Dağılımı¹

Kaynak: BDDK-TCMB, Hazine Müsteşarlığı, Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

¹ Aralık 2004 itibarıyla

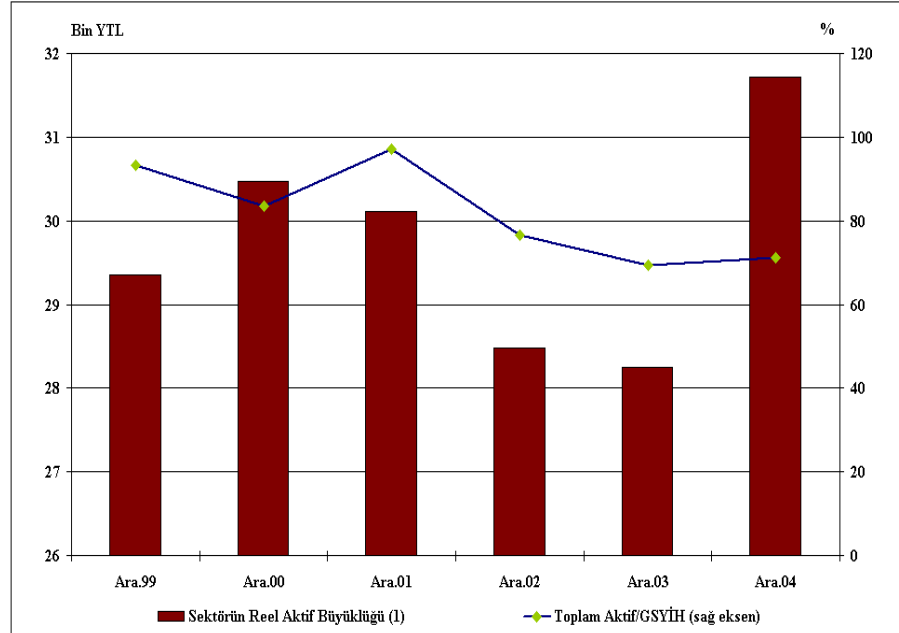
*Finansal
sektörün toplam
varlıklarının
yüzde 91,5'ini
bankalar
oluşturmaktadır.*

Finans sektöründe 48 Banka, 5 Özel Finans Kurumu, 58 Sigorta Şirketi, 92 Faktoring, 81 Leasing, 7 Tüketici Finansman Şirketi, 151 Menkul Kıymet Aracı Kuruluşu faaliyet göstermektedir⁹. Finansal sektörün yüzde 91,4'ünü bankalar oluşturmaktadır. Finansal sektörü oluşturan diğer sektörlerin büyüklüğü henüz istenen düzeyde olmasa da bunların arasında özellikle sigortacılık ve leasing sektörü geçmiş dönemlere göre önemli gelişmeler göstermektedir (Grafik II.1.1). Bundan sonraki bölümlerde bankalar, özel finans kurumları (ÖFK), sigortacılık, bireysel emeklilik ve reasürans şirketleri ile tüketici finansman şirketleri incelenecektir.

II.1.1.Bankacılık Sektörü

2004 yıl sonu itibariyle bankacılık sektörünün varlıkları, bir önceki yıla göre yüzde 23 oranında artarak 306,5 milyar Yeni Türk lirasına yükselmiştir. Reel olarak incelendiğinde ise sektörün toplam aktif büyüklüğünün yüzde 12,3'lük artışla 28,2 bin Yeni Türk lirasından 31,7 bin Yeni Türk lirasına yükseldiği görülmektedir (Grafik II.1.1.1).

Grafik II.1.1.1 Bankacılık Sektörü Reel Bilanço Büyüklüğünün ve GSYİH İçindeki Payının Dönemsel Gelişimi

Kaynak: BDDK-TCMB

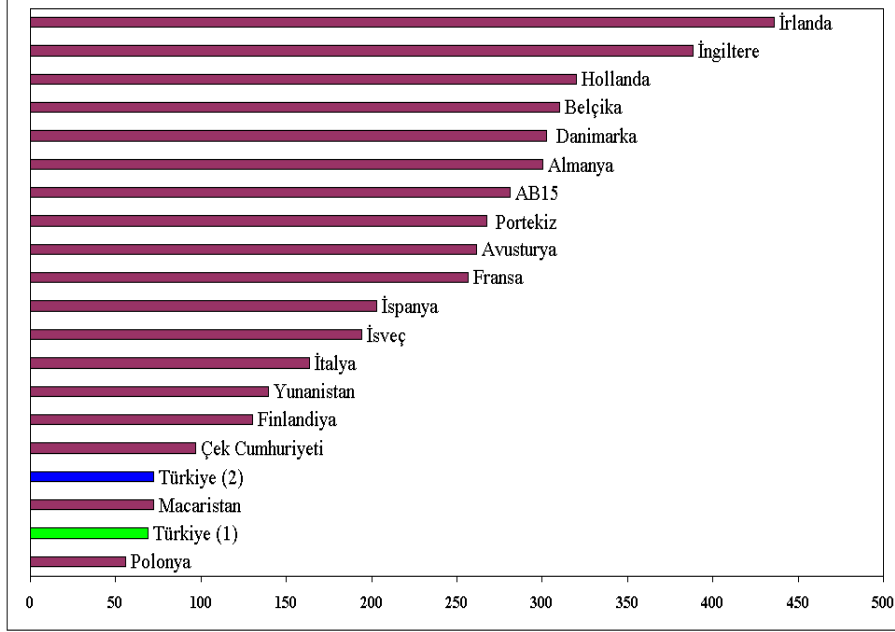
¹ Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü "1994=100 TÜFE" ile reel hale getirilmiştir.

⁹ Banka ve ÖFK verileri BDDK-TCMB, Sigorta Şti.leri, Faktoring, Leasing ve Tüketici Finansman Şti.leri verileri, Hazine Müsteşarlığından ve Menkul Kıymet Aracı Kuruluşları verisi ise Sermaye Piyasaları Aracı Kuruluşları Birliğinden alınmıştır.

Enflasyon muhasebesi uygulamasının sona ermesinden sonra Mayıs 2005 döneminde sektörün toplam aktifleri, Aralık 2004'e göre yüzde 5,6 artarak 324,7 milyar Yeni Türk lirasına yükselmiştir.

Grafik II.1.1.2

Türk Bankacılık Sektörünün Bilanço Büyüklüğü/GSYİH Oranının Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırması¹

*Bankacılık
sektörünün
varlıklarının
GSYİH'ye oranı
AB'ye yeni üye
olan ülkeler
düzeyindedir.*

Kaynak: DİE, BDDK-TCMB, ECB Report, 2004

¹ Türkiye (1) 2003 yılı verilerini, Türkiye (2) 2004 yılı verilerini göstermektedir. AB'ye üye ülkeler için 2003 yılı verileri kullanılmıştır.

2003 yılında Türk bankacılık sektörü bilanço büyüklüğünün GSYİH'ye oranı, yüzde 69 olarak gerçekleşmiş ve yüzde 281 olan AB15'in¹⁰ toplam bilanço büyüklüğünün GSYİH'ye oranının altında kalmıştır.

2004 yılı sonu itibarıyla yüzde 72 olarak gerçekleşen Türk bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğünün GSYİH'ye oranının, AB'ye yeni üye olan ülkelerle karşılaştırıldığında, Macaristan ile aynı, Polonya'dan daha yüksek, Çek Cumhuriyetinden ise daha düşük olduğu görülmektedir (Grafik II.1.1.2).

¹⁰ Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka, İrlanda, İngiltere, Yunanistan, Portekiz, İspanya, Avusturya, Finlandiya ve İsveç AB15 ülkelerini oluşturmaktadır.

Tablo II.1.1.1
Sektörün Bilanço Büyüklüklerinin Seçilmiş AB Ülkeleri ile Karşılaştırması¹

	Mevduat / GSYİH (%)	Kredi / GSYİH (%)	Kredi / Mevduat (%)	Kredi / Top.Aktifler (%)	Top.Aktifler / Banka Sayısı (Milyon Euro)
Belçika	137	107	78	35	7.676
Danimarka	53	155	295	51	2.802
Almanya	115	142	124	47	2.873
Yunanistan	92	72	79	52	3.613
İspanya	109	117	108	58	4.333
Fransa	77	92	120	36	4.254
İrlanda	121	158	130	36	7.190
İtalya	57	87	152	53	2.653
Lüksemburg	883	505	57	18	3.814
Hollanda	124	166	134	52	3.061
Avusturya	99	124	125	48	720
Portekiz	105	142	135	53	1.743
Finlandiya	53	66	124	51	508
İsveç	47	106	224	55	2.339
İngiltere	115	140	122	36	14.496
AB15 Toplamı¹	98	121	124	43	3.513
Çek Cumhuriyeti	64	38	60	39	2.218
Macaristan	43	42	97	59	1.692
Polonya	39	28	73	51	1.727
Türkiye					
Ara. 03	43	21	48	30	2.862
Ara. 04	45	25	55	34	3.322

Kaynak: BDDK-TCMB, ECB Report 2004, ECB Report-Ocak 2005

¹ AB ülkelerinin verileri 2003 yılı itibariyledir. AB'ye üye 15 ülkenin "Kredi Kuruluşlarının" verileri, Türkiye ve diğer AB'ye yeni üye 3 ülkenin ise bankacılık verileri alınmıştır.

Türk bankacılık sektörü, seçilmiş AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, 2003 yılı sonu itibariyle, toplam mevduatın GSYİH'ye oranının Macaristan ve Polonya dışındaki AB ülkelerinden düşük olduğu, toplam kredilerin GSYİH'ye oranının ve kredi/mevduat oranının seçilmiş AB ülkelerinin gerisinde kaldığı görülmektedir (Tablo II.1.1.1). 2003 yılında kamu borçlanma gereğinin yüksekliği, krizlerden sonra iç talebin daralması ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılma sürecinde olmasının da etkisiyle, kullanılan kredilerin GSYİH'ye oranı düşmüş, buna karşılık menkul değerlerin¹¹ GSYİH'ye oranı ise yüzde 29 olarak gerçekleşmiştir.

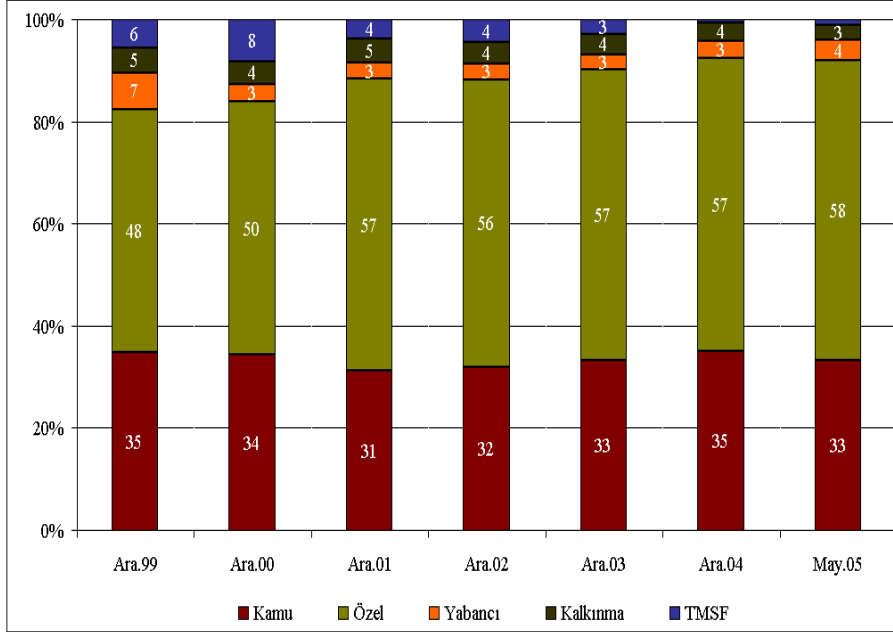
Aralık 2004'te ise, kredi/mevduat oranı yüzde 55'e, sektörün kullandığı kredilerinin GSYİH'ye oranı ise yüzde 25'e yükselmiştir. Ancak, kredilerin GSYİH'ye oranı, AB15'den hâlen çok düşüktür (Tablo II.1.1.1).

¹¹ Menkul Değerler = Alım-Satım Amaçlı Menkul Değerler+Satılmaya Hazır Menkul Değerler+Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler (Net). 2004 yılında menkul kıymetlerin yüzde 97'si Devlet İç Borçlanma Senetleridir.

Bankacılık sektörünün kullandığı toplam kredilerin aktif büyüklüğü içerisindeki payı, 2003 yılında yüzde 30 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, Lüksemburg dışındaki diğer AB ülkelerinin oranlarından daha düşüktür. Aralık 2004'te krediler/toplam aktifler oranı yüzde 34'e yükselmiştir. 2003 yılı verileri itibariyle banka başına düşen bilanço büyüklüğü ise, 2,8 milyar Euro ile yeni üye ülkeler dahil çoğu AB ülkesinin üzerindedir. Bu tutar Aralık 2004'te 3,3 milyar Euro'ya yükselmiştir (Tablo II.1.1.1).

Grafik II.1.1.3

Bankacılık Sektörü Bilanço Büyüklüğünün Grup¹ Bazında Dağılımı

Kaynak: BDDK-TCMB

¹ Grafikteki gruplar, "Kamu"; kamu sermayeli, "Özel"; özel sermayeli, "Yabancı"; çoğunluk hissesine yabancıların sahip olduğu mevduat bankalarını, "Kalkınma", mevduat kabul etmeyen kamu(3), özel (8) ve yabancı(2) sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarını, "TMSF"; Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kapsamında faaliyet gösteren bankaları göstermektedir.

2004 yılında Türk bankacılık sektöründe 18 özel banka, sektörün toplam bilanço büyüklüğünün yüzde 57'sine sahiptir. Kamu bankalarının sayısı¹² 3 olup, yüzde 35 pay ile sektör içerisindeki ağırlığını korumaktadır. Sektörde sermayesinin tamamı yabancılara ait olan 13 mevduat bankasının toplam bilanço büyüklüğü içerisindeki payı, yüzde 3,4 düzeyindedir. Mayıs 2005'te özel bankaların sektör bilançosu içerisindeki payı yüzde 58'e yükselirken, kamu bankalarının payı yüzde 33 ve yabancı bankaların payı yüzde 4,1 olmuştur.

2004 yılı sonunda sektörde kamu bankalarının payı, yüzde 35, özel bankaların payı yüzde 57, yabancı bankaların payı ise yüzde 3,4 olmuştur.

¹² Kamu bankaları arasında yer almasına rağmen "Vakıfbank"ın statüsü henüz netlik kazanmamıştır. Özelleştirilme sürecinde olan bu bankanın, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kontrolündeki hisselerinin 2005 yılında halka arz edilmesi planlanmaktadır, halka arz gerçekleştiğinde bankanın statüsü "özel" banka niteliğine kavuşacaktır.

Kutu.II.1.1.1.Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankaların Payındaki Gelişme

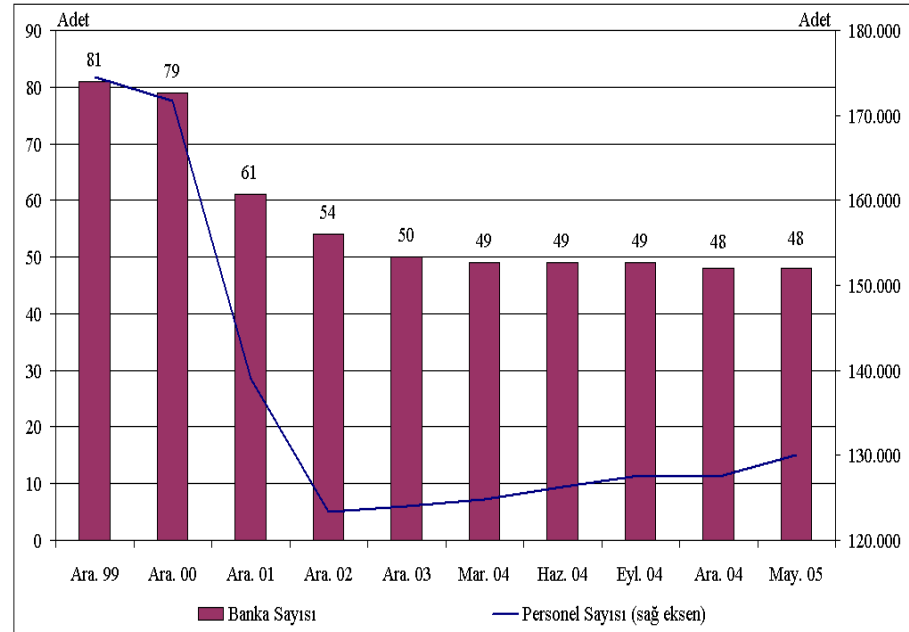
Toplam bilanço büyüklüğüne göre, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren yabancı sermayeli 13 mevduat bankasının sektördeki payı, Mayıs 2005 itibariyle yüzde 4,1'dir. Ancak, sektörde kalkınma ve yatırım bankaları grubunda yer alan Taib Yatırım Bankası A.Ş. ve Calyon Bank A.Ş. ile özel bankalar grubunda yer alan Turkish Bank A.Ş., Tekfenbank A.Ş., Finansbank A.Ş., Koçbank A.Ş. ve Türkiye Ekonomi Bankası A.Ş'deki yabancıların sahip olduğu hisseler de eklendiğinde, sektörde yabancı yatırımcıların payı yüzde 6,7'ye yükselmektedir.

2003 yılından sonra Türk ekonomisinde ve bankacılık sektöründe sağlanan istikrar, yabancı yatırımcıların sektöre olan ilgisini artırmıştır. İlgili taraflarca süregelen satış görüşmeleri de dikkate alındığında, bankacılık sektöründeki yabancı payının önümüzdeki dönemlerde de artması beklenmektedir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının sektördeki payı, 2004 yılında yüzde 4 oranında gerçekleşmiştir. Bilanço büyüklüğünün yüzde 8'i düzeyine kadar yükselen TMSF bankalarının sektördeki payı Mayıs 2005 döneminde yüzde 0,6'ya kadar düşmüş, sayısı ise satış, birleşme, devir ve tasfiyeleri sonucunda 20'den 1'e, gerilemiştir (Grafik II.1.1.3).

Grafik II.1.1.4

Bankacılık Sektöründe Banka ve Personel Sayısının Gelişimi

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankacılık sektöründe banka ve çalışan sayısının azalmasında, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerin etkisi görülmektedir. Krizlerden önceki dönem olan 1999 yılı ile 2003 yılı arasında bir karşılaştırma yapıldığında sektörde satış, birleşme, devir ve tasfiyelerle yaşanan daralma sonucu, 1999 yıl sonunda 81 olan banka sayısının 2003

yılında 50'ye, 174,442 olan çalışan sayısının 124,030'a gerilediği görülmektedir (Grafik II.1.1.4).

2004 yılında ise, bir özel ve bir yabancı bankanın devirleri sonucu sektördeki banka sayısı 48'e düşmüş, büyük ölçüde özel bankaların etkisiyle de şube ve personel sayısında artış yaşanmıştır.

2005 Mayıs ayında sektördeki banka sayısı değişmezken, personel sayısı yıl sonuna göre, 2.495 kişi artarak 130.031'e ulaşmıştır.

Tablo II.1.1.2.
AB15 Ülkeleri ile Karşılaştırma¹

	En büyük 5 kredi kurumunun sektör payları (%)				Şube Başına Düşen Personel Sayısı	Kredi Kuruluşları Başına Düşen Şube Sayısı	Bankacılık Sektöründe Çalışan Sayısının Toplam Nüfusa Oranı (%)
	Kredi Kuruluşu Sayısı	Toplam Şube Sayısı	Toplam Personel	Toplam			
Belçika	83	108	4.989	73.553	15	46	0,04
Danimarka	67	203	2.118	45.994	22	10	0,05
Almanya	22	2.225	47.351	725.550	15	21	0,05
Yunanistan	67	59	3.300	61.074	19	56	0,04
İspanya	44	348	39.762	243.460	6	114	0,04
Fransa	47	939	25.789	420.291	16	27	0,04
İrlanda	44	80	924	35.658	39	12	0,05
İtalya	27	801	30.502	337.689	11	38	0,04
Lüksemburg	32	172	269	22.513	84	2	0,07
Hollanda	84	481	3.671	119.857	33	8	0,05
Avusturya	44	814	4.395	73.308	17	5	0,05
Portekiz	63	200	5.440	53.931	10	27	0,05
Finlandiya	81	366	1.252	26.668	21	3	0,05
İsveç	54	222	2.061	39.456	19	9	0,05
İngiltere	33	426	14.186	495.173	35	33	0,05
AB15 ortalaması	53	496	12.401	184.945	15	25	0,04
Türkiye							
12.03	60	50	6.062	124.030	20	121	0,03
12.04	60	48	6.152	124.141	20	128	0,03

Kaynak: BDDK-TCMB, Eurostat, ECB Report 2004

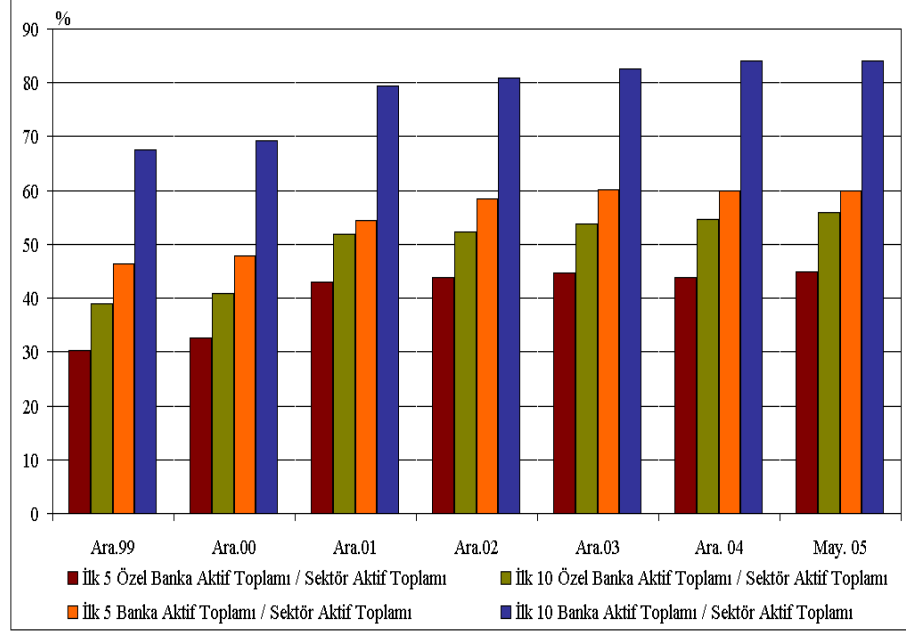
¹ Tabloda AB ülkelerinin 2003 yılı verileri yer almaktadır. AB ülkelerinde "kredi kuruluşu" tanımını farklılık göstermekte ve bazılarında banka dışı finansal kuruluşlar da dâhil edilmektedir. Türkiye için sadece "Bankalar" dikkate alınmıştır.

Türk bankacılık sektörü AB15 ülkeleri ile karşılaştırıldığında banka, şube ve personel sayısının, AB15 ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bu durumun Türk bankacılık sektörünün AB15 ülkelerine göre daha küçük olmasının yanısıra, kredi kuruluşu tanımının farklılığından da kaynaklandığı düşünülmektedir. Türkiye'de bankacılık

2004 yılında bankacılık sektöründe faaliyet gösteren banka sayısı 48'e düşerken, şube ve personel sayısında artış olmuştur.

sektöründe çalışan sayısının toplam nüfusa oranı gerek AB15 ülkelerinden, gerekse AB15 ortalamasından düşüktür. Türk bankacılık sektöründeki yaygın şubecilik anlayışı neticesinde banka başına düşen şube sayısı, AB15 ortalamasının çok üzerinde kalmaktadır. Şube başına düşen çalışan sayısı ise, AB15 ortalamasına yakın gerçekleşmektedir (Tablo II.1.1.2).

Grafik II.1.1.5
Bilanço Büyüklüklerine Göre Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma

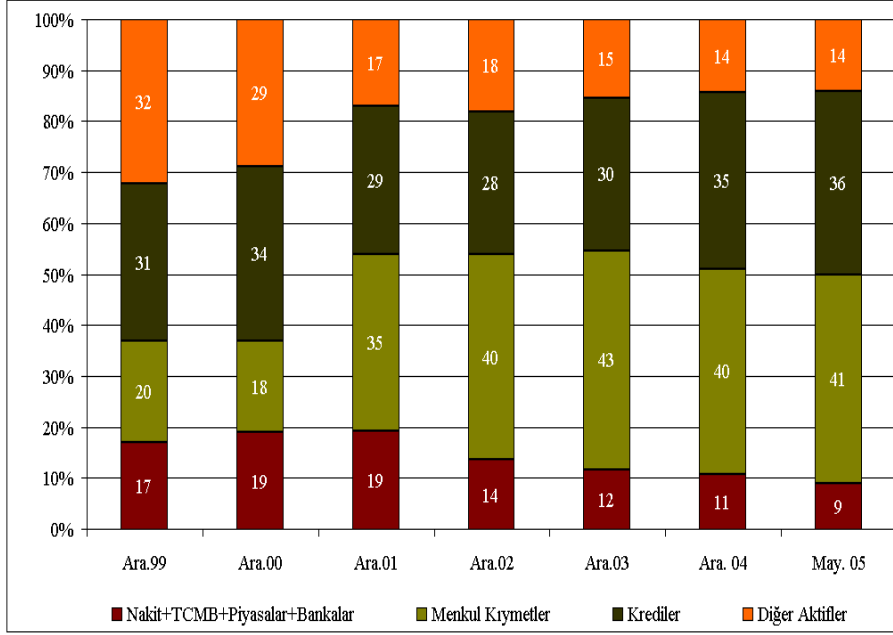

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankacılık sektörünün bilanço büyüklükleri yoğunlaşması AB15 ülkeleri ile karşılaştırıldığında, en büyük beş bankanın toplamının sektördeki konsantrasyonunun, AB ortalaması ve bazı gelişmiş ülkelerden daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo II.1.1.2).

İlk on bankanın bilanço büyüklükleri açısından sektördeki yoğunlaşma incelendiğinde, 2000 yılı itibariyle ilk 10 bankanın toplam bilanço büyüklüğünün sektör içerisindeki payının yüzde 69'dan, 2004 yılında yüzde 84'e, ilk 10 özel banka için ise söz konusu oranın yüzde 41'den yüzde 55'e çıkarak yoğunlaşmanın arttığı görülmektedir. Mayıs 2005 itibariyle ilk 10 banka, sektör aktiflerinin yüzde 84'ünü, ilk 10 özel banka ise yüzde 56'sını oluşturmaktadır (Grafik II.1.1.5).

Grafik II.1.1.6
Bankacılık Sektörünün Aktif Yapısı

Kaynak: BDDK-TCMB

2002 yılında siyasi istikrarsızlık ve belirsizliğin ortadan kalkması, 2003 ve 2004 yıllarında artarak devam eden ekonomik istikrar ve olumlu beklentiler, sektörün bilançosunu yeniden yapılandırma ihtiyacını desteklemiştir. Yurt içi ve yurt dışında sektöre olan güvenin artması ve kaynak temin imkânlarındaki gelişmelerin de etkisiyle bankacılık sektörü, özellikle Türk parası bazında nakit ve nakit benzeri değerlerini azaltarak plasmanlarını artırmaya yönelmiştir. 2005 yılının Mayıs ayında sektörün nakit ve nakit benzeri değerlerinin bilanço içerisindeki payı, yıl sonuna göre 2 puan gerileyerek yüzde 9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.1.1.6).

Krizleri takip eden dönemlerde, aktifler içerisinde en önemli paya sahip olan menkul değerlerin bilanço içerisindeki payı, 2004 yılı sonunda bir önceki yıla göre 3 puan azalarak, yüzde 40'a düşmüştür. Bankacılık sektörünün krizlerden sonra yeniden yapılandırılması sürecinde, özellikle kamu bankalarına devlet iç borçlanma senedi aktarılması ve bankaların devlet iç borçlanma senetlerini daha az riskli ve daha kârlı bir yatırım aracı olarak değerlendirmeleri sonucunda, 2004 yılında da devlet iç borçlanma senetleri, menkul değerler portföyünde en önemli paya sahip olmuştur. Mayıs 2005 itibarıyla menkul kıymetlerin bilanço içindeki payı yüzde 41'dir (Grafik II.1.1.6).

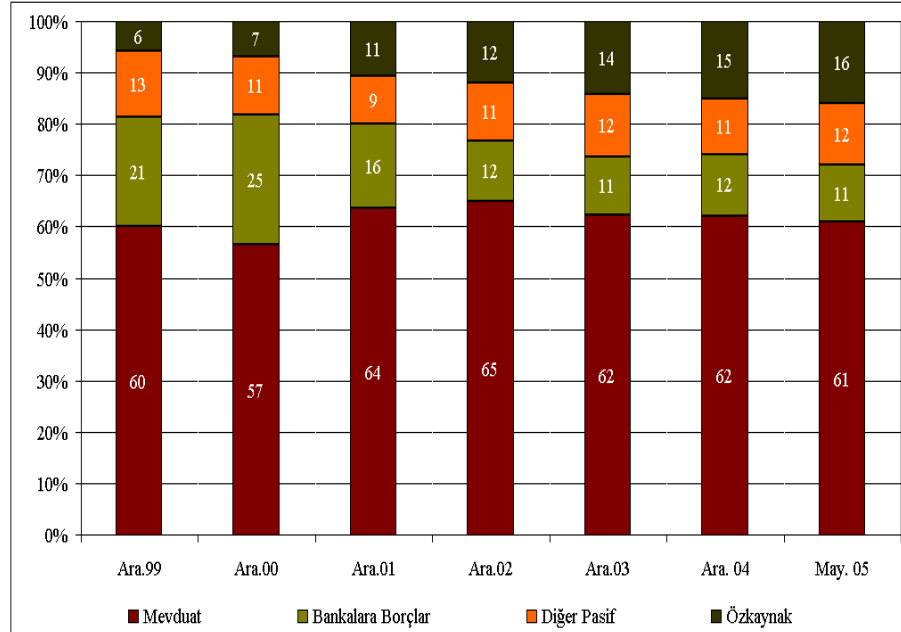
2005 yılının Mayıs döneminde, sektör bilançosu içerisinde menkul değerlerin ve kredileri payı, yıl sonuna göre 1 puan, artarken, likit değerlerin payı 2 puan azalmıştır.

2004 yılında yaşanan olumlu ekonomik gelişmeler nedeniyle, bankacılık sektörünün kredi hacmi artmıştır.

2003 yılında mali yapısı güçlenmeye başlayan bankacılık sektörünün kredi hacmi genişlemeye başlamıştır. Makroekonomik göstergelerdeki olumlu gelişmeler ve piyasalardaki pozitif beklentiler sonucunda, 2003 yılında yüzde 30 olan aktifler içerisindeki kredilerin payı, 2004 yılında yüzde 35'e, Mayıs 2005'de yüzde 36'ya yükselmiştir. Bu gelişmede, bankaların özellikle bireysel bankacılık hizmetlerine yönelmeleri ve tüketici kredileri ve kredi kartları ile kredi hacimlerini artırmaları etkili olmuştur (Grafik II.1.1.6).

Bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, nakit değerler, menkul değerler cüzdanı ve krediler dışındaki diğer aktiflerde de dönemsel olarak belirgin bir azalış sağlamıştır. 1999 yılında bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin yüzde 32'sini oluşturan diğer aktifler, 2004 yılında yüzde 14'e gerilemiştir. Mayıs 2005 döneminde aynı seviyesini korumuştur. 1999 yılında diğer aktifler kaleminin toplam aktifler içerisindeki payının yüksek olmasında, kamu bankalarının özel görev zararlarının bu kalem altında tutulması etkili olmuştur (Grafik II.1.1.6).

Grafik II.1.1.7
Bankacılık Sektörünün Pasif Yapısı

Kaynak: BDDK-TCMB

2004 yılında Türk bankacılık sektörünün pasif yapısının yüzde 85'ini yabancı kaynaklar, yüzde 15'ini ise özkaynaklar oluşturmaktadır. Toplam pasiflerin yüzde 62'si oranındaki 191,1 milyar Yeni Türk lirası tutarındaki kısmı mevduattır. 2004 yılında ekonomideki olumlu

2005 yılının Mayıs döneminde toplam pasifler içerisinde mevduatın ve bankalara borçların payı, yıl sonuna göre 1'er puan azalırken, diğer pasiflerin payı ise 1 puan artmıştır.

gelişmelerin etkisiyle, Türk parasına olan güvenin artması sonucunda, Türk parası mevduatın toplam mevduat içerisindeki payı, bir önceki yıla göre 4 puan artarak, yüzde 55'e yükselirken, yabancı para mevduatın payı yüzde 45'e düşmüştür. Mayıs 2005'de pasiflerin yüzde 61'ini mevduat oluşturmaktadır (Grafik II.1.1.7).

2000 yılında bankalara borçların toplam pasifler içerisindeki payı yüzde 25'e ulaşmış, 2001 yılının sonundan itibaren azalma eğilimi göstererek, 2003 yılında yüzde 11'e kadar gerilemiş ve 2004 yılında yüzde 12 olarak gerçekleşmiştir. Bankalara borçların toplam pasifler içindeki payı Mayıs 2005'de 1 puan gerilemiştir (Grafik II.1.1.7).

2004 yılında 45,9 milyar Yeni Türk lirası olan toplam özkaynaklar, 2003 yılına göre yüzde 29 artmış, toplam pasifler içerisindeki payı da yüzde 14'den yüzde 15'e yükselmiştir. 2004 yılında özkaynakların toplam pasifler içerisindeki payının yükselmesinde ödenmiş sermaye ile dönem kârının artması etkili olmuştur. Mayıs 2005 itibariyle özkaynakların pasifler içindeki payı yüzde 16'ya yükselmiştir (Grafik II.1.1.7).

II.1.2.Özel Finans Kurumları

Kutu.II.1.2.1.Özel Finans Kurumları

Özel Finans Kurumları (ÖFK), mevduat toplama yetkisi bulunmayan ancak, özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hakkı veren hesaplar yoluyla fon toplayan, üretim desteği, kâr zarar ortaklığı, leasing, mal karşılığı vesaikin alım satımı gibi yöntemlerle fon kullandıran kurumlardır. Türkiye'de 1984 yılından beri bu kurumların kurulmalarına izin verilmekle birlikte, hem sayı hem de ölçek olarak oldukça sınırlı sayıda dırlar. Finans sektöründeki sayıları 5 olan Özel Finans Kurumları, 4491 sayılı kanun ile değişik 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nu ile Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlar, ancak bankaya dönüştürülmemişlerdir. Denetimleri BDDK tarafından gerçekleştirilmekte olan Özel Finans Kurumları için 2004 yılında Tek Düzen Hesap Planı oluşturulmuş ve bu kurumlar bankalar gibi söz konusu hesap planına uygun olarak muhasebe kaydı tutmaya başlamışlardır.

Tablo II.1.2.1
ÖFK'ların Şube ve Personel Sayılarının Gelişimi

	Ara.02	Haz.03	Ara.03	Haz.04	Ara.04	Nis.05
Kurum Sayısı	5	5	5	5	5	5
Şube Sayısı	148	166	189	220	255	259
Personel Sayısı	2.530	2.966	3.502	4.145	4.790	5.213

Kaynak: BDDK-TCMB

Özel Finans Kurumları, 2003 yıl sonu itibariyle 189 şube ve 3,502 personel ile çalışırken, Aralık 2004 itibariyle şube sayılarını 255'e personel sayılarını ise 4,790'a, Nisan 2005 itibariyle de sırasıyla 259'a ve 5,213'e yükseltmişlerdir (Tablo II.1.2.1).

Tablo II.1.2.2

ÖFK'ların Seçilmiş Bilanço Kalemlerinin Gelişimi

Milyon YTL	Ara.02	Haz.03	Ara.03	Haz.04	Ara.04	Nis.05
Kullandırılan Fonlar	2.101	2.457	3.138	4.215	4.901	5.674
Bankalardan Alacaklar	547	274	530	506	685	679
Takipteki Alacaklar (Net)	245	192	124	97	112	113
Sabit Kıymetler	501	680	722	587	548	164
Toplanan Fonlar	3.206	3.205	4.111	5.048	5.992	6.559
Özkaynaklar	400	521	672	771	956	659
Bilanço Dışı Yükümlülükler	799	1.004	1.446	2.192	3.094	3.726
Toplam Aktifler	3.962	4.193	5.252	6.323	7.383	7.727

Kaynak:BDDK-TCMB

Özel Finans Kurumlarının toplam aktif büyüklüğü, 2003 yılı sonunda 5,3 milyar Yeni Türk lirası iken, 2004 yılı sonunda yüzde 40,6 artışla, 7,4 milyar Yeni Türk lirasına ulaşmıştır. 2004 yılı sonu itibariyle Özel Finans Kurumlarının toplam aktiflerinin yüzde 54'ü, pasiflerin ise yüzde 40'ı Türk parası cinsindedir. 2004 yılı sonu ile karşılaştırıldığında, Nisan 2005 itibariyle toplam aktif büyüklüğünde bir değişim görülmemektedir. Söz konusu tarih itibariyle, toplam aktiflerin yüzde 73'ü, pasiflerin yüzde 45'i Türk parası cinsindedir.

Nisan 2005 itibariyle toplam aktiflerin yüzde 73'ü kullandırılan fonlardan oluşmaktadır.

Aralık 2003 itibariyle aktiflerin yüzde 59,7'sini kullandırılan fonlar kalemi oluştururken, sabit kıymetlerin payı yüzde 13,7 olarak gerçekleşmiştir. Aralık 2004'te ise kullandırılan fonlar kaleminin toplam aktifler içindeki payının arttığı, sabit kıymetlerin payının ise azaldığı görülmektedir. Bu eğilim Nisan 2005'te de devam etmiş ve aktifler içinde kullandırılan fonların payı yüzde 73, sabit kıymetlerin payı yüzde 2 olmuştur (Tablo II.1.2.2).

Kurumların 2004 yıl sonunda 548 milyon Yeni Türk Lirası olan sabit kıymetleri, BDDK'nın 29.11.2004 tarih ve 25655 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan "Özel Finans Kurumlarınca uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ"inin 01.01.2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesiyle 2005 yılında düşüş göstererek Mart 2005 itibariyle 163 milyon Yeni Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu azalış, finansal kiralama konusu varlıkların 2005 yılından itibaren kullandırılan fonlara aktarılmasından kaynaklanmaktadır.

Özel Finans Kurumlarının, 2003 yılı sonunda 315,7 milyon Yeni Türk lirası olan brüt takipteki alacakları, yüzde 7,6 artarak Aralık 2004'te 340 milyon Yeni Türk lirasına yükselmiştir. Nisan 2005 itibariyle ise, bu tutar yüzde 5,2 artışla 357 milyon Yeni Türk lirası olarak gerçekleşmiştir.

Özel Finans Kurumlarının özkaynaklar dışındaki temel kaynağı olan cari hesaplar ve katılma hesabı şeklinde toplanan fonları, ağırlıklı olarak yabancı para cinsindedir.

Tablo II.1.2.3
ÖFK'ların Toplanan Fonlarının Gelişimi

Milyon YTL	Özel Cari hesaplar			Özel Proje hesapları			Katılma Hesapları		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
Aralık 2002	149	503	652	3	98	101	268	2.181	2.449
Haziran 2003	147	500	647	2	100	102	425	2.031	2.456
Aralık 2003	277	665	942	3	112	115	848	2.207	3.055
Haziran 2004	371	634	1.005	3	219	222	1.607	2.215	3.822
Aralık 2004	476	822	1.298	3	91	94	1.796	2.817	4.613
Nisan 2005	577	777	1.354	0	11	11	2.283	2.911	5.194

Kaynak: BDDK-TCMB

Toplanan fonlar, Aralık 2003'te 4,1 milyar Yeni Türk lirası iken, Aralık 2004'te yüzde 45,8 artışla 6 milyar Yeni Türk lirasına yükselmiş, Nisan 2005 itibariyle ise 6,6 milyar Yeni Türk Lirası olmuştur. Nisan 2005 itibariyle toplanan fonların yüzde 80,4'ü katılma hesaplarından, yüzde 19,6'sı cari hesaplardan oluşmaktadır.

Tablo IV.1.2.4.
ÖFK'ların Özkaynaklarının Gelişimi

Milyon YTL	Ara.02	Ara.03	Mar.04	Ara.04	Nis.05
Toplam Özkaynaklar	400	672	726	956	659
Ödenmiş Sermaye	286	420	425	723	806
Yedek Akçeler	11	12	17	72	118
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Fonu	123	202	219	4	4
Dönem Kârı(Zararı)	17	75	32	102	56
Geçmiş Yıllar Kâr/Zararı	-38	-37	33	56	-324

Kaynak: BDDK-TCMB

Aralık 2003 itibariyle 672 milyon Yeni Türk Lirası olan özkaynaklar, Aralık 2004'te yüzde 42,3 artışla, 956 milyon Yeni Türk lirasına ulaşmış, Nisan 2005'te yüzde 31 azalışla, 659 milyon Yeni Türk lirasına düşmüştür. Bu azalışta, geçmiş yıllar zararındaki artış etkili olmuştur. BDDK'nın 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren Tebliği çerçevesinde, Muhasebe Uygulama Yönetmeliği ve ilgili tebliğlerin ilk

defa uygulanması sonucu ortaya çıkacak farklılıklar geçmiş yıllar kâr/zararları olarak muhasebeleştirilmektedir. Bu nedenle, geçmiş yıllar zararındaki artışta, yeni Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin uygulanmaya başlaması etkili olmuştur.

2004 yılında Özel Finans Kurumları kârlılık performanslarını devam ettirmiştir. 2003 yılı sonunda dönem kârları 74,5 milyon Yeni Türk lirası iken, 2004 yılı sonunda, yüzde 36,8 artışla 102 milyon Yeni Türk lirasına ulaşmıştır. Özel finans kurumlarının kârlılığı Mart 2005 döneminde Mart 2004 dönemine göre yüzde 48,6'lık bir artışla 48 milyon Yeni Türk lirası olmuştur.

II.1.3.Sigorta, Bireysel Emeklilik ve Reasürans Şirketleri

Kutu II.1.3.1.Sigorta, Bireysel Emeklilik ve Reasürans Şirketleri

31.12.2004 tarihi itibarıyla, ülkemizde sigortacılık, bireysel emeklilik ve reasürans alanında kurulu 58 şirketin 44'ü sigorta, 11'i bireysel emeklilik, 3'ü de reasürans şirkettir.

Türkiye'de 7397 sayılı Sigorta Murakebe Kanunu çerçevesinde faaliyet gösteren sigortacılık sektörünün düzenleme ve gözetiminden sorumlu olan kuruluş T.C.Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğüdür.

Prim üretimi açısından 2004 yılı sonu itibarıyla, sektördeki en büyük 10 şirketin payı yüzde 64,4, en büyük 20 şirketin payı ise yüzde 84,8'dir. Sigorta, bireysel emeklilik ve reasürans şirketlerinden bazılarının aynı sermaye grubuna ait olması, sektördeki yoğunlaşmanın yüksekliğini göstermektedir.

Sigorta, bireysel emeklilik ve reasürans şirketleri, 2004 yılı sonu itibarıyla finansal sektör aktiflerinin yüzde 2,9'unu oluşturmaktadır. Sigorta, bireysel emeklilik ve reasürans şirketlerinin konsolide bilançosu incelendiğinde, 2002 yılında 5,8 milyar Yeni Türk lirası olan aktiflerin 2003 yılında 8,1 milyar Yeni Türk lirasına yükseldiği ve 2004 yılında yüzde 29,9 oranında artarak 10,6 milyar Yeni Türk lirası olarak gerçekleştiği görülmektedir. Toplam aktifler içinde menkul değerlerin payı giderek artmaktadır (Tablo II.1.3.1).

Tablo II.1.3.1**Sigorta, Bireysel Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinin Seçilmiş Aktif Kalemleri**

Milyon YTL	2001	2002	2003	2004
Nakit Değerler	628,1	679,4	875,3	956,9
Menkul Değerler	2.168,4	2.983,0	4.399,8	5.771,2
Alacaklar	962,5	1.282,5	1.601,5	2.352,6
Sabit Değerler	449,1	748,3	978,4	1.186,3
Diğer Aktifler	169,5	148,4	268,2	287,4
Toplam Aktifler	4.377,5	5.841,5	8.123,2	10.554,5

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı-Sigorta Denetleme Kurulu

2003 yılında yüzde 54,1 olan menkul kıymetlerin aktiflere oranı, 2004 yılında yüzde 54,7'ye yükselmiştir. 2004 yılında şirketlerin menkul değerlerinin yüzde 92,3'ü Devlet Tahvili ve Hazine Bonolarından, yüzde 1,0'i ise hisse senetlerinden oluşmuştur. Alacakların aktiflere oranı, 2003'te yüzde 19,7 iken bu oran 2004'te yüzde 22,3'e yükselmiştir.

Tablo II.1.3.2**Sigorta, Bireysel Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinin Seçilmiş Pasif Kalemleri**

Milyon YTL	2001	2002	2003	2004
Borçlar	3.117,7	4.212,2	5.888,9	7.891,3
Özkaynaklar	771,2	1.257,3	1.763,1	2.083,2
Diğer Pasifler	173,2	64,4	171,7	208,7
Geçmiş Yıllar Kâr/Zararı	-46,5	-63,4	-90,7	-138,1
Dönem Kâr Zararı	315,4	307,6	299,6	371,2
Toplam Pasifler	4.377,5	5.841,5	8.123,2	10.554,5

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı-Sigorta Denetleme Kurulu

2002 yılında 1,3 milyar Yeni Türk lirası olan sigorta, bireysel emeklilik ve reasürans şirketlerinin konsolide özkaynaklarının 2003 yılında 1,8 milyar Yeni Türk lirası ve 2004 yılında ise yüzde 15,4 artarak 2,1 milyar Yeni Türk lirasına yükseldiği görülmektedir. Özkaynakların aktif toplamına oranı, 2003 yılında yüzde 21,7 iken 2004 yılında yüzde 19,7 olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.1.3.2).

Tablo II.1.3.3**Sigorta, Bireysel Emeklilik ve Reasürans Şirketlerinin Kâr/Zarar Durumu**

Milyon YTL	2002	2003	2004
Toplam Gelirler	9.929,2	12.827,1	16.753,8
Gelirler	9.110,3	11.866,9	15.799,1
Mali Gelirler	818,9	960,2	954,7
Toplam Giderler	9.621,7	12.527,6	16.382,5
Giderler	8.657,8	11.520,5	15.173,2
Mali Giderler	963,9	1.007,1	1.209,3
Dönem Kârı	307,5	299,5	371,3

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı-Sigorta Denetleme Kurulu

Sigorta, bireysel emeklilik ve reasürans şirketlerinin dönem kârları, 2003 yılında 299,5 milyon Yeni Türk lirası iken 2004 yılında 371,3 milyon Yeni Türk lirasına yükselmiştir. 2004 yılında şirketlerin yüzde 20'si zarar etmiştir. 2003 yılında şirketlerin aktif kârlılığı yüzde 3,7 iken 2004 yılında yüzde 3,5'e gerilemiştir. Aynı dönemler itibariyle özkaynak kârlılığı yüzde 17'den yüzde 17,8'e yükselmiştir.

Sigorta şirketleri, yangın, nakliyat, kaza, trafik, makine montaj, ziraat, kredi, sağlık, hayat ve bireysel emeklilik branşlarında faaliyet göstermektedir. 2004 yılında direkt prim üretimi, 2003 yılına göre yüzde 32,6 oranında artmış ve 6,6 milyar Yeni Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. Prim üretiminin, sigorta branşlarına göre dağılımına bakıldığında, en büyük payı kaza branşının aldığı görülmektedir. 2004 yılında trafik sigortası dışındaki kaza branşının toplam içindeki payı, yüzde 33,9 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo II.1.3.4
Branşların Prim Üretimi İçindeki Paylarının Gelişimi¹

Sigorta Branşları					
%	2000	2001	2002	2003	2004
Yangın	14,41	17,59	17,90	16,51	15,28
Nakliyat	3,96	4,29	4,37	3,90	3,91
Kaza	48,46	43,77	42,63	33,77	33,90
Trafik	0,00	0,00	0,00	10,30	14,23
Makine-Montaj	3,78	4,82	5,02	4,16	3,90
Ziraat	0,36	0,34	0,42	0,41	0,44
Sağlık	10,64	10,85	11,26	10,30	9,87
Hayat	18,38	18,35	18,41	20,66	18,47
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Yurt İçi Direkt Prim Üretimi (Trilyon TL)	1.775,0	2.503,8	3.631,3	4.971,2	6.596,7

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı-Sigorta Denetleme Kurulu

¹ Bireysel emeklilik tutarları dahil değildir.

2003 yılında yurt içi direkt prim üretiminin Gayrisafi Yurt İçi Hasılaya oranı yüzde 1,4 iken, 2004 yılında yüzde 1,5'e, kişi başına düşen prim ise 2003 yılında 69,4 Yeni Türk lirasından 2004 yılında 90,5 Yeni Türk lirasına yükselmiştir.

Kutu II.1.3.2.Bireysel Emeklilik Şirketleri

7.4.2001 tarih ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile kurulan bireysel emeklilik sistemi 27.10.2002 tarihinde faaliyete başlamıştır. Sektörde faaliyet gösteren şirket sayısı 11'dir. Bu şirketlerin 10'u hayat ve bireysel emeklilik alanında, 1'i emeklilik alanında faaliyet göstermektedir.

31.12.2004 itibariyle sisteme katılımcı sayısı 337.897 ve toplam fon tutarı 287,9 milyon Yeni Türk lirasıdır.

II.1.4.Tüketici Finansman Şirketleri

Kutu II.1.4.1.Diğer Mali Kuruluşlar

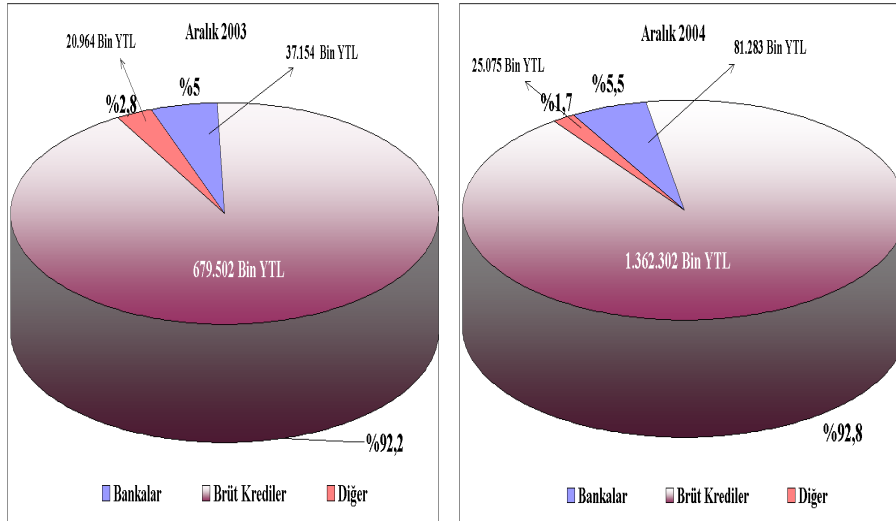
Finansal Kiralama (Leasing) Şirketleri; bir yatırım malının mülkiyeti kendisinde kalarak, belirlenen kiralar karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve sözleşmede belirlenen değer üzerinden bu hakkın kiracıya geçmesini sağlayan şirketlerdir. Bu şirketler, yatırım mallarının satın alınması yerine, kiralanarak kullanılmasını sağlayarak firmaların işletme sermayelerini diğer ihtiyaçlarının karşılamasında kullanmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda verimliliğin ve kârlılığın artmasında önemli rol üstlenmektedirler.

Factoring Şirketleri; firmaların mal ve hizmet satışlarından doğan belgelere dayalı alacaklarını üstlenerek, tahsil etme ve bu alacaklara karşılık ödemelerde bulunup finansman sağlama işlevini yerine getirirler.

Tüketici Finansman Şirketleri; "Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" Hükümleri ve ilgili mevzuat çerçevesinde, devamlı ve mutad iştiğal konusu olarak, her türlü mal ve hizmet alımını kredilendirmek üzere ödünç para veren tüketici kredi şirketleridir.

Grafik II.1.4.1

Tüketici Finansman Şirketlerinin Aktif Yapısı

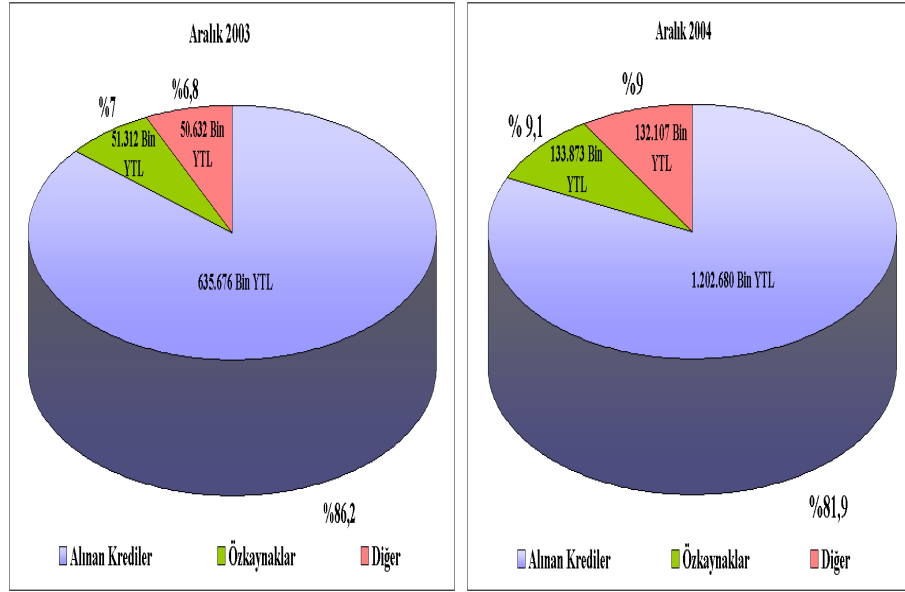

Kaynak: TCMB

2004 yılı sonu itibariyle tüketici finansman şirketlerinin bilanço büyüklüğü, bir önceki yıla kıyasla yüzde 99,1 oranında artarak, 1.469 milyon Yeni Türk lirasına ulaşmıştır. Aktif yapısı incelendiğinde, tüketici finansman şirketlerinin asıl faaliyet konusu olan kredi plasmanlarının payının yüzde 92,8 olduğu görülmektedir (Grafik II.1.4.1). 2005 yılının ilk beş ayında ise finansman şirketlerinin aktifleri, yüzde 17,3 oranında artarak, 1.723 milyon Yeni Türk lirasına ulaşmıştır. Yurt dışı banka plasmanlarındaki artış nedeniyle brüt kredilerin payı, yüzde 92,3'e gerilemekle birlikte önemini korumaktadır.

2004 yılı sonu itibariyle yüzde 74,3'ü orta ve uzun vadeli olan kredi plasmanlarının tamamına yakını, otomobil ve diğer taşıt kredilerinden oluşmaktadır. Brüt kredilerin yaklaşık üçte ikisini de bireysel krediler teşkil etmektedir. Mayıs 2005 döneminde de söz konusu eğilimlerde önemli bir değişiklik olmamıştır.

Grafik II.1.4.2
Tüketici Finansman Şirketlerinin Pasif Yapısı

Kaynak: TCMB

Tüketici Finansman Şirketlerinin pasif yapısı incelendiğinde, 2004 yılında alınan kredilerin payında düşüş yaşanmakla birlikte, bu kalemin önemini devam ettirdiği görülmektedir (Grafik II.1.4.2). Söz konusu kalemin yüzde 71,8'i bankalardan kullanılırken, yüzde 28,2'si diğer kuruluşlardan sağlanmıştır. Bankalardan kullanılan kredilerin büyük bir çoğunluğu da yurt dışındaki bankalardan oluşmaktadır. Mayıs 2005 döneminde ise kullanılan krediler kaleminin payında önemli bir değişiklik olmadığı, diğer kuruluşlardan kullanılan kredilerin payının ise

yüzde 36,6'ya ulaştığı görülmektedir. Söz konusu dönemde bankalardan kullanılan kredilerin yüzde 84,3'ünü yurt dışındaki bankalar oluşturmaktadır.

II.2.BANKACILIK SEKTÖRÜ RİSKLERİ

II.2.1.KREDİ RİSKİ

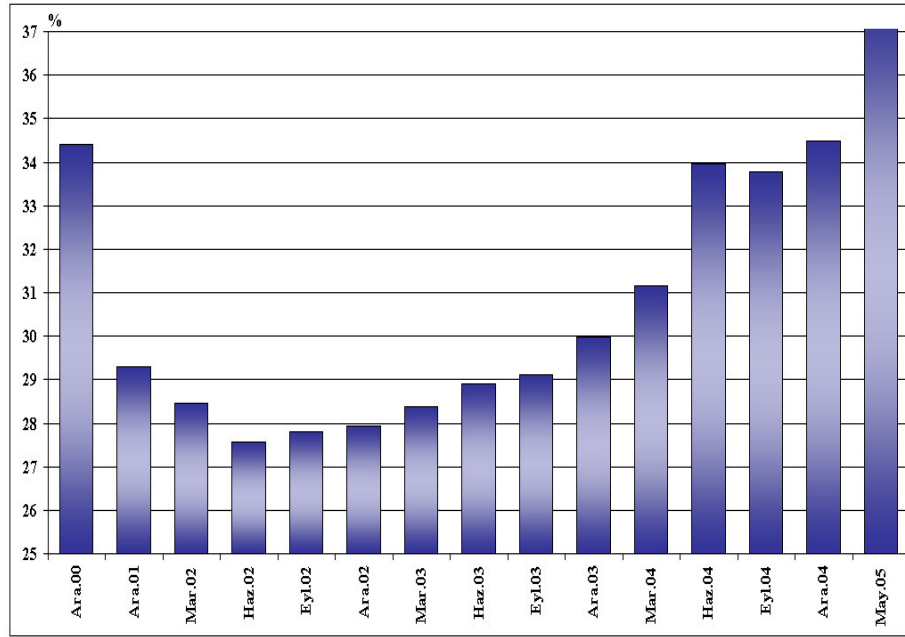
II.2.1.1.Kredilerin Gelişimi

II.2.1.1.1.Genel Yapı

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerin ardından, bankacılık sektörünün aktif yapısında likit aktifler ve menkul değerler lehine bir genişleme, krediler aleyhine ise ciddi bir daralmanın gerçekleştiği görülmektedir. Bölüm II.1.1'de de belirtildiği gibi kriz sonrası dönemde likit kalmayı tercih eden bankaların, artan belirsizlik ortamında yurt içi ve yurt dışı kaynak yaratma imkânları daralmış ve kaynak maliyetleri artmıştır. Ayrıca, kredi ana-para ve tahsilatlarında yaşanan güçlükler ve bazı bankaların özkaynaklarının realize olan riskler nedeniyle erimesi, bankaların kullanılabilecekleri kredi limitlerini daraltmıştır. Bazı bankalar da plasmanlarını, sermaye yeterliliği düzenlemesine göre belirlenmiş olan risk ağırlıklarını dikkate alarak daha az riskli ve daha yüksek getirili devlet iç borçlanma senetlerine yöneltmişlerdir. İlave olarak, ekonomide yaşanan hızlı daralma nedeniyle, kredi talebinde görülen azalış da kullanılan kredilerdeki daralma üzerinde etkili olmuştur.

2000 ve 2001 krizlerinin ardından kullanılan kredilerde ciddi bir daralma yaşanmıştır.

Grafik II.2.1.1.1 Brüt Kredilerin Toplam Aktifler İçerisindeki Payı

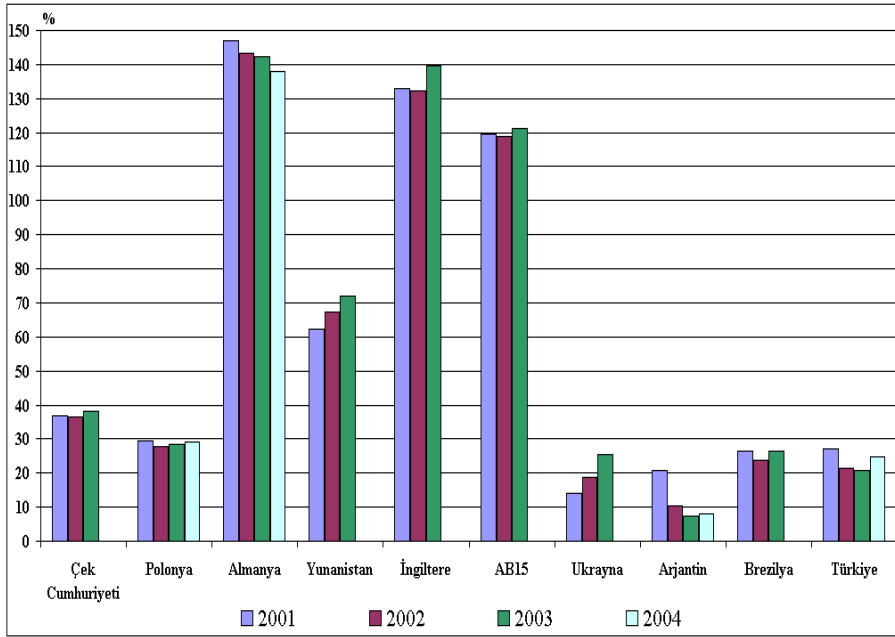
Kaynak: BDDK-TCMB

*2004 yılında
kredi hacmi
hızla artmıştır.*

Söz konusu daralma; uygulamaya konulan ekonomik programdaki kararlılık ve sağlanan siyasi istikrarın yanısıra zaman içerisinde makroekonomik göstergelerde ve beklentilerde görülen iyileşmenin, döviz kurları ve faiz oranlarındaki istikrarın ve özellikle İstanbul Yaklaşımı kapsamındaki kredilerin yapılandırılmasının da etkisiyle kredi hacmi, 2003 yılından itibaren artış eğilimine girmiştir. Özellikle 2003 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren ertelenmiş kredi taleplerinin de canlanmasıyla bu eğilim daha belirgin bir hale gelmiştir. Nitekim 2002 yılı sonu itibariyle yüzde 27,9 olan brüt kredilerin¹³ toplam aktifler içerisindeki payının, özellikle bireysel kredilerdeki artışa bağlı olarak 2003 yıl sonu itibariyle yüzde 30'a, 2004 yıl sonu itibariyle yüzde 34,5'e yükseldiği görülmektedir. Söz konusu artış 2005 yılında da devam etmiş ve brüt kredilerin toplam aktifler içerisindeki payı, Mayıs 2005 itibariyle yüzde 37,9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.2.1.1.1).

¹³ Brüt Krediler = Canlı Krediler + Brüt Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Grafik II.2.1.1.2 Seçilmiş Ülkeler İtibariyle Kredilerin¹ GSYİH'ye Oranı

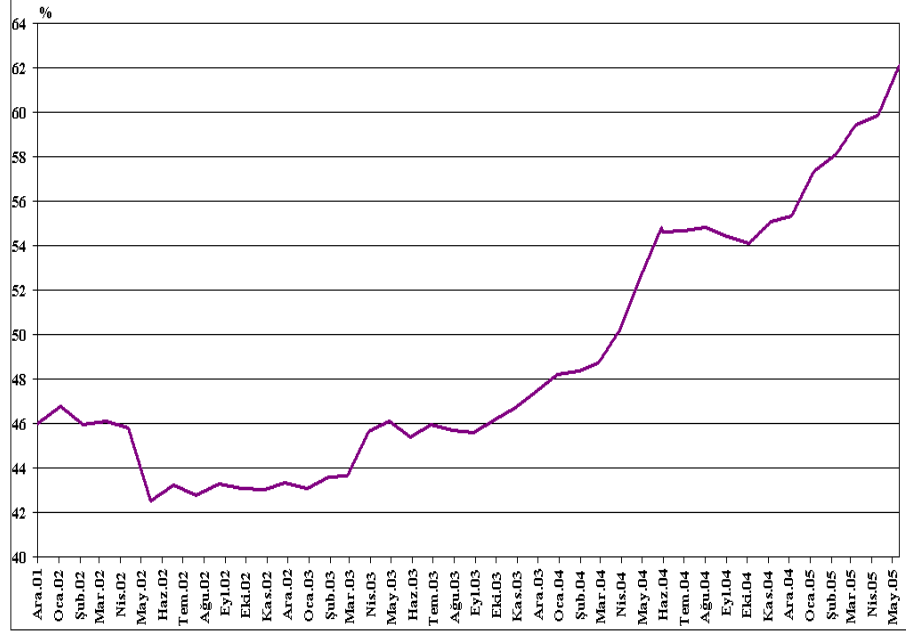

Kaynak: TCMB, EuroStat, ECB Report on Banking Structure-Ocak 2005 ve Ülke Merkez Bankaları

1990'lı yıllardan itibaren yaşanan kronik enflasyon süreci ve kamu açıklarının yüksek seyretmesi nedeniyle devletin yüksek borçlanma ihtiyacı, yurt içi kaynakların devlet tarafından çekilmesine ve yatırım maliyetlerinin yükselmesine yol açarak, kredilerin GSYİH'ye oranının düşük olarak gerçekleşmesine neden olmuştur. 2003 yılından itibaren kredilerde görülen genişlemeyle söz konusu oran yükseliş eğilimine girse de, bankaların kullandığı kredilerin GSYİH'ye oranının, Arjantin hariç diğer seçilmiş ülkelere göre hâlen düşük seyrettiği görülmektedir (Grafik II.2.1.1.2). Ancak, kamu borcunun azalması, fiyat istikrarıyla birlikte faiz oranlarının gerilemesi ve mali derinleşmenin sağlanması ile bu payın, önümüzdeki yıllarda daha da artacağı beklenmektedir.

2004 yılında kredi hacminde görülen belirgin genişlemeye rağmen, kredilerin GSYİH'ye oranı hâlen düşük seyretmektedir.

Grafik II.2.1.1.3 Kredi / Mevduat Oranı Gelişimi

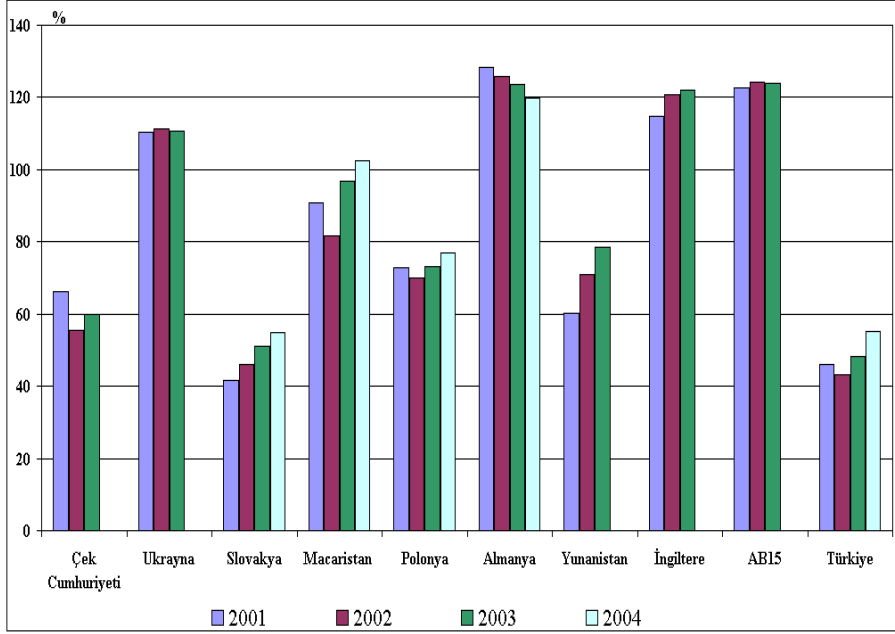

Kaynak: BDDK-TCMB

*Kredi /
Mevduat oranı
2003 yılından
itibaren artış
eğilimindedir.*

Ekonomide tasarrufların yatırımlara dönüşümünün önemli bir göstergesi olarak kabul edilen kredi/mevduat oranı, 2001 ve 2002 yıllarında kredilerde yaşanan daralmanın yanı sıra, toplam mevduatta görülen yükselmenin sonucunda oldukça düşük seyretmiştir. Nitekim 2001 yılı sonunda yüzde 46 olan oranın, 2002 yılında yüzde 43,2'ye gerilediği, 2003 yılı sonunda ise yüzde 48,2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle 2003 yılının son çeyreğinden itibaren hızlı bir artış eğilimine giren kredi/mevduat oranının, 2004 yılı sonu itibariyle yüzde 55,3'e, Mayıs 2005 itibariyle ise yüzde 62,1'e ulaştığı görülmektedir (Grafik II.2.1.1.3).

Grafik II.2.1.1.1.4 Seçilmiş Ülkelerde Kredi / Mevduat Oranı Gelişimi

Kaynak: TCMB, EuroStat, ECB Report on Banking Structure-Ocak 2005 ve Ülke Merkez Bankaları

Kredi/mevduat oranının, AB15 ortalaması ve seçilmiş bazı ülkelerin oranlarıyla karşılaştırıldığında düşük kaldığı görülmektedir (Grafik II.2.1.1.1.4).

Tablo II.2.1.1.1.1
Kredilerle İlgili Seçilmiş Bazı Rasyoların Banka Yoğunlaşması¹

	Ara.01			Ara.02			Ara.03			Ara.04			May.05	
	İlk 5	İlk 10	Sektör	İlk 5	İlk 10	Sektör	İlk 5	İlk 10	Sektör	İlk 5	İlk 10	Sektör	İlk 5	İlk 10
Milyon YTL - %														
Brüt Kredi Toplamı	27.572	41.076	50.788	32.540	46.028	59.411	40.888	58.000	74.850	56.620	83.965	105.698	67.201	98.371
Toplam Brüt Krediler İçerisindeki Pay	54,3	80,9	100,0	54,8	77,5	100,0	54,6	77,5	100,0	53,6	79,4	100,0	54,6	79,9
TGA / Toplam Brüt Kredi	26,7	25,5	25,2	15,2	20,3	17,6	11,4	12,3	11,5	5,0	6,5	6,0	4,7	5,9
Kredi / Mevduat	45,6	45,5	46,0	37,9	39,6	43,1	42,0	42,9	48,2	47,8	49,5	55,3	54,5	55,7

Kaynak : BDDK-TCMB

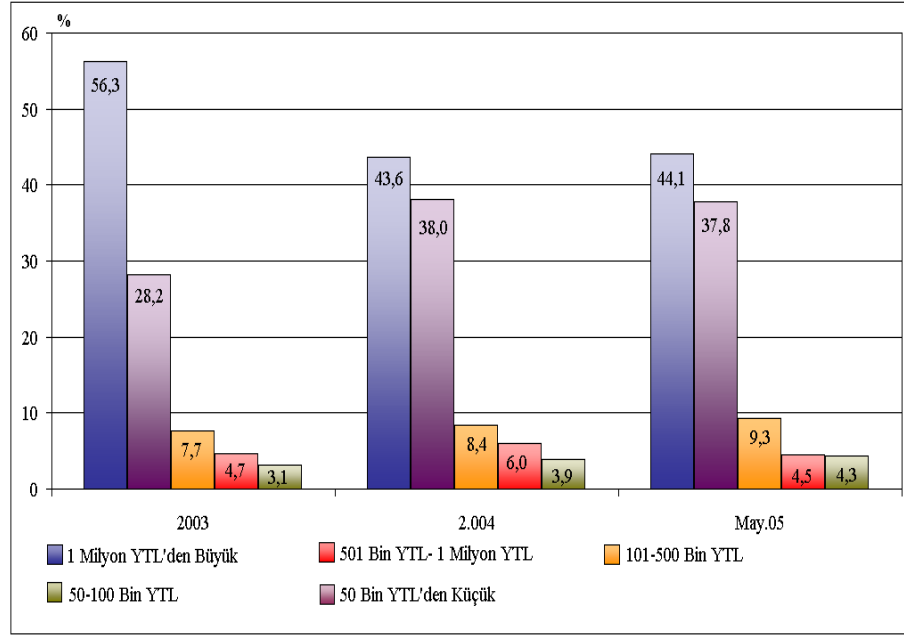
¹ Toplam brüt kredilerine göre ilk 5 ve 10 banka alınmıştır.

2005 yılının Mayıs ayında en fazla kredi kullandıran ilk 5 ve 10 bankanın, kullanılan toplam krediler içerisindeki payları hâlen yüksek seviyesini korumaktadır. Ancak, söz konusu bankaların tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranlarında görülen iyileşme, kredi riski açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (Tablo II.2.1.1.1.1).

Kredilerde banka yoğunlaşması yüksek oranlarda seyretmektedir.

Grafik II.2.1.1.5

Kullandırılan Nakdi Kredilerin Büyüklüklerine Göre Gelişimi

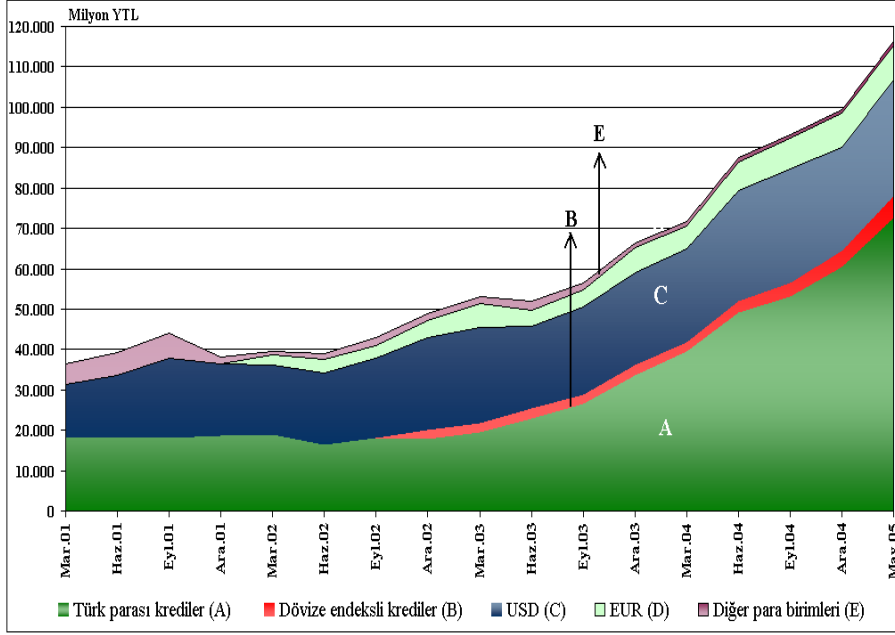

Kaynak: BDDK-TCMB

Büyük tutarlı kredilerin toplam krediler içerisindeki ağırlığı, 2004 yılında tüketici kredisi ve kredi kartı kullandırmalarındaki artışa bağlı olarak düşüş göstermiştir.

Kullandırılan kredilerin büyüklüklerine göre dağılımı incelendiğinde; 1 milyon Yeni Türk lirasından büyük kredilerin toplam krediler içerisindeki payının, 2003 yılı sonunda yüzde 56,3 iken, 2004 yılı sonunda yüzde 43,6'ya düştüğü gözlemlenmektedir. Büyük kredilerde görülen bu düşüğe karşılık 50 bin Yeni Türk lirasından küçük kredilerin payının, 2003 yılı sonunda yüzde 28,2 iken, 2004 yılı sonu itibariyle tüketici kredileri ve kredi kartlarının artması nedeniyle yüzde 38'e yükseldiği görülmektedir. Mayıs 2005 itibariyle de; söz konusu dağılımın fazla değişmeden devam ettiği görülmektedir (Grafik II.2.1.1.1.5). Bankaların kullandırdıkları kredilerin miktar olarak yoğunlaşmasındaki azalış, kredi kullanımının tabana yayılmasına neden olmaktadır. Bu durumun da kredi riski açısından olumlu bir gelişme olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Grafik II.2.1.1.6 Kullandırılan Kredilerin TP-YP Kompozisyonu (TGA Hariç)

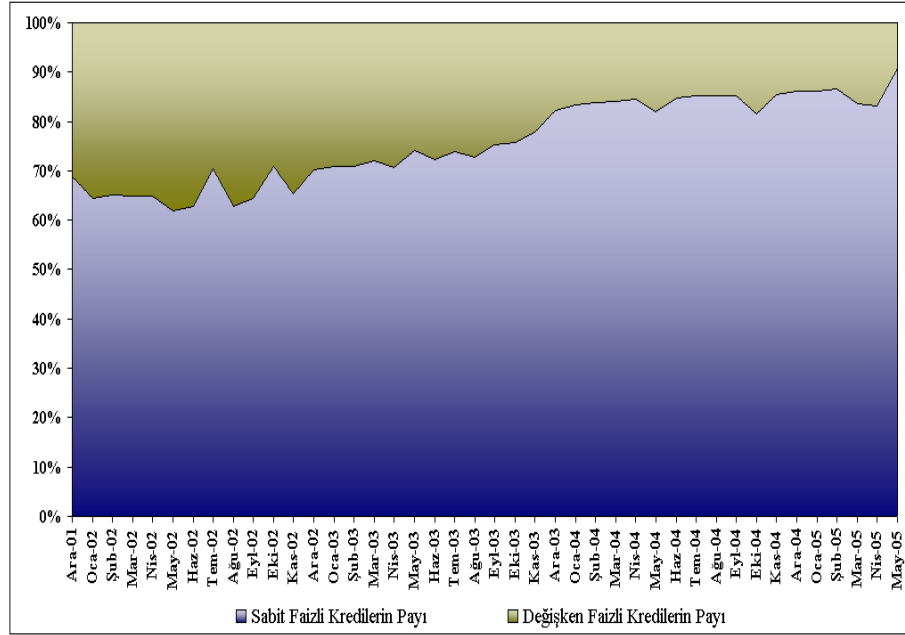

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların kullandığı kredilerin Türk parası ve yabancı para kompozisyonunda, Türk parasının lehine bir artış gözlemlenmektedir. Nitekim, 2001 yılı sonu itibariyle yüzde 48,8-51,2 olan Türk parası-yabancı para kredi payı, 2003 yılı sonunda yüzde 54,6-45,4, 2004 yılı sonunda yüzde 64,8-35,2 olarak Türk parası lehine gerçekleşmiştir. Mayıs 2005 itibariyle ise, söz konusu oranın yüzde 67,1-32,9 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik II.2.1.1.6). Türk parası kredilerdeki bu artışta, bireysel kredilerin tamamına yakınının Türk parası olarak kullanılmasının da etkili olduğu görülmektedir.

Türk parası kredilerin toplam krediler içerisindeki payı artmaktadır.

Grafik II.2.1.1.1.7 Sabit ve Değişken Faizli Kredilerin Gelişimi (TGA Hariç)¹

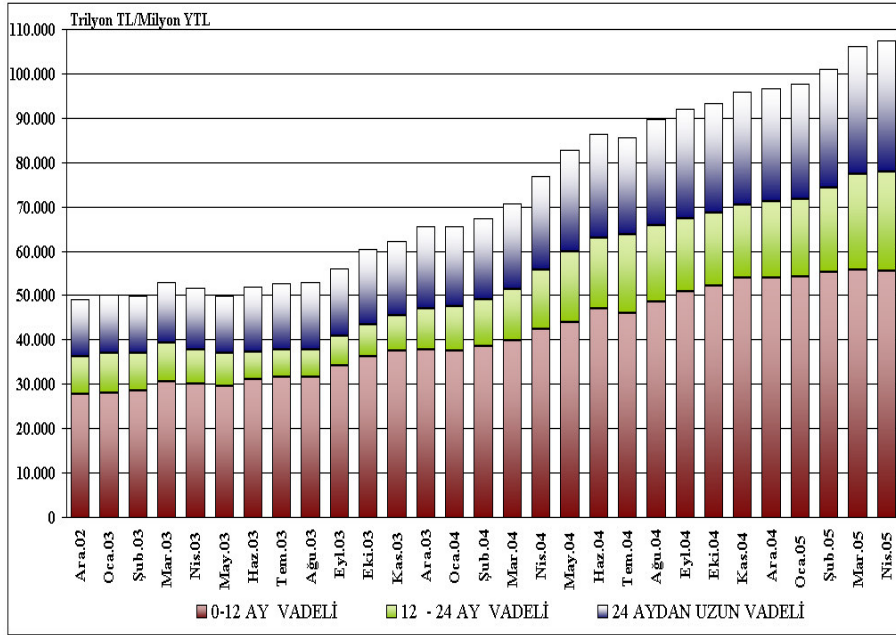

Kaynak: BDDK-TCMB

¹ İller Bankası hariçtir.

Türk parası kredi kullandırmalarında, büyük oranda tüketici kredisi kaynaklı artışlar, kredi riskine olumlu etki etmiştir. Ancak, tüketici kredilerinin sabit faizli oluşu, bankacılık sektörünün sabit faizli kredilerinin artışına sebep olmuştur. Nitekim 2002 yılı sonu itibariyle yüzde 70,2 olan sabit faizli kredilerin payı, gerek tüketici kredilerindeki artışın gerekse faiz oranlarındaki düşüşün etkisiyle 2004 yılı sonu itibariyle yüzde 86,2'ye, Mayıs 2005'te ise 90,8'e yükselmiştir (Grafik II.2.1.1.1.7). Bu durum, bankacılık sektörü açısından kredi portföyünün taşıdığı faiz riski yönetiminin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede, tüketici kredileri kullandırmalarında değişken faiz seçeneğinin, sabit faizli tüketici kredisi seçeneği ile birlikte uygulanabilmesi için yeni düzenlemeler yapılmasının, tüketici kredilerinden kaynaklanan faiz riskinin azaltılması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Grafik II.2.1.1.8 Bankacılık Sektörünün Toplam Kredilerinin Vade Dağılımı (TGA Hariç)

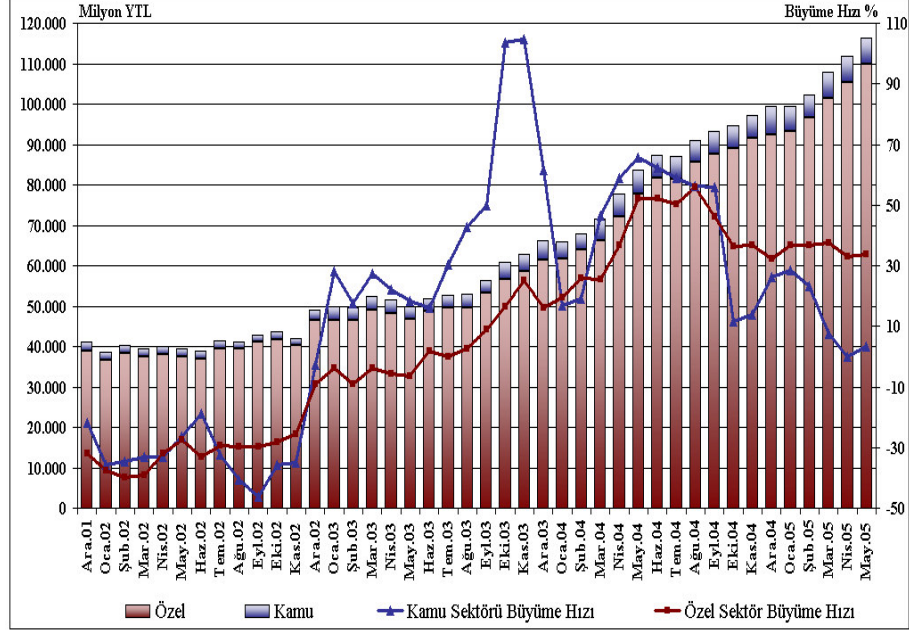
Kaynak : TCMB

Bankacılık sektörünün kullandırmış olduğu kredilerin, başlangıç vadesinin gelişimi incelendiğinde; daha çok kısa vadenin (0-12 ay) ağırlıkta olduğu ancak, söz konusu grubun toplam krediler içindeki payının azaldığı görülmektedir. 2001 yılı sonunda kısa vadeli kredilerin, tahsili gecikmiş alacaklar hariç toplam krediler içerisindeki payı, yüzde 64 iken, bu pay 2003 yılı sonunda yüzde 57,6'ya, 2004 yılı sonunda yüzde 55,7'ye, Nisan 2005 itibariyle ise, yüzde 51,8'e gerilemiştir (Grafik II.2.1.1.1.8). Uzun vadeli kredilerin payındaki bu artışta, özellikle tüketici kredilerinin 1 yıldan uzun vadede yoğunlaşması etkili olmuştur.

Uzun vadeli kredilerin payı tüketici kredileri nedeniyle artış göstermektedir.

Grafik II.2.1.1.1.9

Kamu¹ ve Özel Sektöre Kullanılan Kredilerin Gelişimi

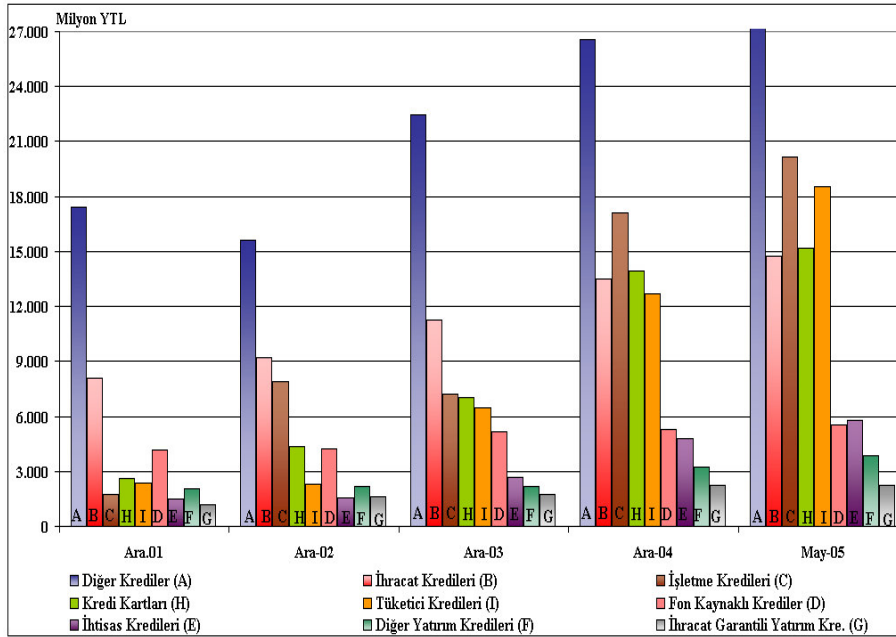
Kaynak : BDDK-TCMB

¹Kamu kredileri Merkezi Yönetim, Mali Olmayan Kamu Girişimleri ve Yerel Yönetimlere verilen kredilerden oluşmaktadır.

Kredilerin büyük çoğunluğu mevduat bankaları tarafından özel kesime kullanılan kredilerden oluşmaktadır.

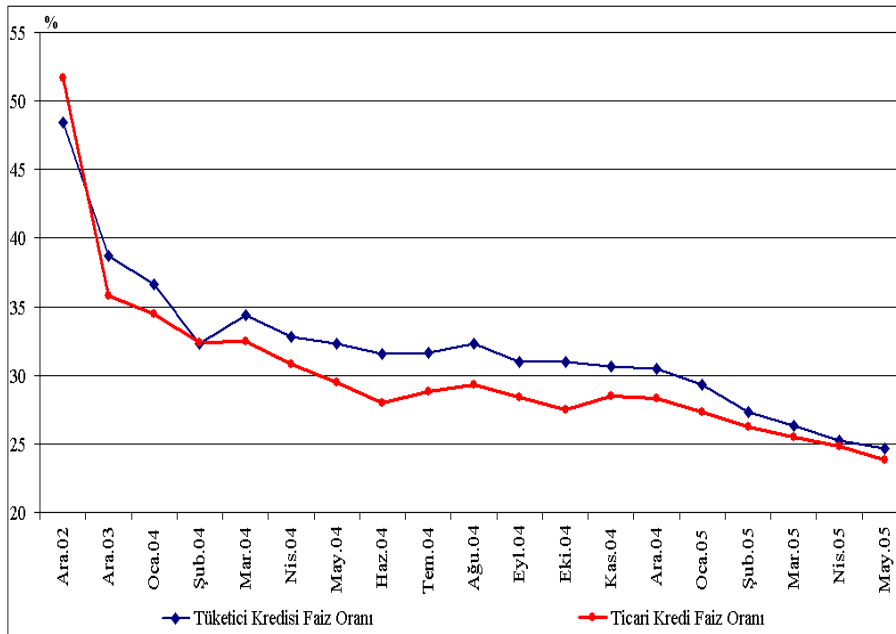
Kullanılan kredilerin kamu ve özel sektör dağılımında; toplam kredilerin her dönemde yüzde 90'dan fazlasının özel sektöre kullanıldığı ve bu oranın 2004 yılında daha da artarak yüzde 95'lere ulaştığı gözlemlenmiştir. Merkezi ve yerel yönetimler ile mali olmayan kamu girişimlerine kullanılan kredilerden oluşan kamu sektörü kredilerinin payı ise yüzde 5 civarında gerçekleşmiştir (Grafik II.2.1.1.1.9).

Grafik II.2.1.1.10 Kullandırılan Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi (TGA Hariç)

Kaynak : BDDK-TCMB

Grafik II.2.1.1.11 Tüketici Kredileri ve Ticari Kredi Faiz Oranlarının Gelişimi ^{1,2}

Kaynak: TCMB

¹ Ağırlıklı ortalama faiz oranlarından oluşmaktadır.

² Türk parası cinsinden kredi faiz oranlarıdır.

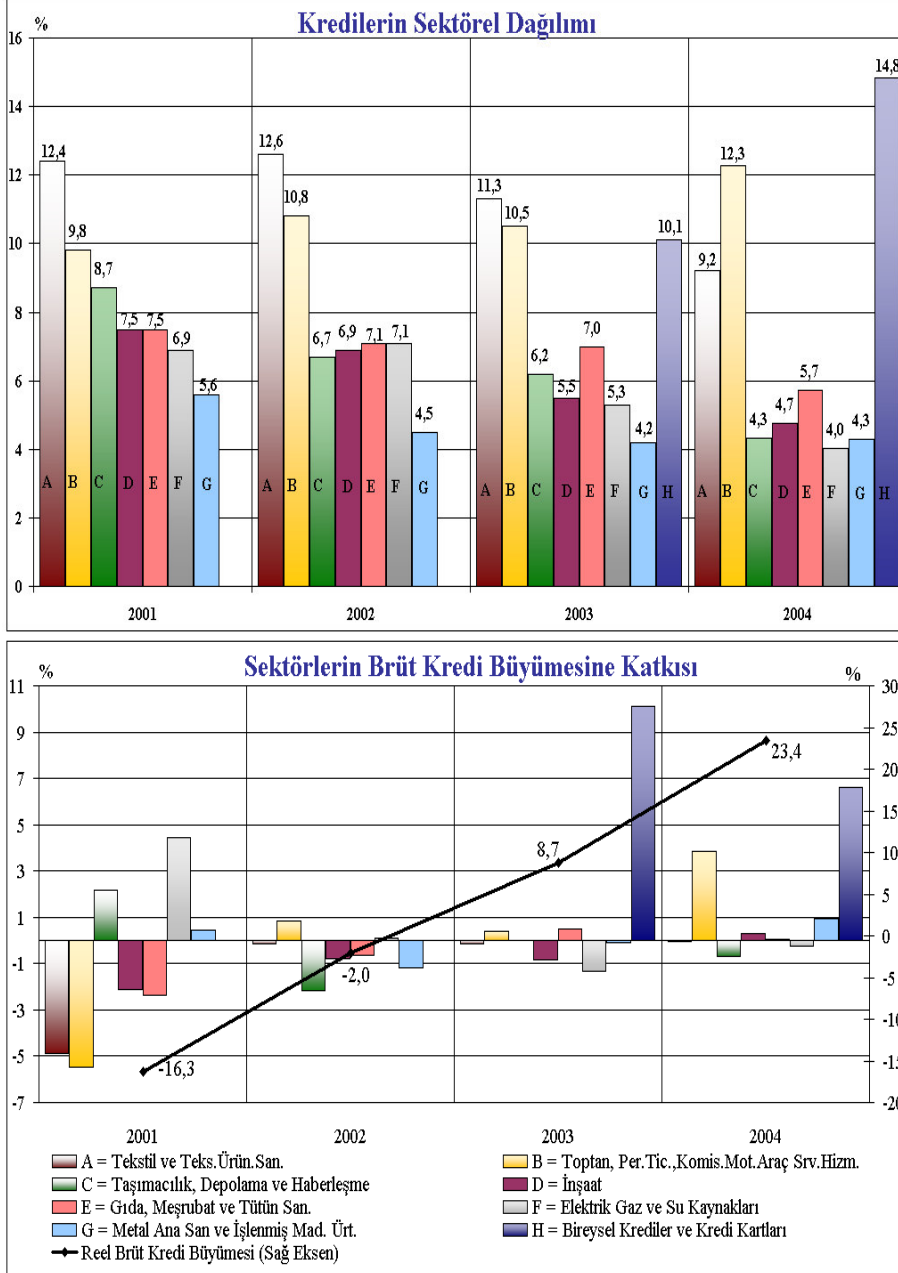
*Bireysel
krediler ve
işletme
kredilerinde
hızlı bir artış
göze
çarpmaktadır.*

Bankaların kullandığı krediler türlerine göre incelendiğinde; 2002 – 2004 döneminde tüketici kredileri ve kredi kartları toplamından oluşan bireysel krediler ile işletme kredilerinde görülen artış dikkati çekmektedir (Grafik II.2.1.1.1.10). Bireysel kredilerde görülen artışta, sağlanan istikrar ortamının faiz oranlarında sağladığı düşüşle ertelenmiş tüketim harcamalarının gerçekleşmesi etkili olmuştur (Grafik II.2.1.1.1.11). Nitekim, söz konusu dönemde yüzde 259,5’lik artış gösteren bireysel kredilerin, toplam krediler içerisindeki payının yüzde 15,1’den yüzde 26,8’e; yüzde 117,9’luk artış gösteren işletme kredilerinin payının ise yüzde 16’dan yüzde 17,2’ye yükseldiği görülmektedir. Mayıs 2005 itibariyle bakıldığında ise, bireysel kredilerin payı yüzde 29’a yükselirken işletme kredilerinde önemli bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Ayrıca, 2002 yılı sonuna kadar krediler içerisinde en yüksek paya sahip olan ihracat ve ihracat garantili kredilerin artış hızı, bireysel krediler ve işletme kredilerinin artış hızının altında kalmış ve toplam krediler içerisindeki payı, yüzde 22,6’dan 2004 yılı sonu itibariyle yüzde 15,8’e düşmüştür. Bu süreç 2005 yılında da devam etmiş ve söz konusu kredilerin toplam krediler içerisindeki payı Mayıs 2005 itibariyle yüzde 14,6’ya gerilemiştir.

Grafik II.1.1.1.12

Kullandırılan Kredilerin Sektörel Dağılımı ve Sektörlerin Kullandırılan Kredi Büyümesine Katkısı^{1,2,3}

Kaynak: TCMB-Risk Merkezi Müdürlüğü

¹ Sektörlerin kredi büyümesine katkısı, sektörlerdeki bir dönem öncesine göre gerçekleşen değişimin toplam brüt kredilere oranlanmasıyla hesaplanmıştır.

² Firma bazı krediler; kredi limit veya riskleri toplamı 01.01.2002 tarihinden itibaren 10 bin YTL'nin (dahil) (2001 yılı için 7 bin YTL), bireysel kredilerde ise takibine başlandı 28.02.2003 tarihinden itibaren, 5 bin YTL'nin üzerinde olan vergi kimlik numarası bulunan gerçek ve tüzel kişilere, bankalar ve ÖFK'larca kullandırılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar ve özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Bu nedenle bilanço eşası analizlerde kullanılan kredi rakamlarından farklılık arz etmektedir.

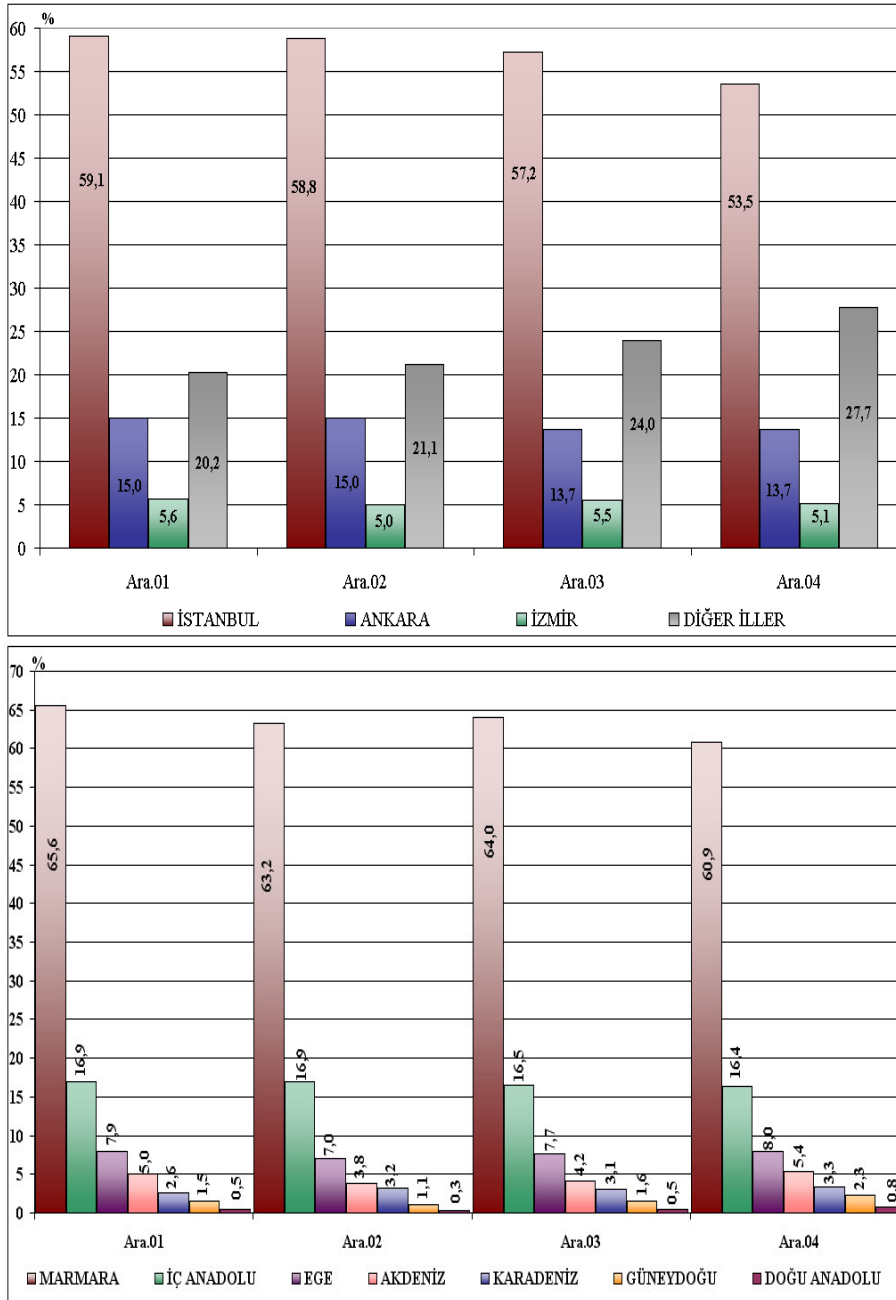
³ Bireysel Krediler ve Kredi Kartları'nın takibine 28.02.2003 döneminden itibaren başlandığından, söz konusu grubu gösteren "H" kolonu 2001 ve 2002 yılları için grafiklerde yer almamaktadır.

*Alt sektörler
itibariyle
yoğunlaşma
azalmaktadır.*

Bankamız Risk Merkezi kayıtlarına göre alt sektörler itibariyle kullanılan kredilerin yoğunlaşması incelendiğinde; Grafik.II.2.1.1.1.12’de belirtilen 8 sektörün toplam krediler içerisindeki payı 2003 yılı sonu itibariyle, yüzde 60,1 iken, 2004 yılı sonu itibariyle yüzde 59,4’e gerilemiş, Mayıs 2005’te ise yüzde 60,9’a yükselmiştir. Ancak, bireysel krediler ve kredi kartları hariç tutulduğunda, diğer 7 alt sektör itibariyle yoğunlaşmanın azaldığı görülmektedir. Nitekim, 2003 yılı sonu itibariyle toplam krediler içerisindeki payı yüzde 50 olan söz konusu 7 sektörün payı 2004 yılı sonunda yüzde 44,6’ya gerilemiş, Mayıs 2005’de ise 44,4 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2001-2004 döneminde "Toptan, Parekende Ticaret, Komisyon, Motorlu Araç Servis Hizmetleri" dışında kalan diğer sektörlerin, bankaların toplam kullandırdıkları krediler içindeki payının azalmakta olduğu da dikkat çekmektedir.

2004 yılında bireysel krediler ve kredi kartlarının ise yüzde 14,8 ile en yüksek paya sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bireysel krediler ve kredi kartlarının toplam krediler içerisindeki payı, 2005 yılında da artışını sürdürmüş ve Mayıs 2005 itibariyle söz konusu kredilerin payı yüzde 16,5’e ulaşmıştır. Bireysel kredilerin, diğer kredi türlerinden müşteri sayısı bakımından daha geniş tabana yayılması; tüketici kredilerinde alınan teminatların (özellikle otomobil ve konut kredileri) genel olarak diğer kredilerin teminatlarından daha kolay likide edilebilmesi ve teminatlarının riski karşılama oranının daha yüksek olması, kredi riski açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ancak, kredi genişlemesinin ödemeler dengesi ve enflasyon hedefi üzerinde yaratacağı etkinin ve bankaların bu tür kredileri hangi kaynaklarla finanse ettiğinin yakından izlenmesi gerekmektedir.

Grafik II.2.1.1.13 Kullandırılan Kredilerin Coğrafi Dağılımı¹

Kaynak: TCMB- Risk Merkezi Müdürlüğü

¹ Firma bazı krediler; kredi limit veya riskleri toplamı 01.01.2002 tarihinden itibaren 10 bin YTL'nin (dahil) (2001 yılı için 7 bin YTL), bireysel kredilerde ise takibine başlandığı 28.02.2003 tarihinden itibaren, 5 bin YTL'nin üzerinde olan vergi kimlik numarası bulunan gerçek ve tüzel kişilere, bankalar ve ÖFK'larca kullandırılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar ve özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Bu nedenle bilanço esaslı analizlerde kullanılan kredi ve TGA rakamlarından farklılık göstermektedir.

Kredilerin coğrafi dağılımında, sanayinin yoğunlaştığı bölgelerin toplam krediler içerisindeki payının doğal olarak yüksek olduğu, ancak bu payın 2001-2004 döneminde az da olsa düştüğü görülmektedir. Özellikle GSYİH'ye katkısı en fazla olan Marmara bölgesinin Aralık 2001'de yüzde 65,6 olan payı, 2003 yılı sonunda yüzde 64'e, 2004 yılı

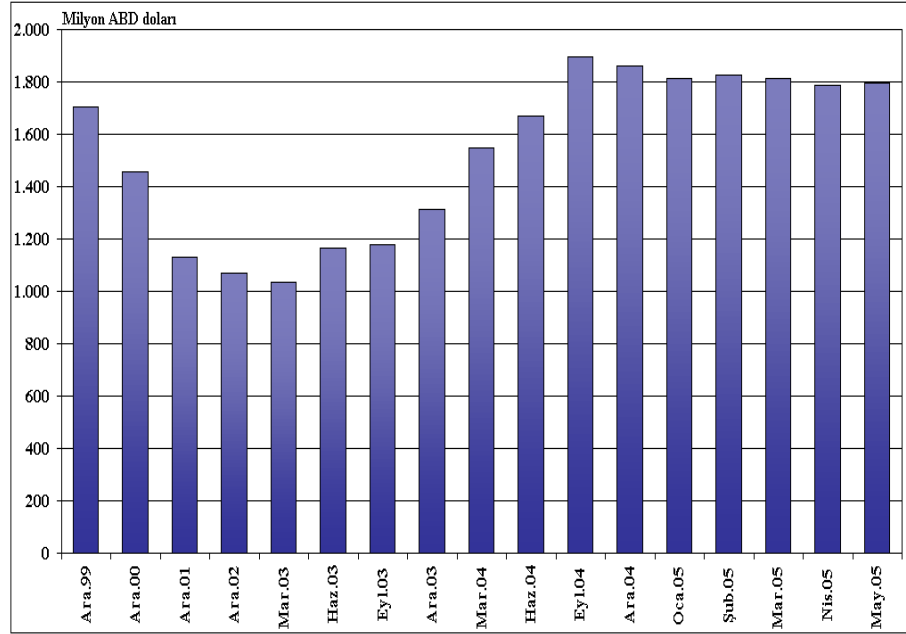
Kredilerin yaklaşık yüzde 60'ı, sanayinin yoğun olduğu Marmara Bölgesi tarafından kullanılmaktadır.

sonunda ise yüzde 60,9'a gerilemiştir. Bunun tam tersi bir eğilim, payını yüzde 1,5'ten 2,3'e arttıran Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve yüzde 2,6'dan 3,3'e arttıran Karadeniz bölgesinde görülmüştür (Grafik II.2.1.1.1.13). Kullanılan kredilerin bölgesel dağılımındaki bu durum, enflasyon ve faiz oranlarında yaşanan düşüş sonucunda kredi kullanımlarının gelişmiş bölgelerden gelişmekte olan bölgelerde faaliyet gösteren KOBİ'lere doğru yönelimin başladığının bir göstergesi olarak kabul edilmekte ve özellikle yatırım, istihdam ve üretimde olumlu etki yaratabileceği düşünülmektedir.

2005 yılının ilk beş ayında da söz konusu eğilimin devam ettiği ve Mayıs 2005 itibariyle İstanbul ve Ankara illerinin paylarındaki düşüşe bağlı olarak Marmara Bölgesinin payının yüzde 59'a, İç Anadolu Bölgesinin payının ise yüzde 16,3'e gerilediği gözlemlenmektedir. Buna karşılık, Akdeniz Bölgesinin payının yüzde 6,2'ye, Ege Bölgesinin payının yüzde 8,6'ya, Karadeniz Bölgesinin payının yüzde 3,5'e, Doğu Anadolu Bölgesinin payının yüzde 1'e, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin ise yüzde 2,4'e yükseldiği görülmektedir.

Grafik II.2.1.1.1.14
Firmaların Banka Garantisi ile Yurt Dışından Sağladıkları Krediler¹

2003 yılının ilk çeyreğinden itibaren bankaların garanti verdikleri yabancı para krediler artış göstermektedir.

Kaynak:TCMB- Risk Merkezi Müdürlüğü

¹Stok veriler

Risk Merkezi kayıtlarına göre, firmalarca bankaların garantisi ile yurt dışından sağlanan yabancı para kredilerin gelişimine bakıldığında, 1999 yılı sonu itibariyle 1,7 milyar ABD doları olan söz konusu

kredilerin, 2000 ve 2001 krizlerinin ardından daraldığı ve 2002 yılı sonu itibariyle 1,1 milyar ABD dolarına gerilediği görülmektedir. 2003 yılının ilk çeyreğinden itibaren artış gösteren söz konusu krediler, 2004 yılı sonunda 1,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş, 2005 yılının ilk beş ayında ise, yaklaşık aynı düzeyde kalmıştır (Grafik II.2.1.1.1.14).

Diğer taraftan, Risk Merkezi kayıtlarına göre firmaların banka garantisiz yurt dışından sağladıkları krediler, 2004 yılı sonu itibariyle, 12,3 milyar ABD dolarıdır. Bu kredilerin alt sektörler içerisindeki dağılımına bakıldığında ise, ilk sırada toplam aracılık edilen kredilerin yüzde 18,7'sini oluşturan “Elektrik Gaz ve Su Kaynakları” yer almaktadır. Bu sektörü sırasıyla, yüzde 10,9 pay ile “Finansal Aracılık”, yüzde 9,5 pay ile “Toptan, Perakende Tic. Komisyon. Motorlu Araç Servis Hizmetleri”, yüzde 7,4 pay ile “Taşımacılık, Depolama ve Haberleşme”, yüzde 7 pay ile “Ulaşım Araçları Sanayi” ve yüzde 5,8 pay ile “Kimya ve Kimya Ürünleri ile Sent. Lif. Sanayi” izlemektedir. Söz konusu altı sektörün bu yolla sağladığı kredilerin toplam içerisindeki payı, yüzde 52 olup, firma dağılımına bakıldığında bu kredilerin, uluslararası kredibilitesi yüksek olan büyük ölçekli, daha iyi kurumsallaşmış ve uluslararası alanda aktif olan belli başlı firmalar üzerinde yoğunlaştığı ve genellikle de Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankalar aracılığı ile sağlandığı görülmektedir.

Firmalarca yurt dışından sağlanan, ancak, bankacılık sektörü bilançosunun “Krediler” kalemi içerisinde yer almayan söz konusu kredilerin toplamının, 2004 yılı sonu itibariyle 14,2 milyar ABD doları olduğu dikkate alındığında, bu tutarın reel sektörün finansmanında önemli bir kaynak olduğu görülmektedir. Kredi hacmi gelişimi değerlendirilirken bu tutarın da göz önüne alınması gerektiği düşünülmektedir.

II.2.1.1.2.Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

Kutu II.2.1.1.2.1.Tahsili Gecikmiş Alacaklara (TGA) İlişkin Yasal Düzenleme

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 30.06.2001 tarih ve 24448 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Bankalarca Karşılık Ayrılacak Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik¹⁴” esaslarına göre, Türkiye’deki bankalar, yurt dışı şubeleri dahil, kredilerini ve diğer alacaklarını tahsil kabiliyetine ve borçluların kredi değerliliğine göre bu Yönetmelikte yer alan kriter ve açıklamaları dikkate almak suretiyle, aşağıda belirtilen gruplar itibariyle sınıflandırarak izlemek zorundadırlar:

- I. Standart Nitelikli Krediler ve Diğer Alacaklar - Birinci Grup
- II. Yakın İzlemedeki Krediler ve Diğer Alacaklar - İkinci Grup
- III. Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar - Üçüncü Grup
- IV. Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar - Dördüncü Grup
- V. Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar - Beşinci Grup

Söz konusu Yönetmeliğin “Donuk Alacaklar” başlıklı 5 inci maddesine göre;

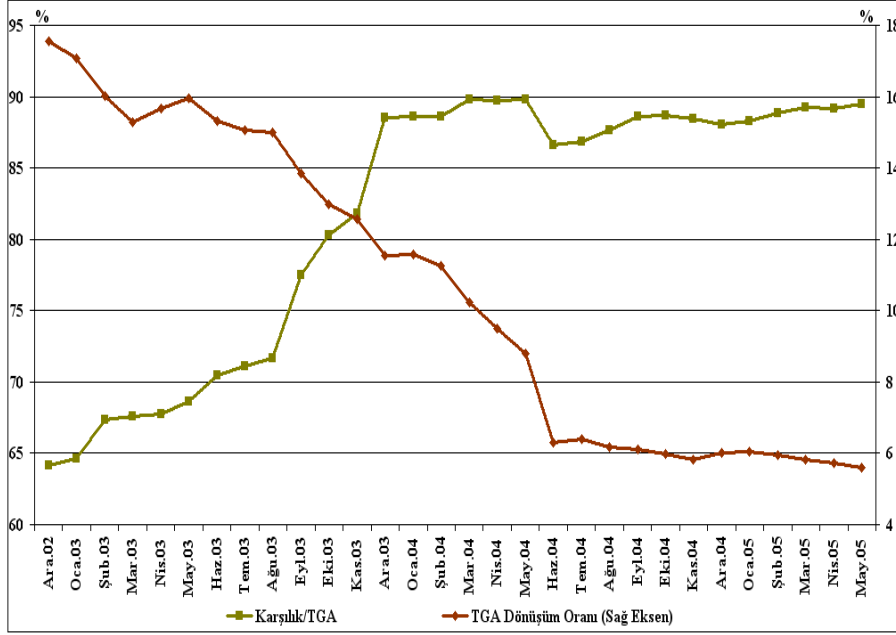
1. Üçüncü, Dördüncü ve Beşinci Gruplarda sınıflandırılan ve ana paranın veya faizin vadesinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren tahsilinin 90 günden fazla gecikmiş olduğu tüm alacaklar, tahakkuk ettirilen faizlerin ve borçlu üzerindeki faiz benzeri yüklerin ana paraya ilave edilip edilmediğine veya yeniden finanse edilip edilmediğine bakılmaksızın, bu Yönetmeliğin uygulanmasında donuk alacak olarak kabul edilecektir.

2. Kredi müşterisinin aynı banka tarafından verilmiş birden çok kredisinin mevcut bulunması ve bu kredilerden herhangi birinin yapılan sınıflandırma gereği donuk alacak olarak kabul edilmesi durumunda, söz konusu kredi müşterisinin bankaya olan tüm borçları, donuk alacak olarak aynı grupta sınıflandırılır. Donuk alacak haline gelen ilk kredinin tamamen geri ödenmesi durumunda, kredi müşterisinin diğer kredileri bu Yönetmeliğin 4 üncü maddesi çerçevesinde değerlendirilerek yeniden sınıflandırılabilir.

3. Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan ve herhangi bir vade kaydı bulunmayan nakdi kredilerde; dönem faizleri ile fer’ilerinin, 90 günden daha fazla sürede ödenmeyerek ana paraya ilave edilmesi, borcun, hesabın katedilmesini izleyen 90 günden fazla sürede ödenmemesi, söz konusu Yönetmeliğin 9 uncu maddesi hükmüne uygun olmayan bir şekilde kredi borçlusuna bir başka kredi açılarak tahsili gecikmiş olan faizlerin ve ana paranın finanse edilmesi veya hesap limitinin 90 günden daha fazla sürekli olarak aşılması durumundaki alacak, donuk alacak kabul edilerek ilgili grupta tasnif edilecektir.

¹⁴ 31.01.2002 tarih ve 24657 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik, 31.12.2002 tarih ve 24980 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ve 06.01.2005 tarih ve 25692 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelikle değiştirilmiştir.

Grafik II.2.1.1.2.1 Kredilerin TGA'ya Dönüşüm Oranı ve Karşılık/TGA Oranı

Kaynak: BDDK-TCMB

“Tahsili Gecikmiş Alacak Dönüşüm Oranı¹⁵” 2002 yılından itibaren düşüş eğilimi göstermektedir (Grafik II.2.1.1.2.1). Söz konusu oranda yaşanan bu düşüşte, ekonominin canlanmaya başlamasına bağlı olarak borçluların ödeme gücünün artması, önemli bir rol oynamıştır. Kriz sonrasında uygulanan “İstanbul Yaklaşımı” kapsamında yeniden yapılandırılan kredilerin etkileri (Bkz.Kutu II.2.1.1.2.2), bankaların etkin risk yönetimi yapmalarına yönelik olarak sağlanan düzenlemeler ile bankaların risk algılama ve değerlendirmelerindeki gelişmeler, söz konusu oranın düşüşüne katkı sağlayan diğer faktörleri oluşturmaktadır.

2002 yılından itibaren kredilerde görülen iyileşmede, tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranında görülen düşüşle birlikte, sektörün toplam donuk alacaklarına göre ayırdıkları karşılık miktarında görülen artışların da etkili olduğu görülmektedir. 2001 yılında yüzde 49 olan söz konusu oranın, 2004 yılı sonunda yüzde 88,1'e yükseldiği, Mayıs 2005 itibariyle ise yüzde 89,5 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik II.2.1.1.2.1).

2004 yılında kredi hacmindeki belirgin büyümeyle birlikte kredi riskine maruz değer artmasına rağmen TGA'ların azalması, kredi portföy kalitesinin iyileşmesini sağlamıştır.

TGA dönüşüm oranı düşerken, Karşılık/TGA oranı artmaktadır.

¹⁵ Tahsili Gecikmiş Alacak Dönüşüm Oranı = Brüt Tahsili Gecikmiş Alacak (TGA) / Brüt Krediler

Tablo II.2.1.1.2.1**Seçilmiş Ülkeler İtibariyle TGA Dönüşüm ve Karşılık/TGA Oranlarının Gelişimi**

	2000	2001	2002	2003	2004	En Son Veri
	TGA / Brüt Kredi Oranı					
Arjantin ¹	16,0	19,1	35,6	33,6	27,7	Eylül
Brezilya ³	8,4	5,7	5,3	4,4	3,8	Eylül
Bulgaristan	17,3	13,1	8,6	7,3	6,7	Eylül
Çek Cumhuriyeti	19,9	13,7	10,6	4,9	4,5	Haziran
Endonezya	12,8	11,4	10,4	8,8	6,6	Haziran
Hırvatistan ³	9,5	7,3	5,9	5,1	4,6	Eylül
İsrail ⁴	6,7	8,1	9,9	10,3	-	
Letonya	4,6	2,8	2,0	1,4	1,4	Haziran
Litvanya ²	11,3	8,3	6,5	3,0	2,1	Ekim
Macaristan	3,0	2,7	2,9	2,6	2,7	Mart
Polonya ²	15,5	18,6	22,0	22,2	18,1	Haziran
Rusya	7,7	6,2	5,6	5,0	15,0	Eylül
Slovak Cumhuriyeti	13,7	12,3	9,2	6,4	5,4	Ağustos
Slovenya	6,5	7,0	7,0	6,5	-	
Tayland	17,7	10,5	15,7	12,9	12,4	Haziran
Ukrayna ⁵	29,6	25,1	21,9	28,3	28,0	Eylül
Avrupa ⁶	3,5	3,4	3,7	3,7	-	
Türkiye	11,1	25,2	17,6	11,5	6,0	Aralık
	Karşılıklar / Brüt TGA					
Arjantin ¹	61,1	66,4	73,8	78,4	80,0	Eylül
Brezilya ³	82,1	126,1	143,5	165,6	183,2	Eylül
Bulgaristan	65,9	61,7	65,0	52,8	49,1	Eylül
Çek Cumhuriyeti	46,8	60,3	77,5	77,1	76,8	Haziran
Endonezya	36,1	35,5	35,9	43,4	42,9	Haziran
Hırvatistan ³	79,9	71,8	68,1	60,8	61,4	Eylül
İsrail ⁴	55,8	57,1	54,7	53,8	-	
Letonya	74,1	80,4	95,5	98,5	89,2	Haziran
Litvanya ²	34,6	34,2	18,6	21,6	-	Ekim
Macaristan	56,4	57,7	51,3	47,7	-	Mart
Polonya ²	40,5	42,6	46,7	47,3	58,0	Haziran
Rusya	102,6	108,1	112,5	118,0	35,3	Eylül
Slovak Cumhuriyeti	75,1	79,7	86,1	88,3	89,1	Ağustos
Slovenya	101,0	100,5	102,0	101,5	-	
Tayland	47,2	54,9	61,8	72,8	69,0	Haziran
Ukrayna ⁵	38,4	39,2	39,6	22,7	20,7	Eylül
Avrupa ⁶	78,5	88,1	76,9	76,1	-	
Türkiye	63,1	49,0	64,2	88,5	88,1	Aralık

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report ,2005 - TCMB

¹ Bankalar ve banka dışı finansal kurumları içermektedir.

² Krediler, geri ödemelerde 30 gün gecikme olması halinde TGA olarak sınıflandırılmaktadır.

³ Krediler, geri ödemelerde 60 gün gecikme olması halinde TGA olarak sınıflandırılmaktadır.

⁴ En büyük beş banka grubunun rasyolarıdır.

⁵ 2003 yılında TGA'larda ki artış yeni yasal düzenlemeden kaynaklanmaktadır.

⁶ En büyük elli bankayı kapsamaktadır.

Tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranı, krizlerden sonra esas olarak tahsili gecikmiş alacaklarda görülen hızlı düşüş nedeniyle, Arjantin, Polonya, Bulgaristan, Rusya, Ukrayna ve Tayland'a göre daha düşük olmakla birlikte, Avrupa'daki gelişen diğer ekonomilere kıyasla daha yüksek seviyelerde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, ülkemizde son dönemlerde karşılıkların toplam tahsili gecikmiş alacaklara oranının arttığı ve diğer ülkelere göre yüksek olduğu görülmektedir (Tablo II.2.1.1.2.1).

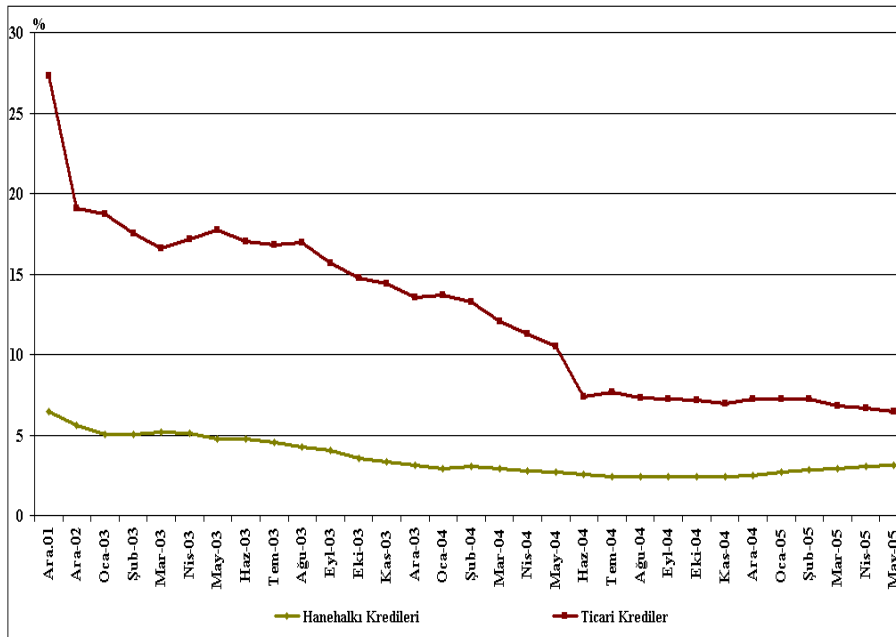
Kutu II.2.1.1.2.2.İstanbul Yaklaşımı

Ülkemizde Kasım 2000 ve Şubat 2001' de yaşanan krizler sonrası, finansal darboğaz yaşayan firmaların rehabilitasyonunu sağlamaya yönelik olarak 31.01.2002 tarihinde 4743 sayılı "**Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun**" yayımlanmıştır. Söz konusu Kanuna dayanarak, BDDK tarafından 11.04.2002 tarihinde "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşmalarının Onaylanması, Kabulü ve Uygulanmasına İlişkin Genel Şartlar Hakkında Yönetmelik¹⁶" yayımlanırken, Türkiye Bankalar Birliği tarafından hazırlanan "Finansal Yeniden Yapılandırma Çerçeve Anlaşması" 04.06.2002 tarihinde yine BDDK tarafından onaylanmıştır.

"İstanbul Yaklaşımı" olarak anılan yeniden yapılandırma programının devreye girmesi ile birlikte, geçici likidite sıkışıklığı yaşayan firmaların başvuruları değerlendirilmiş ve üretken kapasitesini devam ettirebilecek durumda olan firmaların kredileri, ilişkide buldukları bankalar tarafından yeniden yapılandırılmıştır.

Bu çerçevede Türkiye Bankalar Birliği'nin Mayıs 2005 verilerine göre, program kapsamında yapılandırılan borç tutarı, büyük ölçekli 221 adet firma için 5,373.7 milyon ABD doları, küçük ölçekli 101 firma için 646,9 milyon ABD doları olup, toplam yapılandırılan borç tutarı ise 6,020.6 milyon ABD doları'dır.

Grafik II.2.1.1.2.2 Hanehalkı¹ ve Ticari Kredilerin² TGA'ya Dönüşüm Oranı

Kaynak: BDDK-TCMB

¹ Hanehalkı Kredileri = Brüt Tüketici Kredileri + Brüt Kredi Kartları

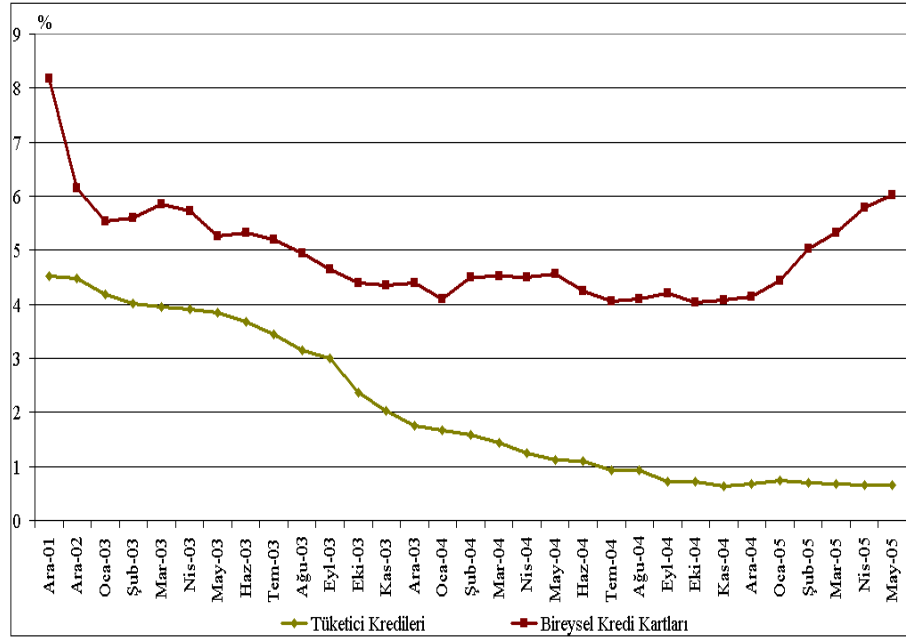
² Ticari Krediler = Toplam Brüt Krediler - Brüt Hanehalkı Kredileri

¹⁶ 13.06.2002 tarih ve 24784 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ve 25.07.2003 tarih ve 25179 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yönetmelik ile değiştirilmiştir.

Ticari kredilerinin TGA'ya dönüşüm oranı, hanehalkına göre yüksek olmakla birlikte düşüş eğilimindedir.

Ekonomik birimlere göre tahsili gecikmiş alacakların gelişimi incelendiğinde, hanehalkından kaynaklı riskin ticari kredilerden daha düşük olduğu görülmektedir (Grafik II.2.1.1.2.2). Kredi türlerine göre gelişimin incelendiği bölümde de belirtildiği gibi, hanehalkına kullanılan kredilerin teminatlarının daha kolay likide edilebilir olması ve müşteri sayısı itibariyle geniş tabana yayılması, tahsili gecikmiş alacak dönüşüm oranının da düşük seviyede gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Grafik II.2.1.1.2.3
Tüketici Kredileri¹ ve Kredi Kartları TGA Dönüşüm Oranı

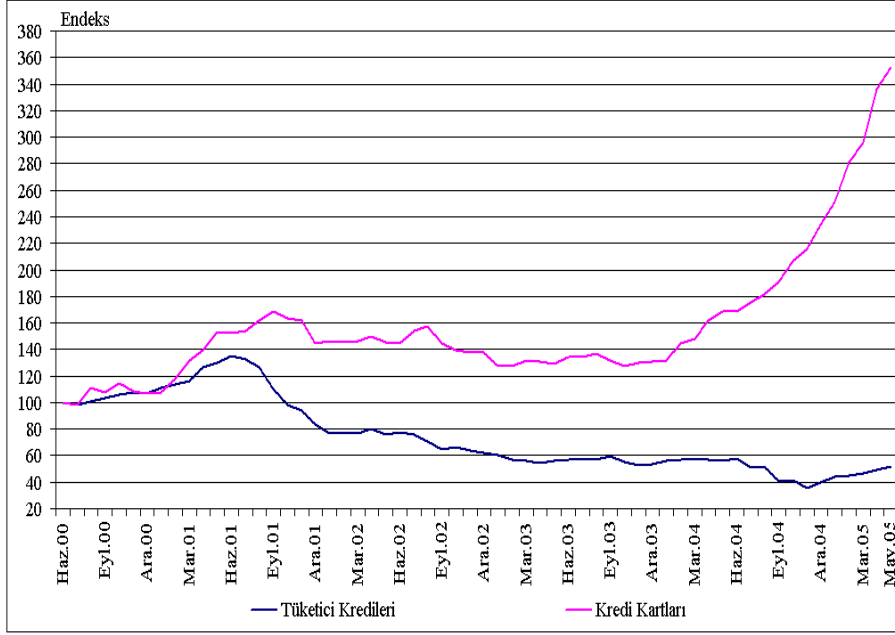
Kaynak: TCMB

¹ Tüketici finansman şirketi kredileri dahil değildir.

Takibe dönüşüm oranı tüketici kredilerinde aynı kalırken, kredi kartları için 2005 yılının ilk beş ayında hızlı bir şekilde artmıştır.

2003 yılı sonunda tüketici kredilerinin takibe dönüşüm oranı yüzde 1,8 iken, 2004 yılı sonunda bu oran yüzde 0,7'ye gerilemiştir. 2005 yılında tüketici kredilerinin tahsili gecikmiş alacaklara dönüşüm oranında önemli bir değişim olmamış ve Mayıs ayına gelindiğinde oran yine yüzde 0,7 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, takipteki kredi kartlarında ise 2004 yılı Kasım ayından itibaren sürekli olarak artış yaşanmıştır. Kredi kartları takibe dönüşüm oranı, 2003 yılı sonunda yüzde 4,6 iken, 2004 yılı sonunda sınırlı bir azalış göstererek yüzde 4,3'e gerilemiş, 2005 yılında ise hızlanarak Mayıs ayında yüzde 6'ya ulaşmıştır (Grafik II.2.1.1.2.3).

Grafik II.2.1.1.2.4 Tahsili Gecikmiş Tüketici Kredileri ve Kredi Kartları Endeksi¹

Kaynak: TCMB

¹(1994=100) TÜFE verileri ile reel hale getirilen tutarlar, Haziran 2000 yılı baz alınarak endeks haline dönüştürülmüştür.

Tahsili gecikmiş tüketici kredileri ve kredi kartları endeksi incelendiğinde; tahsili gecikmiş tüketici kredileri endeksinin, Haziran 2001 tarihinden itibaren istikrarlı bir şekilde azaldığı, buna karşılık, tahsili gecikmiş kredi kartları endeksinin, Aralık 2003 tarihinden itibaren tekrar yükseliş eğilimine girdiği görülmektedir. Mayıs 2005 döneminde de söz konusu eğilim devam etmektedir (Grafik II.2.1.1.2.4).

Tablo II.2.1.1.2.2 Toplam TGA'ların Dağılımı¹

Milyon YTL	2002	2003	2004	May.05
Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler ve Diğer Alacaklar	1.207	924	595	680
Tahsili Şüpheli Krediler ve Diğer Alacaklar	2.596	2.296	415	589
Zarar Niteliğindeki Krediler ve Diğer Alacaklar	6.626	5.409	5.342	5.559
Toplam TGA	10.430	8.629	6.353	6.828

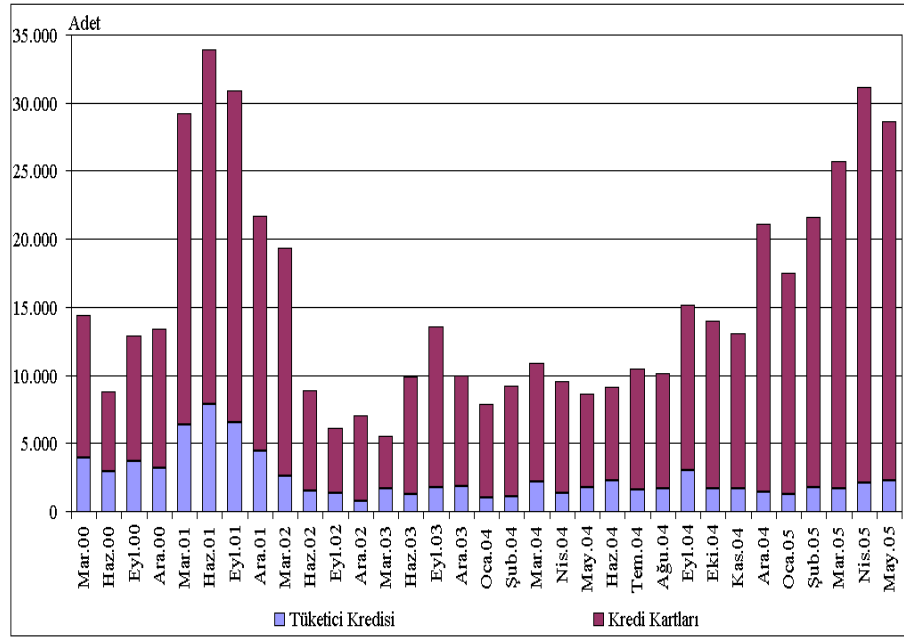
Kaynak: BDDK-TCMB

¹ İller Bankası hariçtir.

Tahsili gecikmiş alacaklar içerisinde en önemli payı zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar oluşturmaktadır (Tablo II.2.1.1.2.2).

Grafik II.2.1.1.2.5

Negatif Nitelikli Ferdi Kredi ve Kredi Kartı Kayıt Sayısı^{1,2,3,4} (Adet)

Kaynak: TCMB- Risk Merkezi Müdürlüğü

¹ Borcunu ödemeyen ve borcunu gecikmeli olarak ödeyenlerin sayısı toplam olarak dikkate alınmıştır.

² Ferdi kredi ve kredi kartlarında, asgari bildirim limiti 250 YTL'dir. Bildirimler kayıt sayısı bazında olup, bir kişinin birden çok kaydı bulunabilmektedir.

³ Veriler, ilgili ay içerisinde negatif nitelikli krediler kapsamında bildirim yapılan değerleri yansıtmakta olup, kümülatif toplamı göstermemektedir.

⁴ Negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartı sayısı ile Toplam TGA sayısı (Grafik II.2.1.1.2.6) arasında oluşan fark, bildirim limitlerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla 250 YTL'nin üzerinde fakat 5 bin YTL'nin altında kalan ferdi kredi ve kredi kartı adetleri bu grafikte yer alırken, Grafik II.2.1.1.2.6'da bildirim limitleri dışında kaldığı için yer almamaktadır.

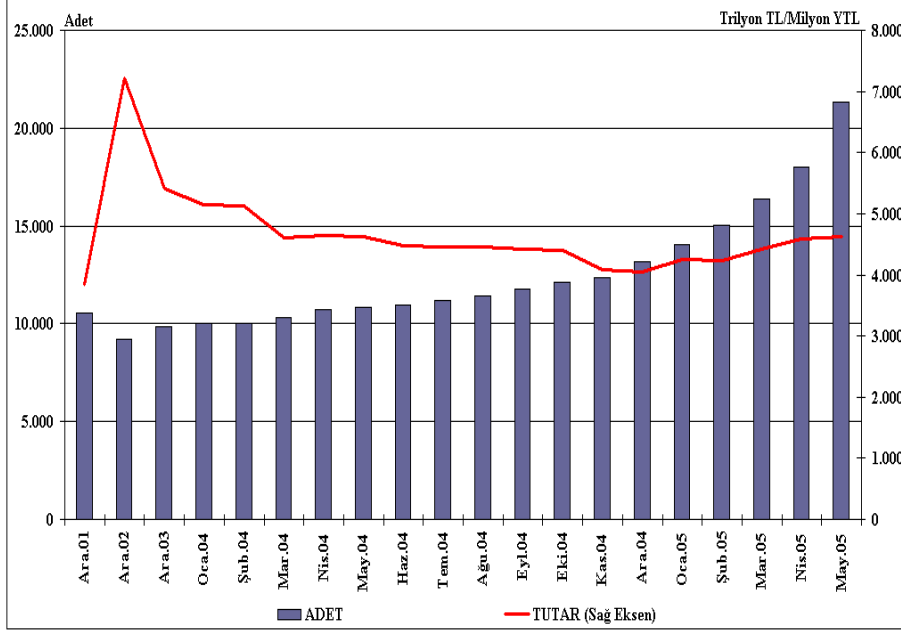
Bankaların Bankamıza yaptığı bildirimler sonucunda, elde edilen negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartları verilerine göre, yaşanan krizlerin ardından söz konusu kayıt sayısında önemli artışların yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte, kriz sonrası dönemde, ekonomide yaşanan daralma, bu tür kredilerin maliyetlerinin artması ve bireylerin kredi kullanımını azaltmaları sonucunda, 2002 yılından itibaren bu sayılarda keskin azalışlar gerçekleşmiştir (Grafik II.2.1.1.2.5).

Ekonomik canlanma ile kredi talebinin artması sonucunda, negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartı kayıt sayısı da, 2004 yılında tekrar artış eğilimine girmiştir. Nitekim, Aralık 2002'de 7,025 kişi iken, Aralık 2003'te 9,955 kişiye, Aralık 2004'te ise 21,112'ye yükselmiştir. Söz konusu sayının Mayıs 2005'te 28,645 olarak gerçekleştiği görülmektedir (Grafik II.2.1.1.2.5).

Negatif nitelikli ferdi kredi ve kredi kartı sayısının, en önemli payını kredi kartları oluşturmaktadır. Nitekim, kredi kartlarının payı, 2003 yılı sonunda yüzde 81 iken, 2004 yılı sonunda yüzde 93'e

yükselmiş, Mayıs 2005'te ise yüzde 92 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.2.1.1.2.5).

Grafik II.2.1.1.2.6 Toplam TGA Adet ve Tutarı^{1,2,3}

Kaynak: TCMB- Risk Merkezi Müdürlüğü

¹ Firma bazı krediler; kredi limit veya riskleri toplamı 01.01.2002 tarihinden itibaren 10 bin YTL'nin (dahil) (2001 yılı için 7 bin YTL), bireysel kredilerde ise takibine başlandığı 28.02.2003 tarihinden itibaren, 5 bin YTL'nin üzerinde olan vergi kimlik numarası bulunan gerçek ve tüzel kişilere, bankalar ve ÖFK'larca kullanılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar ve özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Bu nedenle bilanço eşası analizlerde kullanılan TGA rakamlarından farklılık göstermektedir.

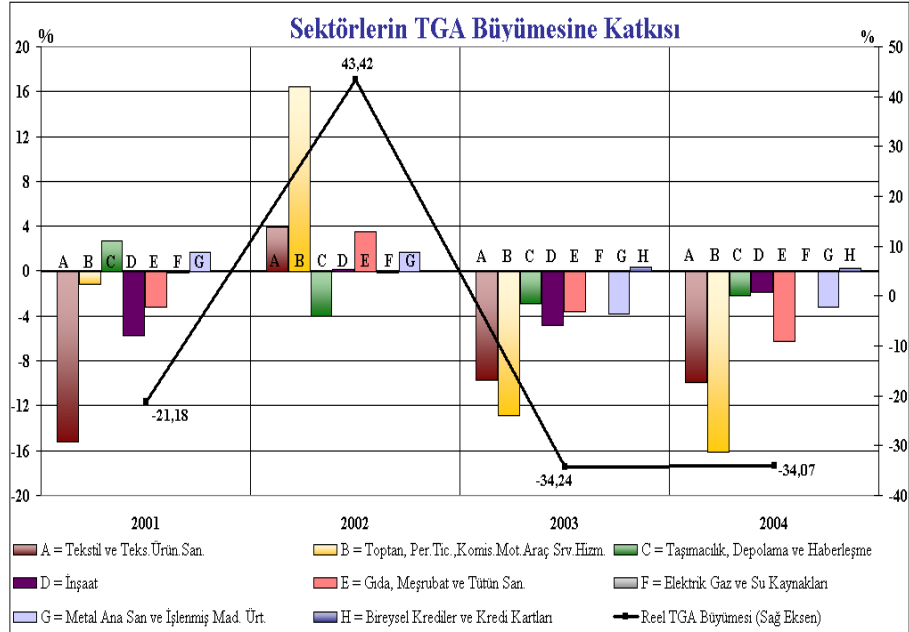
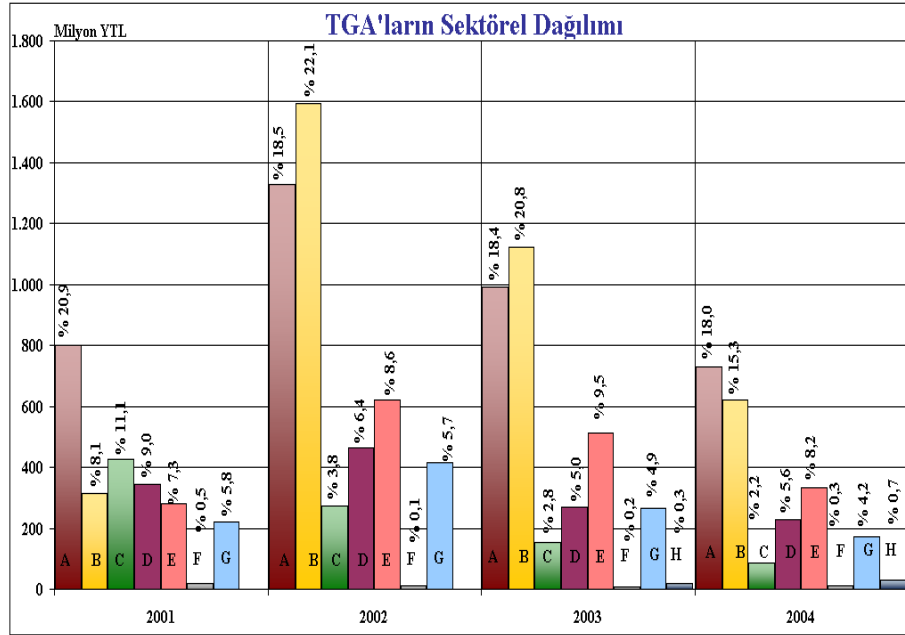
² Stok verilerden oluşmaktadır.

³ Toplam TGA sayısı ile negatif nitelikli ferdî kredi ve kredi kartı sayısı (Grafik II.2.1.1.2.5) arasında oluşan fark, bildirim limitlerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla 250 YTL'nin üzerinde fakat 5 bin YTL'nin altında kalan ferdî kredi ve kredi kartı adetleri, Grafik II.2.1.1.2.5'te yer alırken bu grafikte bildirim limitleri dışında kaldığı için yer almamaktadır.

Risk Merkezi kayıtlarına göre tahsili gecikmiş alacakların adet ve tutarları incelendiğinde, 2003 yılı sonu itibariyle 9,876 adet tahsili gecikmiş alacağın tutar olarak büyüklüğü 5,4 milyar Yeni Türk lirası iken, 2004 yılı sonu itibariyle 13,166 adet tahsili gecikmiş alacağın toplam tutarının 4,1 milyar Yeni Türk lirasına gerilediği görülmektedir. Mayıs 2005 döneminde ise, adet 21,300, tutar 4,6 milyar Yeni Türk lirasına yükselmiştir (Grafik II.2.1.1.2.6). Tahsili gecikmiş alacakların adet olarak artışının tutar olarak artışından hızlı olması, bankalardan göreceli olarak daha düşük tutarlarda kredi kullanan küçük ve orta ölçekli firmalar ile hanehalkının kredi ödemelerinde sorunlarla karşılaştığını düşündürmektedir.

Grafik II.2.1.1.2.7

Seçilmiş Sektörlerin TGA'ların Dağılımı ve TGA Büyümesine Katkısı^{1,2,3}

Kaynak: TCMB- Risk Merkezi Müdürlüğü

¹ Sektörlerin büyüme katkısı, sektörlerdeki bir dönem öncesine göre gerçekleşen değişimin, toplam brüt kredilere oranı olarak hesaplanmıştır.

² Firma bazı krediler; kredi limit veya riskleri toplamı 01.01.2002 tarihinden itibaren 10 bin YTL'nin (dahil) (2001 yılı için 7 bin YTL), bireysel kredilerde ise takibine başlandığı 28.02.2003 tarihinden itibaren, 5 bin YTL'nin üzerinde olan vergi kimlik numarası bulunan gerçek ve tüzel kişilere, bankalar ve ÖFK'larca kullanılan kredi ve fon toplamından (firmaların bankalar ve özel finans kurumları aracılığıyla yurt dışından sağladıkları krediler dahil) oluşmaktadır. Bu nedenle bilanço eşası analizlerde kullanılan TGA rakamlarından farklılık göstermektedir.

³ Bireysel Krediler ve Kredi Kartları'nın takibine 28.02.2003 döneminden itibaren başlandığından, söz konusu grubu gösteren "H" kolonu 2001 ve 2002 yılları için grafiklerde yer almamaktadır.

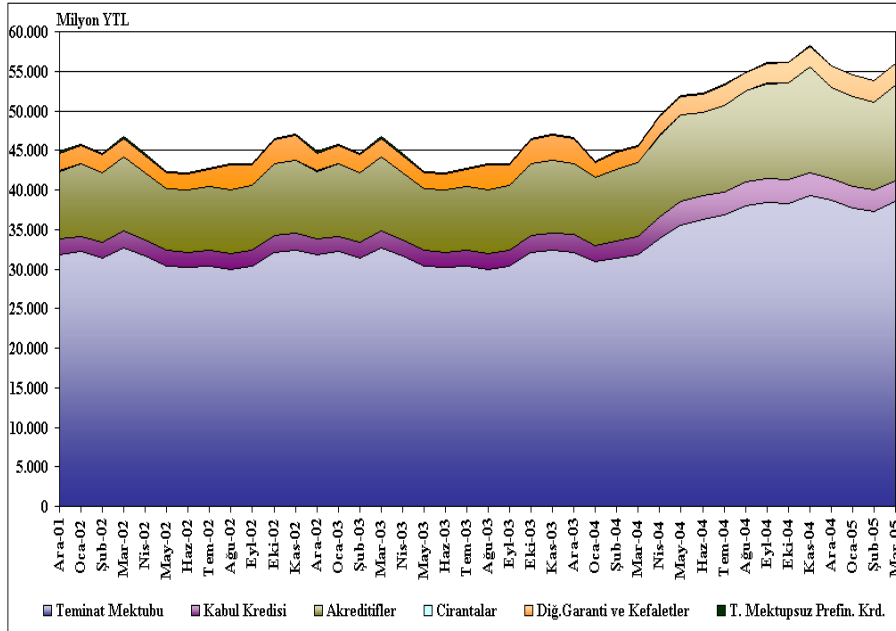
Ticari kredi toplamı için gösterilen tahsili gecikmiş alacakların seçilmiş alt sektörler göre dağılımı incelendiğinde; 2004 yılında kredilerdeki artışa en büyük katkıyı yapan bireysel krediler ve kredi kartlarının toplam tahsili gecikmiş alacak artışında, çok az bir etkiye sahip olduğu dikkati çekmektedir. Gerek krediler içindeki payı gerekse sektörel kredi büyümesindeki katkısı itibarıyla, ikinci sırada yer alan toptan ve perakende ticaret, komisyonculuk, motorlu araç servis hizmetleri sektörü, toplam tahsili gecikmiş alacak düşüşüne en önemli katkıyı yapmıştır. Krediler içerisinde yüksek paya sahip olan tekstil ve tekstil ürünleri sanayinin ise; 2004 yılında kredi büyümesinde düşük bir katkıya sahipken, tahsili gecikmiş alacakların düşüşünde olumlu etkisi olduğu gözlemlenmektedir (Grafik II.2.1.1.2.7).

2004 yılında kredi hacmi büyümesinde en etkili alt sektör olan bireysel krediler ve kredi kartlarındaki artışın TGA artışında fazla etkili olmadığı görülmektedir.

Mayıs 2005'te ise tahsili gecikmiş alacaklarda bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,2'lik reel azalış görülmektedir. Tahsili gecikmiş alacaklarda yaşanan düşüşler tekstil ve tekstil ürünleri sanayi, gıda meşrubat ve tütün sanayi ile metal ana sanayi ve işlenmiş madde üretiminden kaynaklanmaktadır.

II.2.1.1.3. Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi

Grafik II.2.1.1.3.1
Gayrinakdi Kredilerin Türlerine Göre Gelişimi

2004 yılında gayrinakdi krediler nakdi kredilere göre daha yavaş artmıştır.

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankaların gayrinakdi krediler ve taahhütlerden oluşan türev işlemler dışındaki bilanço dışı yükümlülüklerinin toplam bilanço büyüklüğü içerisindeki payı, 2001 yılı sonunda yüzde 25,9 iken 2004 yılı

sonu itibariyle yüzde 18,4'e, Mayıs 2005'te ise yüzde 17,6'ya gerilemiştir. Söz konusu azalışta, bilanço dışı yükümlülüklerin artış hızının toplam aktif artış hızının altında kalması etkili olmuştur. Gayrinakdi kredilerin büyük bir kısmı yabancı para olmakla birlikte, 2001-2004 döneminde Türk parası kredilerin payı artmıştır. Ancak, gayrinakdi kredilerdeki bu artış, nakdi kredilerdeki kadar büyük olmamış ve sonuçta gayrinakdi krediler/nakdi krediler oranı 2001 yılı sonunda yüzde 73,6 iken, 2003 yılı sonunda yüzde 62,3'e, 2004 yılı sonunda yüzde 52,7'e, Mayıs 2005'te ise yüzde 46,4'e düşmüştür. Mayıs 2005 itibariyle taahhütlerin önemli bir bölümü ise, yüzde 69,2'lik payla teminat mektuplarından ve yüzde 21,4'lik payla akreditiflerden oluşmaktadır.

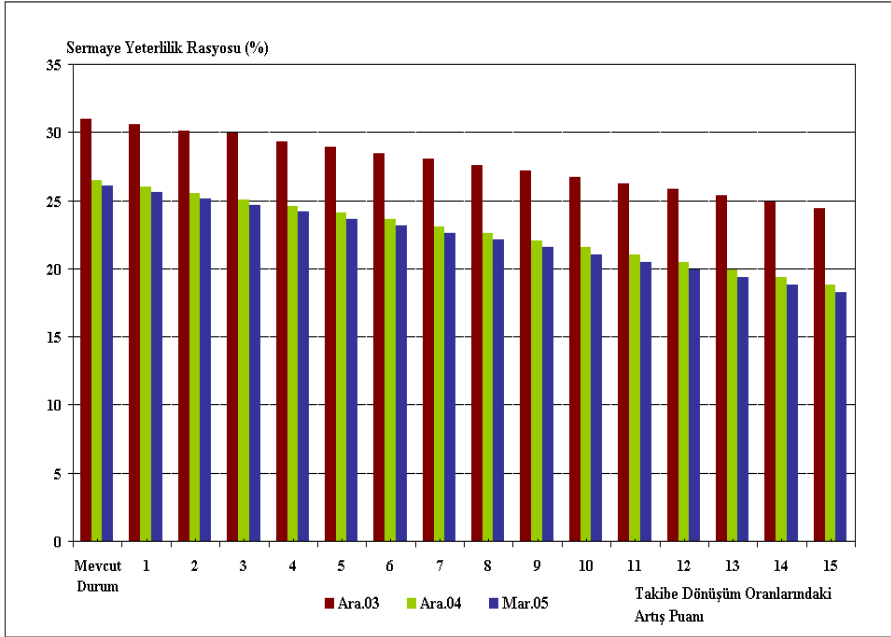
II.2.1.2.Kredi Riski Senaryo Analizi

Kredi riski için yapılan senaryo çalışmalarında, bankacılık sektörünün takibe dönüşüm oranındaki¹⁷ artış sonucu oluşan yeni tahsili gecikmiş alacakların, sektörün sermaye yeterlilik rasyosu üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

Mevcut düzenlemeler doğrultusunda sektörün tahsili gecikmiş alacakları; tahsil imkânı sınırlı, tahsili şüpheli ve zarar niteliğindeki alacaklar olarak üç grupta sınıflandırılmakta ve bu tür alacaklara sırasıyla yüzde 20, yüzde 50 ve yüzde 100 oranında karşılık ayrılmaktadır. Yapılan bu senaryo çalışmasında, i) bankacılık sektörünün kredi tutarının artmadığı ii) şoklar sonucu oluşan tahsili geciken kredilerin sektörün mevcut donuk alacak sınıflaması oranında dağıldığı, iii) şok sonrası oluşan yeni tahsili gecikmiş alacakların şok öncesi sermaye yeterlilik rasyoları hesaplamasında yüzde 100 risk ağırlıklı aktifler grubunda yer aldığı iv) sektörün risk ağırlıklı aktif ve özkaynak toplamında şoklar haricinde bir değişiklik olmadığı varsayılmıştır. Aynı zamanda, ek karşılıklar hesaplanırken, teminat tutarları dikkate alınmamıştır.

¹⁷ Takibe dönüşüm oranı, kredilerin yüzde kaçının tahsilinin geciktiğini göstermektedir.

Grafik II.2.1.2.1 Kredi Şokları ve Sonuçları

Yukarıdaki grafikte, bankacılık sektörünün takibe dönüşüm oranının 1-15 puan arası artması sonucunda, sektörün sermaye yeterlilik rasyosunun gelişimi, 2003, 2004 yılları ve Mart 2005 dönemi için karşılaştırmalı olarak yer almaktadır¹⁸. Yapılan senaryo çalışmasında, 2004 yılı sonu için varsayımsal olarak seçilen en şiddetli 15 puanlık şok için sektörün sermaye yeterlilik rasyosu¹⁹ 7,7 puan azalarak yüzde 18,8'e gerilemiştir. 2003 yılı sonunda ise, aynı şok için sektörün sermaye yeterlilik rasyosu 6,5 puan azalarak yüzde 24,4'e gerilemiştir. 2005 yılı Mart dönemi için ise, 15 puanlık şok sonucu sektörün sermaye yeterlilik rasyosu, 7,9 puan azalarak yüzde 18,2'ye gerilemektedir. 2004 yılı ve 2005 yılı Mart ayı itibariyle sektörün kredi portföyündeki artış nedeniyle, şoklar sonucunda sektör için sermaye yeterlilik rasyosundaki azalış daha fazla olmuştur. Bununla birlikte, asgari sermaye yeterlilik rasyosunun yüzde 8 olduğu düşünüldüğünde, seçilen en şiddetli şok sonrasında sektörün sermaye yeterlilik rasyosu asgari oranın 2 katından fazla olmaktadır. Bu durum, bankacılık sektöründeki kredi büyümesine rağmen, sektörün özkaynağının kredi riskini karşılamada yeterli olduğunu göstermektedir.

¹⁸ Kredilerin donuk olacak olarak sınıflandırılması ve ayrılan ek karşılıklar sonrasında, şok sonrası sermaye yeterlilik rasyosu (Özkaynaklar – Ek Karşılıklar) / (Risk Ağırlıklı Aktifler Toplamı – Ek Karşılıklar) x 100 şeklinde hesaplanmıştır.

¹⁹ TMSF bankaları ve İller Bankası çalışmaya dahil edilmemiştir.

II.2.1.3.Kredi Riskine İlişkin Sonuç ve Beklentiler

2003 yılından itibaren ekonomide sağlanan olumlu gelişmelere paralel olarak bankacılık sektörünün aktif yapısında önemli değişimler olmuştur. Genel olarak, makroekonomik değişkenlerdeki olumlu gelişmelerin, arz tarafında bankaları daha düşük likidite ve menkul değer plasmanları ile çalışmaya yöneltmesi, talep tarafında ise krizler nedeniyle ertelenmiş yatırım ve tüketim harcamalarının artış eğilimine girmesi, enflasyon ve döviz kurundaki gelişmelerin tüketicilerin alım gücünü görece olarak arttırması, krediler açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Nitekim, özellikle 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizlerin ardından belirgin bir daralma sürecine giren kredilerin, 2003 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren hızla yükseldiği ve gerek GSYİH gerekse toplam aktifler içerisindeki payının artış eğilimine girdiği görülmektedir. Bu çerçevede, bankacılık sektörünün en önemli işlevlerinden biri olan hanehalkı ve reel sektör finansmanının etkinliği artarken, kredi/mevduat oranında görülen yükseliş bankacılık sektörünün en temel ve en tipik aracılık işlevinin yeniden kazanılması açısından olumlu sinyaller vermiştir.

Ancak, kullanılan kredilerdeki artış sadece hacimce artışla sınırlı kalmamış, özellikle 2004 yılında, kredi portföyünün kompozisyonunda, yapısında ve dağılımında kredi riski açısından önemli değişiklikler gerçekleşmiştir (Bkz.Bölüm II.2.1.1.1 ve II.2.1.1.2). Tahsili gecikmiş alacaklarda 2002 yılında başlayan düşüş eğiliminin devam ettiği, kredilerin büyüklük ve alt sektörler itibariyle dağılımında yoğunluğun azaldığı, Türk parası kredilerin payının önemli ölçüde arttığı, 2004 yılında kredilerde gerçekleşen artışın temel olarak tüketici kredileri, kredi kartları ile işletme kredilerinde görülen artışlardan kaynaklandığı görülmüştür. Söz konusu gelişme, kredi kullanımının tabana yayılmasında ve kredi riskinin olumlu etkilenmesinde belirleyici olurken, tüketici kredilerinin sabit faizli olması bankacılık sektörü açısından kredi portföyünün taşıdığı faiz riski yönetiminin önemini ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede, söz konusu kredilerin değişken faizli olarak da kullanılabilmesi için tüketicinin korunması prensipleri ile çelişmeyen yeni düzenlemeler yapılmasının, faiz riskinin azaltılması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, ertelenmiş tüketim harcamalarının büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olması ve harcamaları özendiren mali teşviklerin kaldırılması nedeniyle taşıt ve diğer tüketici kredilerinin artış hızının önümüzdeki dönemlerde yavaşlayacağı, konut kredilerindeki artışın ise devam edeceği beklenmektedir. Reel sektöre kullanılacak kredilerde ise; ekonomik istikrarla birlikte kamu maliyesinin bankacılık sektörü üzerinden borçlanma ihtiyacının azalacağı ve bunun sonucunda bankaların doğan likidite fazlasını kredi olarak kullanılabileceği dikkate alındığında, gelecek dönemlerde kredi faiz oranlarında görülebilecek azalmanın firmalar açısından kredi kullanımını tekrar cazip hale getireceği, ancak böyle bir ortamda da bankalar açısından kredi riski yönetiminin gevşetilmeden sürdürülmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca, gerek sanayi üretiminde gerekse kapasite kullanım oranlarında gözlenen artışların da, yapılacak yatırım harcamalarının finansmanında kullanılmak üzere kredi talebinin artışı yönünde etki yaratabileceği düşünülmektedir. Ancak, bu etkinin büyük firmaların yurt dışından borçlanabilme imkânlarının artması ve bu firmalarca özkaynakla finansman yolunun tercih edilmesi nedeniyle, sınırlı kalacağı ve bankaların KOBİ'lere yönelmelerini gerekli kılabileceği de gözardı edilmemelidir. Bu tür bir değişimin önünde aşılması gereken zorluk ise uygulamaya girecek olan Basel II'nin gerektirdiği "kurumsallaşma" prensiplerinin reel sektörün büyük bir bölümü tarafından halen yerine getirilmemiş olmasıdır.

Sonuç olarak, 2004 yılında kredi hacmindeki belirgin büyüme ile birlikte kredi riskine maruz değer artarken, bankaların kredilendirme politikalarında risk unsurunu dikkate almaları, İstanbul Yaklaşımı ve ekonomik canlanma ile tahsili gecikmiş alacaklardaki azalış ve reel sektör firmalarının mali yapılarında görülen düzelme kredi portföy kalitesinin iyileşmesini sağlamış, ayrıca kredi riski senaryo analizlerinin de desteklediği gibi, bankaların asgari sermaye yükümlülüğünün oldukça üzerinde özkaynağa sahip olmaları, ilerleyen dönemlerde kredi piyasasındaki dinamizmin devam edeceğine ilişkin olumlu beklentileri güçlendirmiştir.

II.2.2.PİYASA RİSKİ

II.2.2.1.Piyasa Riskinin Önemi ve Unsurları

Kutu II.2.2.1.1.Piyasa Riski

Piyasa riski, mali araçların fiyatlarının değişmesi sonucu, bilanço içinde ve/veya bilanço dışında alınan pozisyon nedeniyle zararın ortaya çıkma olasılığıdır. Basel Komitesi piyasa riskini; faiz riski, kur riski (altın dahil), hisse senedi fiyat riski, mal fiyat riski ve opsiyonlar şeklinde değerlendirmektedir. Komite, 1993 yılında kredi riski ve piyasa riski karşılığı sermaye ayrılmasını gündeme getirmiş ve bunu 1997 yılı sonu itibariyle uygulamaya koymuştur.

BDDK tarafından yapılan düzenlemeye göre bankalar piyasa riski hesaplamalarında; faiz oranı, kur ve hisse senedi riskleri için ilave sermaye gereksinimini Basel'in önerdiği "standart metodu" kullanarak, 2002 yılı Ocak ayından itibaren solo bazda, 2002 yılı Temmuz ayından itibaren ise, konsolide bazda olmak üzere hesaplamaktadır. Bu hesaplamaya göre;

Faiz riskinde; bankaların ticari alım satım portföylerindeki menkul değerler, repo ve ters repo işlemleri ile türev işlemleri,

Kur riskinde; bankaların bilanço içi ve bilanço dışı tüm döviz ve dövize endeksli varlıkları ile yükümlülükleri,

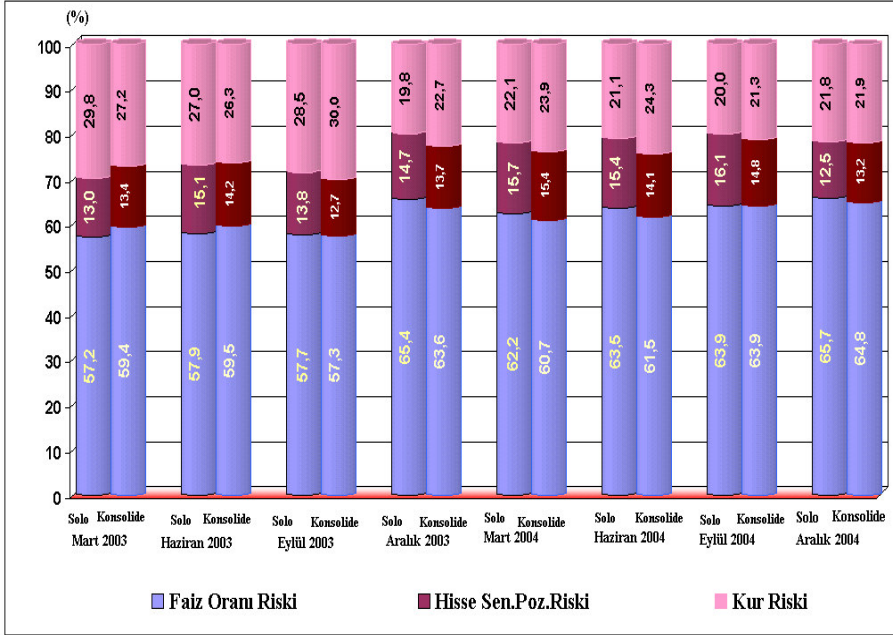
Hisse senedi riskinde; bankaların sermayede payı temsil eden menkul kıymet pozisyonları dikkate alınmaktadır.

Uluslararası uygulamalarda, sermaye yeterliliği rasyosunun standart yöntemle göre hesaplanmasında, kredi riskinin ağırlığı yüzde 70, piyasa ve operasyonel riskin ağırlığının ise yüzde 15'ler civarında olduğu kabul edilmektedir.

Ülkemizde ise Aralık 2004 konsolide verilerine göre, risk ağırlıklı kalemler içinde piyasa riskinin payı bankacılık sektörü için yüzde 10,7, mevduat bankaları için yüzde 10,4, solo verilere göre sırası ile yüzde 10,2 ve yüzde 9,9 olarak gerçekleşmiştir. Mayıs 2005 solo verilere göre ise oranlarda önemli bir değişiklik olmayıp, risk ağırlıklı kalemler içinde piyasa riskinin payı bankacılık sektörü için yüzde 10,5 ve mevduat bankaları için yüzde 10,2 düzeyindedir.

Grafik II.2.2.1.1

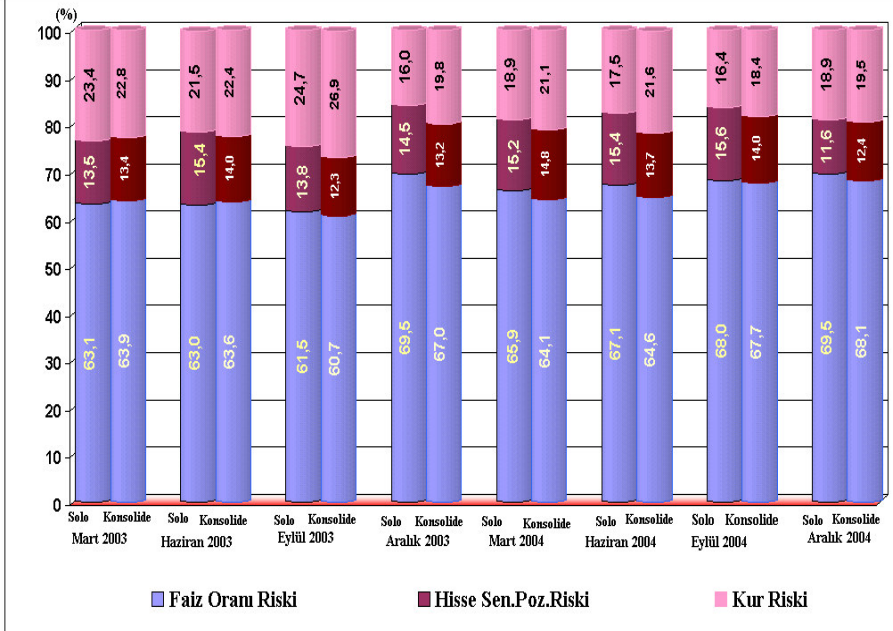
Bankacılık Sektörünün Piyasa Riski Bileşenlerinin Sermaye Yükümlülüğü İçindeki Payı

Kaynak: BDDK

Grafik II.2.2.1.2

Mevduat Bankalarının Piyasa Riski Bileşenlerinin Sermaye Yükümlülüğü İçindeki Payı

Kaynak: BDDK

Solo verilerle bankacılık sektörünün piyasa riskine maruz tutarı, Aralık 2003’de 14,4 milyar Yeni Türk lirası iken, 2004 yılı sonunda 15,2 milyar Yeni Türk lirası’na ulaşmıştır. Nisan 2005 tarihi itibariyle ise bankacılık sektörünün piyasa riskine maruz tutarı, 17,3 milyar Yeni Türk

lirasına çıkarken, ilave sermaye yükümlülüğü 1,3 milyar Yeni Türk lirası olarak gerçekleşmiştir.

*Türk Bankacılık
Sektöründe,
piyasa riskinin
en önemli
unsurunu faiz
riski
oluşturmaktadır.*

Türk bankacılık sektöründe, piyasa riskinin en önemli unsurunu faiz riski oluşturmaktadır. Nitekim, 2003 yılı sonunda bankacılık sektörünün solo verilerine göre faiz oranı için hesaplanan sermaye yükümlülüğünün toplam piyasa riski içindeki payı yüzde 65,7 olarak gerçekleşmiş, Aralık 2004 döneminde de söz konusu oran aynı düzeyde kalmıştır. Mevduat bankalarının faiz oranı için hesaplanan sermaye yükümlülüğünün toplam piyasa riski içindeki payı sektörle paralellik göstermiştir.

Faiz oranı riskinden sonra kur riski, ikinci önemli piyasa riski olarak karşımıza çıkmaktadır. Bankacılık sektörünün solo verilerine göre kur riski için hesaplanan sermaye yükümlülüğünün toplam sermaye yükümlülüğü içindeki payı, 2003 yıl sonunda yüzde 19,8 iken, Aralık 2004 tarihi itibarıyla yüzde 21,8'e yükselmiştir. Mevduat bankaları için ise, solo bazda 2003 yılı sonunda yüzde 16 ve 2004 yılı itibarıyla yüzde 18,9 olarak gerçekleşmiş ve sektörle aynı eğilimi sergilemiştir.

Piyasa riski için hesaplanan toplam sermaye yükümlülüğü içinde en düşük pay hisse senedi pozisyonlarına aittir. 2003 yıl sonunda solo verilerle bankacılık sektörünün hisse senedi riski için hesaplanan sermaye yükümlülüğünün toplam sermaye yükümlülüğü içindeki payı yüzde 14,7 iken, 2004 yılı sonunda sınırlı bir azalış göstererek yüzde 12,5 olarak gerçekleşmiştir. Mevduat bankaları hisse senedi riski solo verilerle incelendiğinde ise, sektör ile paralellik gözlenmekte ve 2004 yılı sonu itibarıyla yüzde 11,6'ya gerilediği görülmektedir.

Tablo II.2.2.1.1
İlk 10 Banka İçin Piyasa Riski Konsantrasyonu ¹

	Aralık 2003				Aralık 2004				Nisan 2005	
	Solo		Konsolide		Solo		Konsolide		Solo	
	Sermaye Yükümlülüğü (Milyon YTL)	Mev. Bnk. İçin Payı (%)	Sermaye Yükümlülüğü (Milyon YTL)	Mev. Bnk. İçin Payı (%)	Sermaye Yükümlülüğü (Milyon YTL)	Mev. Bnk. İçin Payı (%)	Sermaye Yükümlülüğü (Milyon YTL)	Mev. Bnk. İçin Payı (%)	Sermaye Yükümlülüğü (Milyon YTL)	Mev. Bnk. İçin Payı (%)
<i>Piyasa riski konsantrasyonu açısından ilk 10 bankanın sektör içindeki payı yüzde 90'dır.</i>										
Faiz Oranı Riski İçin	678	94,7	755	94,2	712	90,9	825	90,4	772	90,4
Kur Riski İçin	147	88,8	218	92,5	199	93,3	269	87,1	259	95,2
Hisse Senedi Pozisyon Riski İçin	149	99,9	155	99,6	130	100,0	182	98,0	172	100,0
Toplam Riske Maruz Tutar	12.090	93,8	14.011	93,9	12.857	91,3	15.217	86,5	14.808	91,2
Piyasa Riski İçin Sermaye Yüküm.	967	93,8	1.121	93,9	1.029	91,3	1.217	86,5	1.185	91,2
Piy. Riski İçin Ser. Yük. (Bank. Sek.)	1.154		1.311		1.218		1.413		1.390	

Kaynak: BDDK

¹ Risk konsantrasyonu oluşturulurken, her bir risk grubu için ayrı ayrı olmak üzere, mevduat bankaları içinde ilk 10'da yer alan bankaların verileri dikkate alınmıştır.

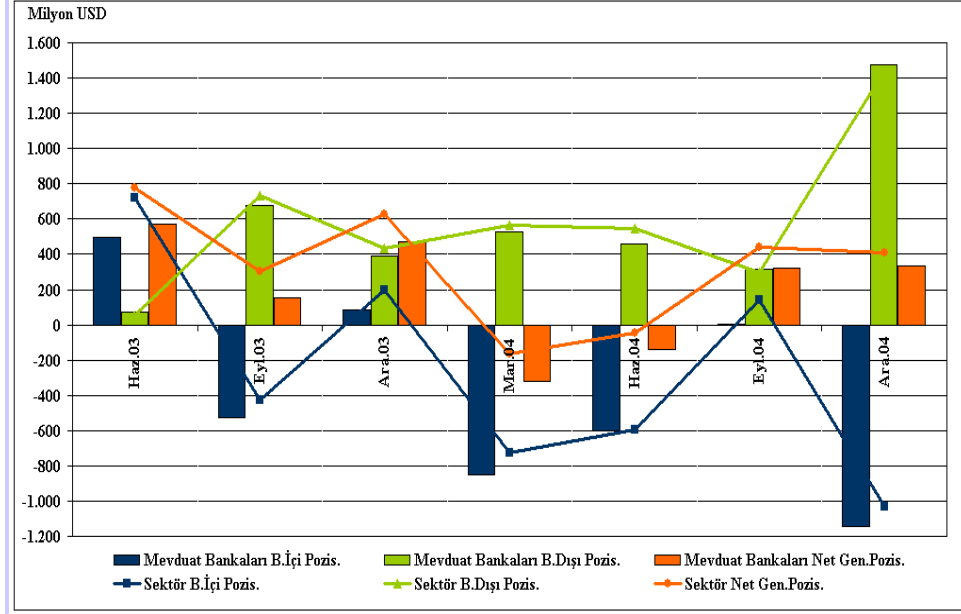
Konsolide bazda Aralık 2003 itibariyle piyasa riski açısından, ilk 10 mevduat bankasının toplam piyasa riskine maruz tutarı, 14 milyar Yeni Türk lirası ve mevduat bankaları içindeki payı yüzde 93,9 olup, Aralık 2004 itibariyle sırasıyla, 15,2 milyar Yeni Türk lirası ve yüzde 86,5 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, toplam riske maruz tutar solo verilere göre incelendiğinde, söz konusu oranın Nisan 2005 itibariyle 2004 yılı sonuna göre artarken, piyasa riski için tutulması gereken sermaye yükümlülüğünün yaklaşık aynı oranda kaldığı görülmüştür (Tablo II.2.2.1.1).

Kutu II.2.2.1.2.Kur Riski

Bankaların BDDK'ya yaptıkları bildirimler arasında piyasa riski formlarına ilave olarak "Yabancı Para Net Genel Pozisyon (YPNGP) / Özkaynak" standart rasyosu da yer almaktadır. YPNGP/Özkaynak rasyosu, Bankamızca da izlenmekte olup, rasyo hesaplamaları yurt dışı şubeler dahil, bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda yer alan, yabancı para kalemler ile dövize endeksli kalemlerin Türk parası karşılıkları dikkate alınarak, varlık ve yükümlülük farkı olarak hesaplanan net pozisyonların özkaynaklara oranlanması sonucunda elde edilmektedir.

1999 yılında kur çıpasına dayalı ekonomik istikrar programı uygulamasına geçilmiş ve söz konusu program ile döviz kuru önceden açıklanmaya başlanmıştır. Döviz kurunun öngörülebilir olması, bankalar için arbitraj imkânı yaratmış ve açık pozisyon tutmayı cazip hale getirmiştir. Pozisyon açıklarını artıran bankacılık sektörü, Kasım 2000'de yaşanan likidite krizi sonrası açık pozisyonlarını kısmen kapatma eğilimine girmiş, ancak, Şubat 2001 krizi sonrasında dalgalı kur rejimine geçilmesi ile birlikte üstlenilen kur riski realize olmuş ve önemli miktarda kambiyo zararı oluşmuştur. Krizden sonra bankalar, dalgalı kur rejimine geçilmesi, Merkez Bankasının döviz satışları, BDDK tarafından uygulamaya konulan "Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı" ve Hazine'nin devlet iç borçlanma senetlerinde gerçekleştirdiği takas operasyonu nedeniyle, açık pozisyonlarını mümkün olduğunca sınırlamışlardır.

Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Pozisyonunun Gelişimi

Kaynak:BDDK

Nitekim, mevduat bankalarının bilanço içi pozisyonları, 2003 ve 2004 yıllarında 500-1.000 milyon ABD doları arasında değişiklik göstermiş, bilanço içinde taşınan açık pozisyonların bilanço dışı pozisyonlarla kapanması nedeniyle, net genel pozisyonlar denk pozisyona yakın seyretmiştir. Bankacılık sektörünün pozisyon açığı 2005 yılının ilk 6 ayında da yaklaşık aynı düzeyde seyretmekte olup, dalgalı kur rejimi uygulaması ile faizlerdeki istikrarlı düşüş devam ettiği sürece bankacılık sektörünün pozisyon açıklarını kontrol altında tutmaya devam edeceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak, faizlerin düşme eğilimini sürdürmesiyle birlikte, Türk bankacılık sektörü kısa vadeli kaynaklara daha fazla yönelmiş bu da vade uyumsuzluğunun artarak devam etmesine yol açmıştır. Dolayısıyla faiz riski, yüksek vade uyumsuzluğu nedeniyle sektörde piyasa riskinin en önemli unsurunu oluşturmayı sürdürmektedir.

Krizlerden sonra uygulamaya konulan dalgalı kur rejimi nedeniyle, kur riskinin piyasa riski içindeki payı azalma eğilimine girmiştir. Dolayısıyla, bankacılık sektörünün yabancı para pozisyonları dengede seyretmekte ve kur riskinden ötürü ilave sermaye yükümlülüğü bulunmamaktadır.

II.2.2.2.Piyasa Riski Senaryo Analizi

Piyasa riski için yapılan senaryo çalışmalarında, faiz ve kurlarda ortaya çıkabilecek olası negatif ve pozitif şokların, TMSF bankaları hariç bankacılık sektörüne etkileri incelenmiştir. Kur şoklarının sektöre etkileri hesaplanırken bankaların yabancı para net genel pozisyon verileri kullanılmış ve kurdaki değişim ile çarpılarak, kâr/zarar durumu banka bazında hesaplanmıştır. Faiz şoklarının sektöre olan etkilerinin hesaplanmasında ise, standart yöntemin tamamlayıcısı olan ve Basel Komitesinin uygulanmasını tavsiye ettiği yeniden fiyatlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu çerçevede, bankaların yeniden fiyatlama dönemine göre 0-1 ay ve 1-3 ay vade dilimindeki faize duyarlı aktifleriyle pasifleri arasındaki farkı ifade eden faiz açık tutarları (pasiflerden vadesiz mevduat düşülmüştür), faiz oranındaki değişim ile çarpılarak yapısal faiz oranı riskine ilişkin kâr/zarar tutarları hesaplanmıştır.

Ayrıca, senaryo analizlerinde,

- Bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faiz duyarlılığının analiz dönemi boyunca değişmediği,
- Yeni kaynak girişinin olmadığı,
- Faiz şokunun 1 ay ve 3 ay olmak üzere iki farklı zaman aralığında süreceği, sonra faizlerin şoktan önceki eski seviyelerine döneceği

varsayılmıştır.

II.2.2.2.1.Negatif Yönlü Faiz ve Kur Şoku Senaryoları

Tablo II.2.2.2.1.1
Negatif Yönlü Faiz ve Kur Şoklarının Senaryo Değişkenleri

Senaryo Çeşitleri	Senaryo Değişkenleri		
	Senaryo I	Senaryo II	Senaryo III
A. Kur Şoku	Yeni Türk lirasının diğer para birimlerine karşı %10 değer kaybetmesi	Yeni Türk lirasının diğer para birimlerine karşı %20 değer kaybetmesi	Yeni Türk lirasının diğer para birimlerine karşı %30 değer kaybetmesi
B. Faiz Şoku	TL 0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YTL aktif ve pasiflerinin 2 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YTL aktif ve pasiflerinin 4 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YTL aktif ve pasiflerinin 6 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması
	YP 0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YP aktif ve pasiflerinin 1 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YP aktif ve pasiflerinin 3 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YP aktif ve pasiflerinin 5 puan yüksekte yeniden fiyatlandırılması

Tablo II.2.2.2.1.2
Negatif Yönlü Şok Durumunda Senaryo Sonuçları

	Senaryo I			Senaryo II			Senaryo III		
	Ara.03	Ara.04	Mar.05	Ara.03	Ara.04	Mar.05	Ara.03	Ara.04	Mar.05
Milyon YTL									
A. Kur Şoku									
a. TMSF Hariç Sektör	33	-15	-47	67	-29	-95	100	-44	-142
Kar (Zarar)/Özkaynak (%)	0,1%	0,0%	-0,1%	0,2%	-0,1%	-0,2%	0,3%	-0,1%	-0,3%
b. Kar Eden Bankalar ¹	79	64	72	158	129	143	237	193	215
c. Zarar Eden Bankalar ²	-46	-79	-119	-91	-158	-238	-137	-238	-357
Zarar Eden Bankaların Zarar Toplamı/ Özkaynakları (%)	-0,3%	-0,4%	-0,6%	-0,7%	-0,8%	-1,1%	-1,0%	-1,2%	-1,7%
B. Faiz Şoku									
TMSF Hariç Sektör									
(a) Faiz Şoku (1 Aylık Şok) TL	-6	-4	-29	-11	-8	-59	-17	-11	-88
(b) YP	-12	-11	-16	-35	-33	-49	-58	-56	-82
Faiz Şoku Kaynaklı Zarar (a)+(b)	-17	-15	-46	-46	-41	-108	-75	-67	-170
Zarar/Özkaynak (%)	0,0%	0,0%	-0,1%	-0,1%	-0,1%	-0,3%	-0,2%	-0,2%	-0,4%
(c) Faiz Şoku (3 Aylık Şok) TL	-45	-55	-90	-90	-109	-180	-135	-164	-269
(d) YP	-57	-50	-63	-171	-151	-189	-285	-251	-316
Faiz Şoku Kaynaklı Zarar (c)+(d)	-102	-105	-153	-261	-260	-369	-421	-415	-585
Zarar/Özkaynak (%)	-0,3%	-0,2%	-0,4%	-0,8%	-0,6%	-0,9%	-1,2%	-1,0%	-1,4%

¹ Negatif yönlü kur şokundan kâr eden bankaların kâr toplamı

² Negatif yönlü kur şokundan zarar eden bankaların zarar toplamı

³ Kur riski için yıllık ortalama veriler kullanılmıştır.

II.2.2.2.1.1.Negatif Yönlü Kur Şoku

Bankacılık sektörünün, 2003 yılı yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP) verileri incelendiğinde, sektörün uzun pozisyonda olması sonucu, olası kur yükselmelerinde kâr, 2004 yılında ise YPNGP'nin kısa pozisyonda olması nedeniyle kurdaki yükselmeler sonucu zarar ettiği görülmektedir. Ocak-Mart 2005 döneminde sektörün ortalama YPNGP'indeki kısa pozisyonu ve olası kur şoklarına karşı duyarlılığı artmıştır. Açık pozisyonu olan bankaların kur şoku sonucu uğrayacakları zararların özkaynaklara oranı incelendiğinde ise, 2003 ve 2004 yılına kıyasla söz konusu oranda bir artış gözlenmektedir. En yüksek kur şoku nedeniyle açık pozisyondaki bankaların uğradığı zararın özkaynaklarına oranı yüzde 1,7'dir. Bankacılık sektörünün genel olarak yüksek açık pozisyon bulundurmaktan kaçındığı ve büyük çaplı bir kur şokunda bile kurdaki dalgalanmalara karşı dayanıklı olduğu görülmektedir (Tablo II.2.2.2.1.2).

Senaryo analizi sonuçlarına göre; bankacılık sektörü kur şoklarına karşı dayanıklıdır.

II.2.2.2.1.2.Negatif Yönlü Faiz Şoku

i) Bankacılık sektörünün (TMSF hariç) Türk parası ve yabancı para cinsinden plasmanlarının ve kaynaklarının bir aylık negatif yönlü faiz şokuna uğraması durumunda; yeniden fiyatlandırmaya bağlı olarak net faiz gelirinde azalma yaşanmaktadır. Mart 2005 itibariyle, söz konusu zararların Aralık 2003 ve Aralık 2004'e göre arttığı görülmektedir. Bu durum, bankacılık sisteminin kısa vadeli açık pozisyonlarını arttırdığını ortaya koymaktadır. Negatif yönlü faiz şokunun üç ay sürmesi durumunda ise vade uyumsuzluğuna bağlı olarak maliyetlerin daha da artacağı ve bunun 2003 ve 2004 yıllarına kıyasla daha yüksek olacağı tespit edilmiştir. Diğer yandan, bankacılık sisteminin özkaynaklarının güçlü yapısı göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu zararların özkaynaklara etkisinin sınırlı olacağı anlaşılmaktadır.

Faiz şoklarında yeniden fiyatlandırma sonucunda bankaların uğrayacakları zararlar sınırlı kalmaktadır.

Tablo II.2.2.2.1.2.1
Negatif Faiz Şoklarında Menkul Kıymetlerin Değer Kayıplarının
Senaryo Değişkenleri

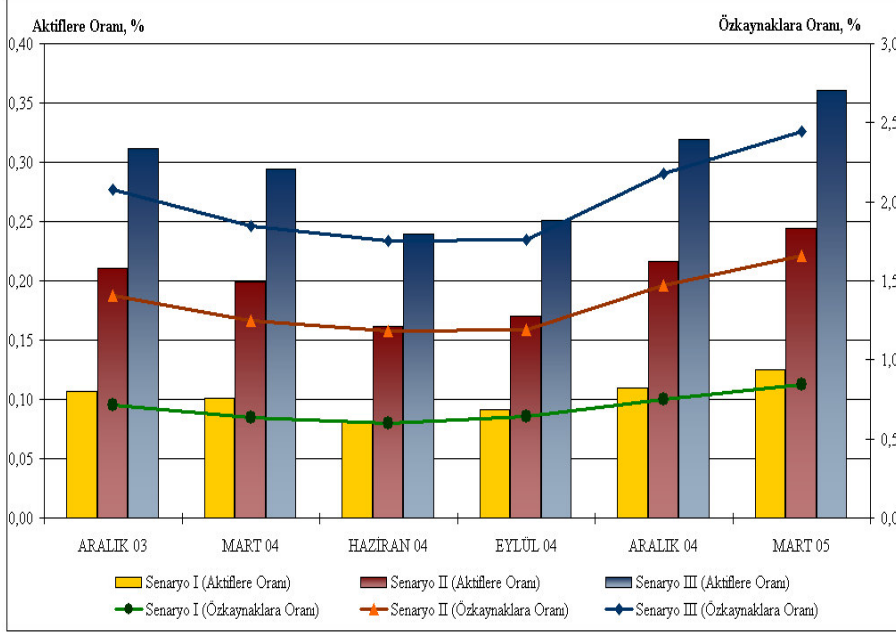
	Senaryo Değişkenleri		
	Senaryo I	Senaryo II	Senaryo III
Ticari Portföyde ¹ yer alan iskontolu	Ticari Portföyde yer alan iskontolu	Ticari Portföyde yer alan iskontolu	Ticari Portföyde yer alan iskontolu
Türk Lirası cinsinden Menkul	Türk Lirası cinsinden Menkul	Türk Lirası cinsinden Menkul	Türk Lirası cinsinden Menkul
Kıymetlerin piyasa faiz oranlarının	Kıymetlerin piyasa faiz oranlarının	Kıymetlerin piyasa faiz oranlarının	Kıymetlerin piyasa faiz oranlarının
2 puan artması	4 puan artması	6 puan artması	6 puan artması

¹ BDDK, Basel Komitesi tanımlaması doğrultusunda, **ticari portföyü**, alım satım amaçlı ve satılmaya hazır menkul kıymetler olarak tanımlanmaktadır.

ii) Negatif faiz şoklarında, yeniden fiyatlandırma sonucu oluşacak zararların hesaplanmasına ek olarak, menkul kıymetlerin değer kayıpları da dikkate alınmıştır. Değişken faizli Türk parası cinsinden menkul kıymetlerin faiz riskine maruz kalmamaları, vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetlerin ise iç verim oranıyla değerlendirilmeleri sonucunda, senaryo analizlerinde sadece ticari portföyde alım-satım amaçlı ve satılmaya hazır iskontolu Türk parası cinsinden menkul kıymetler kullanılmıştır. Ayrıca, değer kayıplarının hesaplanmasında, menkul kıymetlerin ortalama vadeye kalan gün sayısı, nominal değeri ve faiz oranları kullanılarak portföyün ilgili tarihlerdeki değeri ve faiz artışları sonrası değerleri hesaplanmış, aralarındaki fark değer kaybı olarak gösterilmiştir (Grafik II.2.2.2.1.2.1.)

Grafik II.2.2.2.1.2.1

Negatif Faiz Şoklarında İskontolu YTL Menkul Kıymetlerin Değer Kayıplarının Toplam Aktiflere ve Özkaynaklara Oranı

Negatif faiz şoklarının, Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetlerin piyasa değerinde oluşturacağı kayıpların aktiflere oranı incelendiğinde, Aralık 2003–Haziran 2004 döneminde faiz şokları sonrasında menkul kıymetlerde oluşacak değer kayıplarının toplam aktif büyüklüğüne oranının azaldığı, ancak, Haziran 2004'ten itibaren söz konusu oranın arttığı tespit edilmiştir.

Mart 2005 tarihi itibariyle, değer kayıplarının aktiflere oranının Senaryo I'de (2 puanlık faiz şoku) yüzde 0,1, Senaryo II ve Senaryo III'te (sırasıyla 4 ve 6 puanlık faiz şoku) yüzde 0,3 ve yüzde 0,4 civarında olduğu görülmektedir. En yüksek faiz şokunda bile değer kayıplarının aktif büyüklüğü içerisindeki payının sınırlı olacağı görülmektedir.

Negatif faiz şokları sonucu, Türk parası cinsinden iskontolu menkul kıymetlerde doğacak değer kayıplarının özkaynaklara oranında, Aralık 2003 - Mart 2005 döneminde önemli değişiklikler olmadığı görülmektedir. Mart 2005 tarihi itibariyle, değer kayıplarının özkaynaklara oranının Senaryo I'de (2 puanlık faiz şoku) yüzde 0,9, Senaryo II ve Senaryo III'te (sırasıyla 4 ve 6 puanlık faiz şoku) yüzde 1,7 ve yüzde 2,5 civarında olduğu görülmektedir. Kısaca, en yüksek faiz

Bankaların özkaynaklarının, faiz şokları ile ortaya çıkacak değer kayıplarını karşılayabilecek düzeyde olduğu görülmektedir.

şokunda bile özkaynaklar, zararına yapılacak satışlar sonucu ortaya çıkacak değer kayıplarını karşılayabilecek düzeydedir.

Sonuç olarak, bankacılık sektörünün (TMSF hariç) Haziran 2004'ten itibaren faiz riskini artırdığı, ancak olası değer kayıplarının halen düşük kalacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca, sektörün portföyündeki menkul kıymetleri vadesinden önce satmaması durumunda, söz konusu değer kayıplarının bilançoya zarar olarak yansımayacağı da göz önünde bulundurulmalıdır (Grafik II.2.2.2.1.2.1).

II.2.2.2.2.Pozitif Yönlü Faiz ve Kur Şoku Senaryoları

Tablo II.2.2.2.1
Pozitif Yönlü Faiz ve Kur Şoklarının Senaryo Değişkenleri

Senaryo Çeşitleri	Senaryo Değişkenleri		
	Senaryo I	Senaryo II	Senaryo III
A. Kur Şoku	Yeni Türk lirasının diğer para birimlerine karşı %10 değer kazanması	Yeni Türk lirasının diğer para birimlerine karşı %20 değer kazanması	Yeni Türk lirasının diğer para birimlerine karşı %30 değer kazanması
B. Faiz Şoku	TL 0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YTL aktif ve pasiflerinin 2 puan düşükten yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YTL aktif ve pasiflerinin 4 puan düşükten yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YTL aktif ve pasiflerinin 6 puan düşükten yeniden fiyatlandırılması
	YP 0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YP aktif ve pasiflerinin 1 puan düşükten yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YP aktif ve pasiflerinin 3 puan düşükten yeniden fiyatlandırılması	0-1 ve 1-3 ay vadeli faize duyarlı YP aktif ve pasiflerinin 5 puan düşükten yeniden fiyatlandırılması

Tablo II.2.2.2.2
Pozitif Yönlü Şok Durumunda Senaryo Sonuçları

Milyon YTL	Senaryo I			Senaryo II			Senaryo III		
	Ara.03	Ara.04	Mar.05	Ara.03	Ara.04	Mar.05	Ara.03	Ara.04	Mar.05
A. Kur Şoku									
a. TMSF Hariç Sektör	-33	15	47	67	-29	-95	100	-44	-142
Kar (Zarar)/Özkaynak (%)	-0,1%	0,0%	0,1%	-0,2%	0,1%	0,2%	-0,3%	0,1%	0,3%
b. Kâr Eden Bankalar ¹	46	79	119	91	158	238	137	238	357
c. Zarar Eden Bankalar ²	-79	-64	-72	-158	-129	-143	-237	-193	-215
Kâr Eden Bankaların Toplamı / Özkaynakları (%)	0,3%	0,4%	0,6%	0,7%	0,8%	1,1%	1,0%	1,2%	1,7%
B. Faiz Şoku									
i) TMSF Hariç Sektör									
(a) Faiz Şoku (1 Aylık Şok) TL	6	4	29	11	8	59	17	11	88
(b) YP	12	11	16	35	33	49	58	56	82
Faiz Şoku Kaynaklı Kâr (a)+(b)	17	15	46	46	41	108	75	67	170
Kâr/Özkaynak (%)	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,3%	0,2%	0,2%	0,4%
(c) Faiz Şoku (3 Aylık Şok) TL	45	55	90	90	109	180	135	164	269
(d) YP	57	50	63	171	151	189	285	251	316
Faiz Şoku Kaynaklı Kâr (c)+(d)	102	105	153	261	260	369	421	415	585
Kâr/Özkaynak (%)	0,3%	0,2%	0,4%	0,8%	0,6%	0,9%	1,2%	1,0%	1,4%

¹ Pozitif yönlü kur şokundan kâr eden bankaların kar toplamı

² Pozitif yönlü kur şokundan zarar eden bankaların zarar toplamı

³ Kur riski için yıllık ortalama veriler kullanılmıştır.

II.2.2.2.2.1. Pozitif Yönlü Kur Şoku

Bankacılık sektörünün, 2003 yılı yabancı para net genel pozisyonu (YPNGP) verilerine bakıldığında, sektörün uzun pozisyonda olması sonucu olası kurun değer kazanmasında zarar, 2004 yılında ise YPNGP'nin kısa pozisyonda olması nedeniyle kâr ettiği görülmektedir. Ocak-Mart 2005 döneminde sektörün YPNGP'sindeki kısa pozisyonu artmış olduğundan olası pozitif yönlü kur şoklarına karşı kârlı olacakları gözlenmektedir. En yüksek pozitif yönlü kur şoku durumunda açık pozisyondaki bankaların elde edeceği kârın özkaynaklarına oranı, yüzde 1,7'dir. Bankacılık sektörünün genel olarak yüksek açık pozisyon bulundurmaktan kaçındığı gözlenmekle birlikte pozitif yönlü bir kur şokunda kâr elde edecekleri görülmektedir.

II.2.2.2.2.2. Pozitif Yönlü Faiz Şoku

Bankacılık sektörünün (TMSF hariç) Türk parası ve yabancı para cinsinden plasmanlarının ve kaynaklarının bir aylık pozitif yönlü faiz şokuna uğraması durumunda yeniden fiyatlandırmaya bağlı olarak net faiz gelinde artış yaşandığı görülmektedir. Mart 2005 itibariyle, söz

konusu kârların Aralık 2003 ve Aralık 2004'e göre arttığı görülmektedir. Bu durum, bankacılık sisteminin kısa vadeli açık pozisyonlarını arttırdığını ortaya koymaktadır. Pozitif yönlü faiz şokunun üç ay sürmesi durumunda ise vade uyumsuzluğuna bağlı olarak kârların daha da artacağı ve bunun 2003 ve 2004 yıllarına kıyasla daha yüksek olacağı tespit edilmiştir.

II.2.2.2.3.Sonuç

Yapılan senaryo analizlerine göre negatif yönlü kur şokları karşısında, bankaların açık pozisyonlarının ihmal edilebilir seviyelerde olması, kur riskinden kaynaklanacak olası zararın düşük seviyede kalmasına neden olmaktadır. Sektörün kısa vadelerde faize duyarlı aktiflerinin, faize duyarlı pasiflerinden daha az olması nedeniyle, negatif yönlü faiz şokları karşısında, yeniden fiyatlandırmaya bağlı olarak net faiz gelirinde azalma yaşanmaktadır. Diğer yandan, varsayımlar çerçevesinde, faiz artışları sonucunda bankacılık sektörünün ticari portföyünde yer alan menkul kıymetlerin piyasa değeri de azalmaktadır. Ancak, sektörün güçlü özkaynağının söz konusu kayıpları karşılayabilecek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Bankacılık sektörünün yabancı para net genel pozisyonunun kısa olması ve sektörün kısa vadelerde faize duyarlı aktiflerinin, faize duyarlı pasiflerinden daha az olması nedeniyle, uygulanan pozitif yönlü kur ve faiz şokları sektörün kârlılığını olumlu etkilemektedir.

II.2.3.LİKİDİTE RİSKİ

Kutu II.2.3.1.Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Likidite Yönetimi

TCMB nezdindeki piyasalarda işlem yapma yetkisi bulunan bankaların, Bankamızdan aşağıdaki şekillerde kaynak sağlaması mümkün bulunmaktadır.

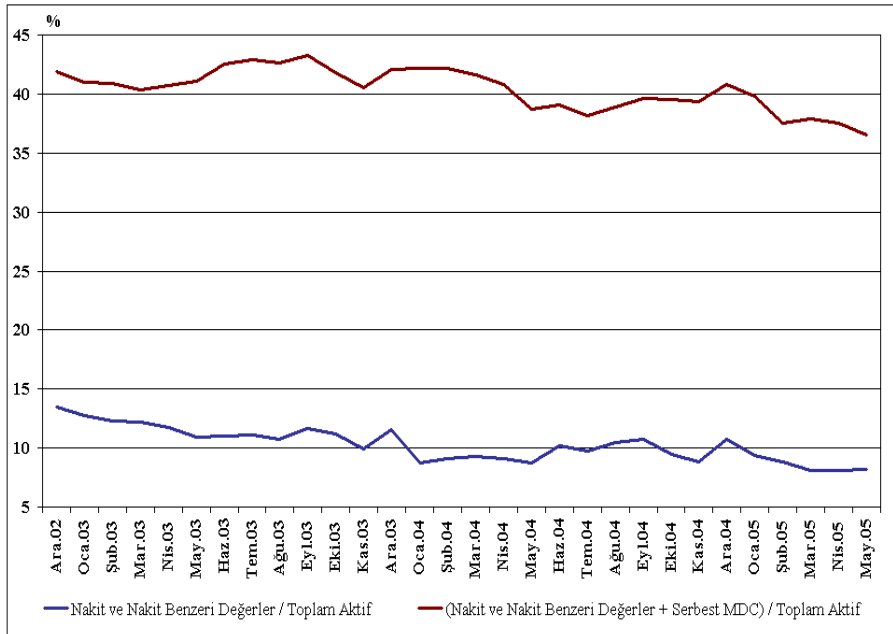
i. Bankalar, Bankalararası Para Piyasası'nda 10:00-16:00 saatleri arasında Bankamızın gecelik vadede ilan ettiği borç verme kotasyonlarından **teminat karşılığında mevcut limitleri dahilinde** borç alabilmektedir.

ii. Bankaların Döviz ve Efektif Piyasaları'nda Bankamızca ilan edilen 1 hafta vade ile döviz deposu kotasyonundan, limitleri dahilinde, **teminat karşılığında** borçlanabilmesi mümkündür.

iii. Bankaların, Bankalararası Para Piyasası'ndan 16:00-16:30 saatleri arasında Bankamızın son borç verme mercii fonksiyonu çerçevesinde, gecelik vadede Geç Likidite Penceresi'nden limitsiz olarak **teminat karşılığında**, Bankamız satış kotasyonundan borç alabilme imkanı bulunmaktadır.

iv. Bankamız ayrıca, piyasa yapıcısı bankalara, 10:00-12:00 ile 13:00-16:00 saatleri arasında gecelik ve haftalık vadelerde repo işlemleri ile **mevcut limitleri dahilinde** fonlama imkanı tanınmaktadır.

Grafik II.2.3.1 Likidite Rasyoları^{1,2,3}

Kaynak: BDDK-TCMB

¹ Nakit ve Nakit Benzeri=Nakit Değerler + TCMB'den Alacaklar + Para Piyasalarından Alacaklar +Bankalardan Alacaklar

² Serbest MDC = Teminata ve Repo İşlemine Konu Olmayan ve Yapısal Pozisyon Olarak Tutulmayan Menkul Değerler Toplamı

³ İller Bankası hariçtir.

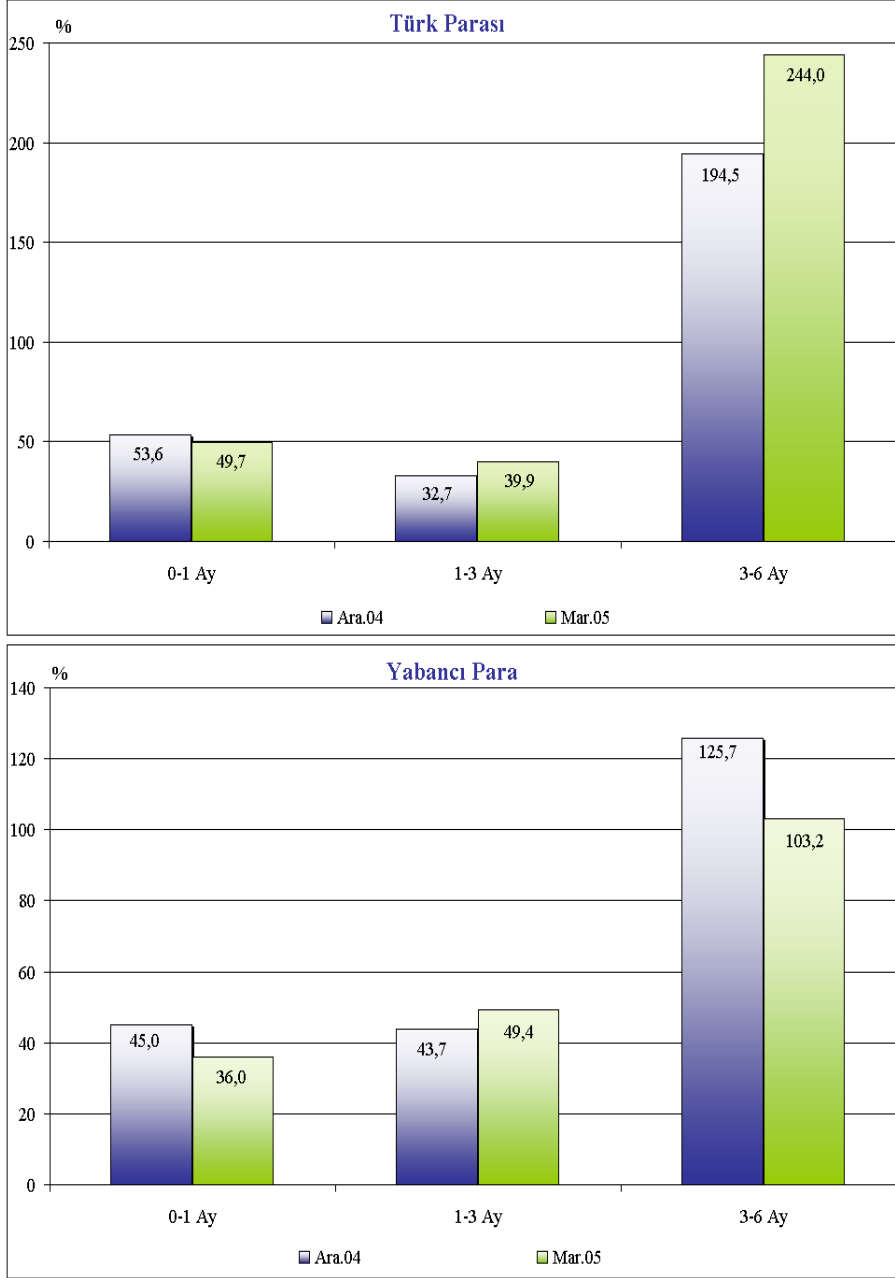
Likiditeye ilişkin nakit ve nakit benzeri değerlerin toplam aktiflere oranı incelendiğinde; 2002 yılında yüzde 13,5 olan oranın, söz konusu tarihten itibaren bazı dışsal şokların yaşandığı dönemler dışında, genelde azalma eğiliminde olduğu görölmektedir. Özellikle 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Birliği'nden alınan müzakere tarihi ile birlikte, piyasalardaki olumlu bekleyişlerin artması sonucu bu tarihten itibaren azalış eğiliminin hızlandığı ve söz konusu oranın Mayıs 2005'te yüzde 8,2'ye gerilediği görölmektedir (Grafik II.2.3.1).

Nakit ve nakit benzeri değerler ve serbest menkul değerler cüzdanının toplam aktiflere oranı ise, banka bilançolarında menkul değerlerin sahip olduğu pay nedeniyle, diğer oran kadar hızlı bir düşüş eğilimine girmese de azalış göstermiş ve 2002 yılı sonunda yüzde 41,9 olan seviyesinden Mayıs 2005'te yüzde 36,6'ya gerilemiştir (Grafik II.2.3.1).

Her iki oranda görölen azalışlarda, sağlanan makroekonomik istikrarın bir sonucu olarak, bankaların daha uzun vadeli kredilere yönelmelerinin etkili olduğu görölmektedir.

Grafik II.2.3.2

Kalan Vade Dilimlerine Göre Aktiflerin Pasifleri Karşılama Oranı

0-1 ay vadede hem Türk parası hem de yabancı para aktiflerin pasifleri karşılama oranı Mart 2005'te Aralık 2004'e göre düşüş göstermiştir.

Kaynak: BDDK-TCMB

Sektörün hem Türk parası hem de yabancı parada 0-1 ay vadeli aktiflerinin, 0-1 ay vadeli pasiflerine oranı Mart 2005'te Aralık 2004 dönemine göre düşüş göstermiştir. Söz konusu oran Mart 2005 itibariyle, Türk lirası için yüzde 49,7, yabancı para için ise yüzde 36 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.2.3.2). Gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında bu oranların Türk Bankacılık sektörünün genel yapısı nedeniyle düşük kaldığı ve bankaların temel fon kaynağı olan mevduatların 0-3 ay vade diliminde yoğunlaşırken, temel plasman aracı olan kamu borçlanma senetleri ve kredilerin 12 aydan uzun vadede yoğunlaşmasının etkili

olduğu gör÷lmektedir. Bununla birlikte, söz konusu oranın düşük kalmasına yol açan 0-3 ay vadeli mevduatın önemli bir kısmının istikrarlı mevduat tabanı özelliği taşımasından dolayı, likidite yönetimi açısından önemli bir risk unsuru olmadığı düşün÷lmektedir.

Kutu II.2.3.2. Irak Krizi Sırasında Alınan Önlemler

Merkez Bankası, dışsal şoklar nedeniyle piyasalardaki dalgalanmaların azaltılmasına yönelik önlemler almaktadır. Bunun en belirgin örneği Mart 2003'teki uygulamalardır. 20 Mart 2003 tarihinde Irak'a yönelik olarak başlatılan askeri operasyonun ülkemiz piyasalarına olası olumsuz yansımalarının en aza indirilmesi, fiyat istikrarının sağlanması yönünde elde edilen kazanımların korunması ve başta bankalarımız olmak üzere finansal sistemin istikrarının sürdür÷lmesi amacı ile bir dizi tedbir yürürlüğe konulmuştur:

A) Türk Lirası Para Piyasası

Piyasada ilave Türk lirası likidite ihtiyacının ortaya çıkması halinde, gerekli likiditenin Merkez Bankası'nca aşağıda yer alan düzenlemeler çerçevesinde sağlanacağı duyurulmuştur:

i. Merkez Bankası nezdinde faaliyet gösteren Bankalararası Para Piyasası'nda saat 16:00-16:30 arasında geçerli olan "Geç Likidite Penceresi"nden bankalara **teminat karşılığı** limitsiz olarak sağlanacak fonlamanın faiz oranı 5 puan düşür÷lmüştür.

ii. Merkez Bankası'nca İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Repo Pazarında da gerekli görülürse O/N vadede fonlama yapılacağı bildirilmiştir.

B) Döviz Piyasası

i. Merkez Bankası nezdinde faaliyet gösteren Döviz ve Efektif Piyasaları'nda bankaların borç alabilme limitleri çerçevesinde, bir hafta vadeli ABD doları döviz deposu faiz oranı 4 puan indirilmiştir.

ii. Bankaların, olası yabancı ülke banknot (efektif) taleplerinin karşılanması için gerekli önlemler alınmıştır.

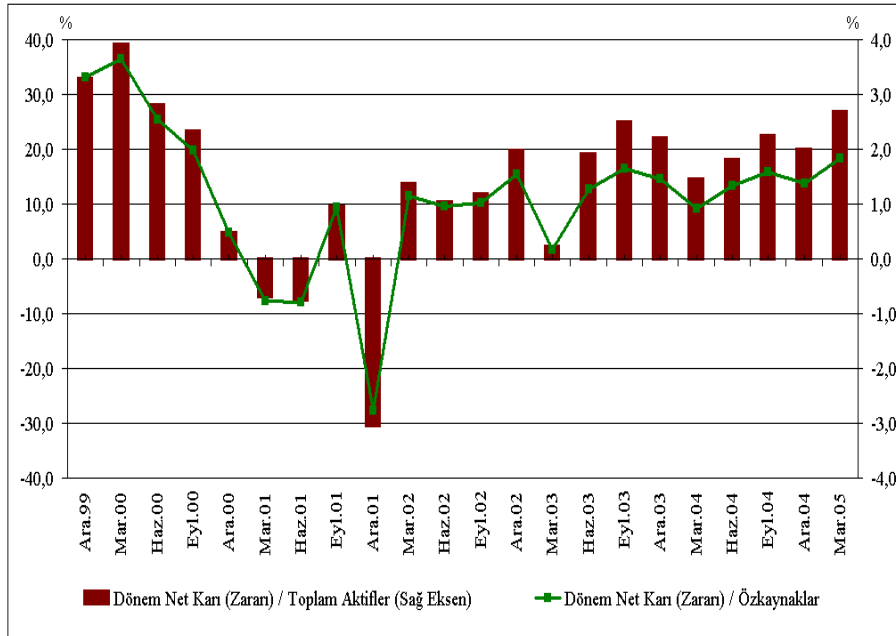
Sonuç olarak; makroekonomik istikrara yönelik uygulamalar sonucu enflasyon ve faiz oranlarındaki gerilemenin kalıcı olduğuna dair beklendiğinin artması ile Türk parası ve yabancı para likidite oranlarında bir düşüş gözlenmekle birlikte, bankacılık sektörünün portföyünde bulunan menkul değerlerin önemli bir kısmının teminat olarak kullanıma hazır bulunması, likidite açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir.

II.2.4.KÂRLILIK VE SERMAYE YETERLİLİĞİ

II.2.4.1.Kârlılık

Aralık 2004 itibariyle sektörün (TMSF bankaları hariç) toplam net dönem kârı bir önceki yıl sonuna göre, yüzde 13,6 artarak (reel bazda ise yüzde 0,2 azalma), 6,1 milyar Yeni Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılının ilk üç aylık döneminde ise sektör, 2,1 milyar Yeni Türk lirası net dönem kârı elde etmiştir.

Grafik II.2.4.1.1
Aktif ve Özkaynak Kârlılığı

Kaynak: BDDK-TCMB

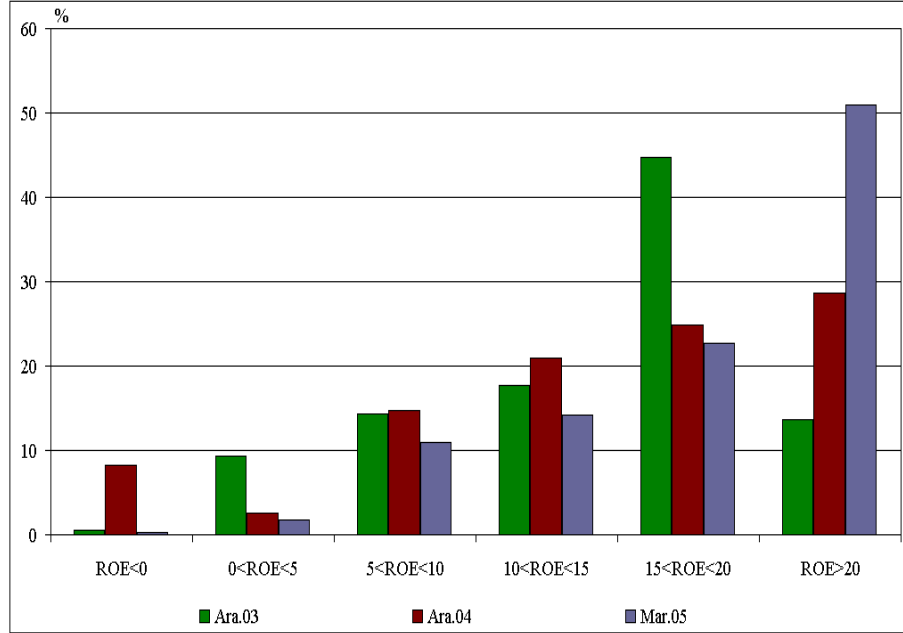
Bankacılık sektörünün aktif kârlılığı yüzde 2,0, özkaynak kârlılığı ise yüzde 13,6 oranında gerçekleşmiştir.²⁰ Gerek aktif kârlılığı gerekse özkaynak kârlılığı 2004 yılı sonunda gerilemiştir. 2005 yılının ilk çeyrek dönemi sonuçlarına göre, sektörün aktif ve özkaynak kârlılıkları sırasıyla yüzde 2,7 ve yüzde 18,3 oranlarına yükselmiştir. Özellikle enflasyon muhasebesinden kaynaklanan parasal pozisyon zararlarının, enflasyon muhasebesi uygulaması nedeniyle ortadan kalkması, 2005 yılının ilk çeyrek dönemindeki artışları açıklamaktadır (Bkz. Kutu II.2.4.1.2)

2004 yılı itibariyle gerileyen aktif ve özkaynak kârlılıkları, 2005 yılı itibariyle yükselişe geçmiştir.

²⁰ Kârlılık rasyolarında, kâr-zarar tablosu verilerinin bilanço verilerine oranlanması yoluyla hesaplanan rasyolarda, Mart ayı verileri 4, Haziran ayı verileri 2, Eylül ayı verileri 1,33 ile çarpılarak oranlar yıllık bazda gösterilmiştir.

Grafik II.2.4.1.2

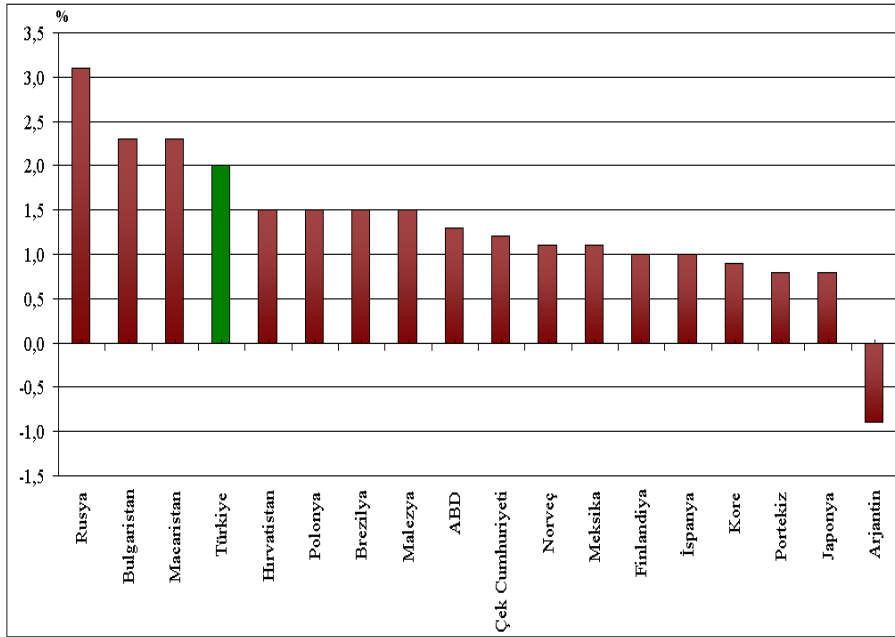
Bankaların Özkaynak Kârlılıklarına Göre Sektör Aktif Toplamı İçindeki Payları (%)

Kaynak: BDDK-TCMB

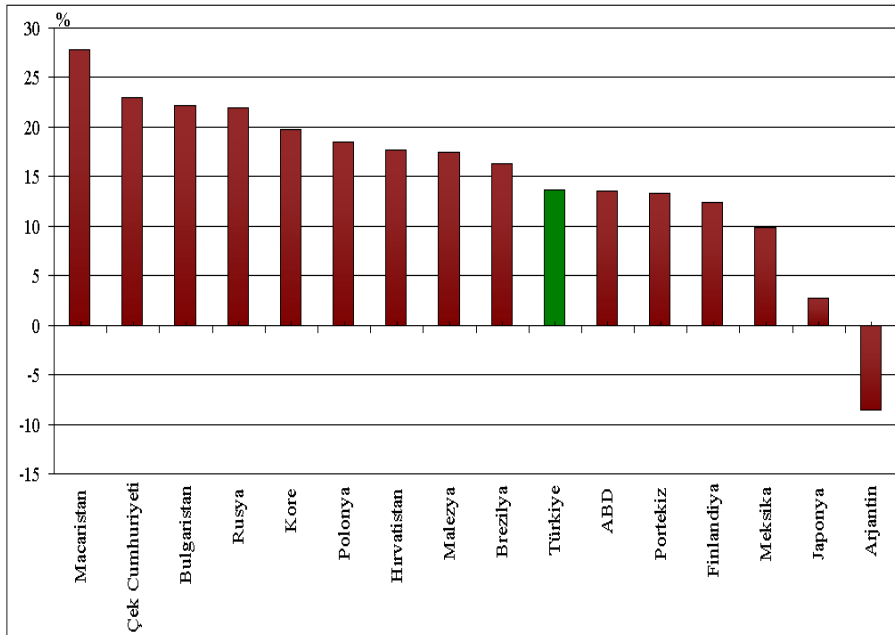
Aralık 2003-2004 dönemleri itibariyle bir mukayese yapıldığında, özkaynak kârlılığı yüzde 15'in üzerinde olan bankaların sektör içindeki aktif payı yüzde 58'den yüzde 53'e gerilerken, yüzde 5 ile 15 arasında olan bankaların sektör aktif içindeki payı yüzde 32'den yüzde 36'ya yükselmiştir. Mart 2005 itibariyle ise, özkaynak kârlılığı yüzde 20'nin altında olan bankaların payı gerilerken, yüzde 20'nin üzerinde olan bankaların payı yüzde 51'e ulaşmıştır (Grafik II.2.4.1.2).

Grafik II.2.4.1.3 Ülkeler İtibariyle Aktif Kârlılığı (2004)²¹

Kaynak: Global Financial Stability Report, 2005, IMF

Grafik II.2.4.1.4 Ülkeler İtibariyle Özkaynak Kârlılığı (2004)

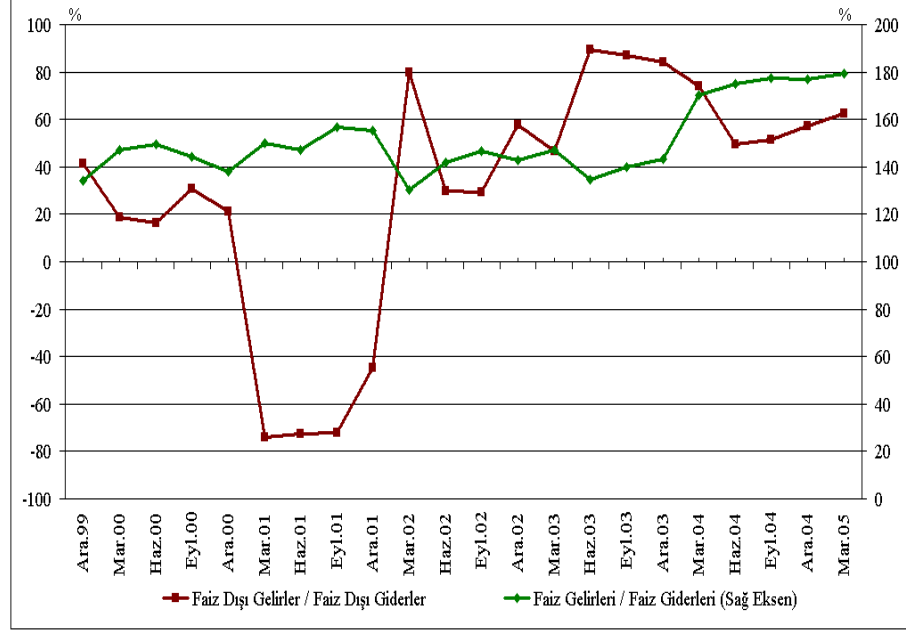
Kaynak: Global Financial Stability Report , 2005, IMF

Ülkemizin, 2004 yılı itibariyle aktif kârlılığı bakımından seçilmiş ülkeler arasında en yüksek performansa sahip ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Ancak özkaynaklara göre elde edilen getiri bakımından, özellikle ülkemizdeki kaldıraç oranlarının düşüklüğü nedeniyle, seçilmiş

²¹ Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'ın verileri Mart 2004; Polonya, Malezya, Finlandiya, İspanya, Kore ve Portekiz'in verileri Haziran 2004, diğer ülkelerin verileri Eylül 2004 itibariyledir. Türkiye'nin verileri ise 2004 sonu itibariyle gösterilmiştir.

ülkelere göre nispeten daha düşük bir performans ortaya çıkmaktadır (Grafik II.2.4.1.3, II.2.4.1.4).

Grafik II.2.4.1.5 Faiz ve Faiz Dışı Gelir-Gider Dengesi

Kaynak: BDDK-TCMB

Bankacılık sektörünün gelir gider yapısı incelendiğinde, toplam faiz gelirlerinin toplam faiz giderlerini karşılama oranının yüzde 176,7'ye yükselirken, toplam faiz dışı gelirlerin toplam faiz dışı giderleri karşılama oranının yüzde 57,8'e gerilediği görülmektedir.²² Mart 2005 itibariyle faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranındaki yükseliş devam ederek yüzde 179,1 seviyesine ulaşırken, faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranı yüzde 62,6 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.2.4.1.5).

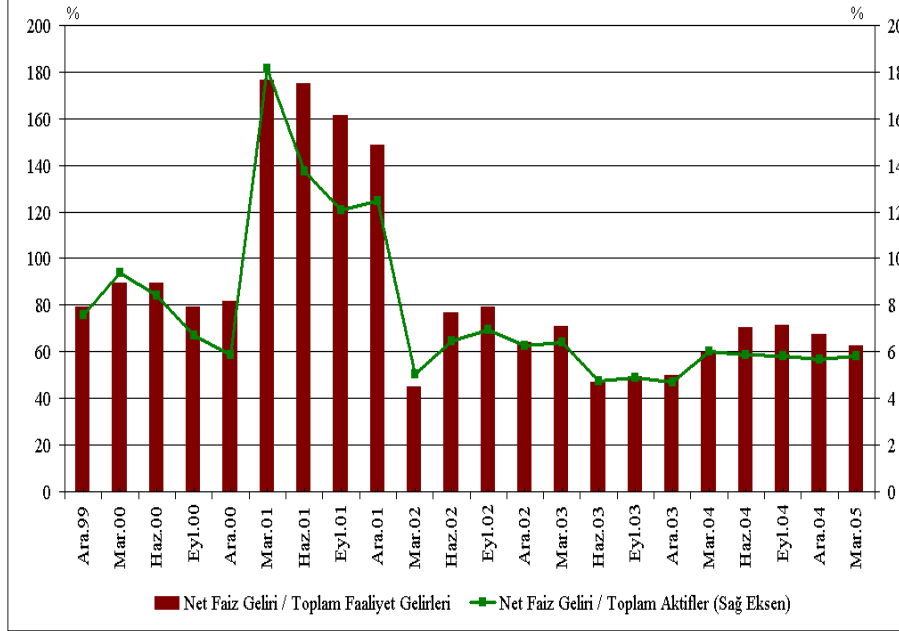
2004 yılında faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranının yükselmesinde, faiz gelirlerindeki yüzde 6 oranındaki artışa karşılık, faiz giderlerinin yüzde 14 oranında gerilemesi etkili olmuştur. Toplam faiz dışı gelirlerin toplam faiz dışı giderleri karşılama oranının düşmesinde ise, net ücret ve komisyon gelirlerindeki²³ artışa rağmen net ticari

²² Faiz dışı gelirler, net ücret ve komisyon gelirleri, temettü gelirleri, net ticari kâr ve diğer faaliyet gelirleri toplamından oluşmaktadır. Faiz dışı giderler ise kredi ve diğer alacaklar karşılık giderleri ile diğer faaliyet giderleri toplamından oluşmaktadır.

²³ Net ücret ve komisyon gelirleri, alınan ücret ve komisyon gelirleri ile bankacılık hizmet gelirleri toplamından verilen ücret ve komisyon giderlerinin farkıdır.

kârların²⁴ yüzde 66 oranında gerilemesi ile karşılık giderlerinin yüzde 9, faaliyet giderlerinin ise yüzde 7 oranında artması etkili olmuştur.

Grafik II.2.4.1.6 Net Faiz Geliri

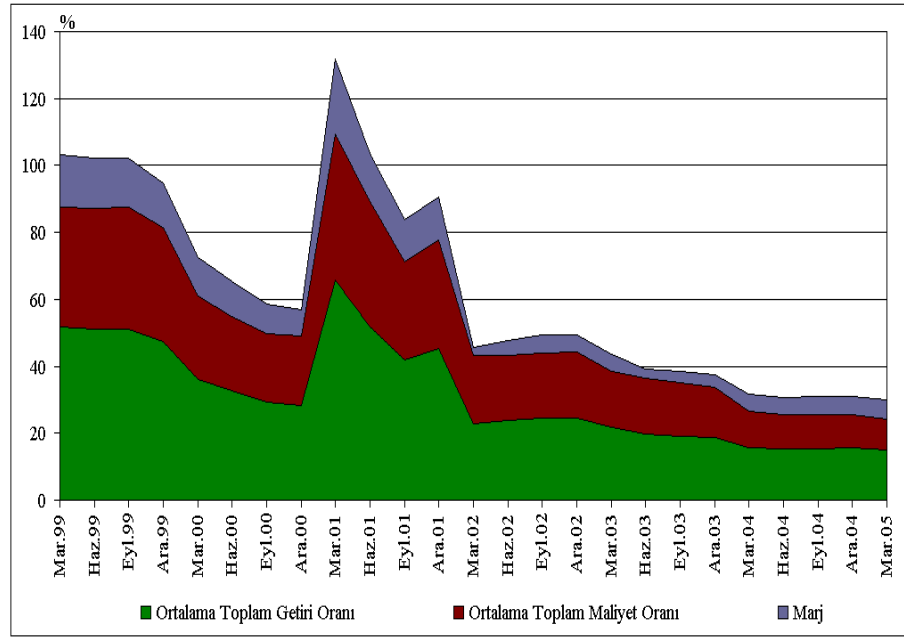
Kaynak: BDDK-TCMB

2004 yıl sonu itibariyle, bankacılık sektörünün 39,9 milyar Yeni Türk lirası olan faiz gelirleri, bir önceki yıla göre yüzde 6 oranında artış, reel olarak ise yüzde 7 oranında azalış göstermiştir. 22,6 milyar Yeni Türk lirası olan faiz giderleri ise bir önceki yıla göre 2004 yılı sonu itibariyle yüzde 14 oranında gerilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda, net faiz geliri 17,3 milyar Yeni Türk lirasına ulaşmış, net faiz gelirinin aktiflere oranı yüzde 5,7'ye yükselmiş, toplam faaliyet gelirleri içindeki payı ise yüzde 67,2'ye çıkmıştır. 2005 yılı Mart ayı itibariyle ise bankacılık sektörü yüksek faiz marjını korumaya devam etmiş, ancak ücret ve komisyon gelirlerindeki artışa bağlı olarak, faiz dışı gelirlerin toplam gelirler içindeki payı artarak, net faiz gelirlerinin toplam gelirler içindeki payının yüzde 62,4'e inmesine neden olmuştur (Grafik II.2.4.1.6). Faizlerdeki gerilemeye rağmen, kredi miktarındaki genişlemeye bağlı olarak, kredilerden alınan faizlerde bir önceki döneme göre artış yaşanmış, bankalardan, para piyasası işlemlerinden ve menkul değerlerden alınan faizler gerilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda kredilerden alınan faizlerin toplam faiz gelirleri içindeki payı yüzde 39'a ulaşırken, menkul değerlerden alınan faiz gelirlerinin toplam faiz gelirleri

²⁴ Net ticari kâr (zarar), sermaye piyasası işlem kârları (zarar) ile kambiyo kârları (zarar) toplamını ifade etmektedir.

içindeki payı yüzde 53'e gerilemiştir. 2005 yılı Mart ayı itibariyle ise, kredilerden alınan faiz gelirlerinin toplam faiz gelirleri içindeki payının artışı devam etmiş ve yüzde 45'e ulaşmıştır. Aynı dönemde menkul kıymetlerden elde edilen faiz gelirlerinin payı ise yüzde 48 olarak gerçekleşmiştir. Tüm faiz gider kalemleri de, faiz oranlarındaki gerilemeye bağlı olarak azalmıştır. Mevduata verilen faizlerin toplam faiz giderleri içindeki payı yüzde 84 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik II.2.4.1.7
Plasmanların Ortalama Getirisi-Kaynakların Ortalama Maliyeti

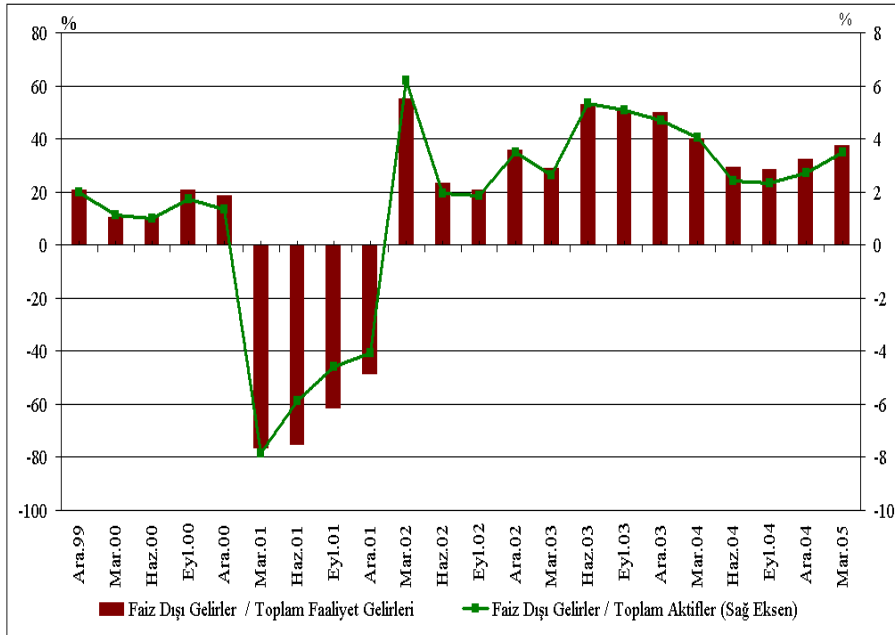

Kaynak: BDDK-TCMB

Faiz oranlarındaki düşüş, bankaların plasman getirilerine ve kaynak maliyetlerine eşanlı olarak ve aynı seviyede yansımamaktadır.²⁵ Nitekim, 2003 yılı ikinci çeyrek döneminde faiz marjlarında görülen hızlı düşüş, özellikle menkul değer ve kredi getirilerinde yaşanan hızlı düşüşe rağmen, pasif maliyetinin aynı hızda düşmemesinden kaynaklanmıştır. 2003 yılı boyunca özellikle kredilerin ortalama getirisi mevduat maliyetinin altında seyretmiştir. 2004 yılı ilk çeyrek döneminde artışa geçen ve bu dönemden sonra istikrarlı seyreden faiz marjları ise pasif maliyetinin aktif getirisinden daha fazla oranda düşmesinden kaynaklanmıştır. 2005 yılı Mart ayı itibariyle faiz marjı yüzde 5,8 seviyesine yükselmiştir.

²⁵ Toplam getiri, faiz gelirlerinin ortalama faiz getirili aktiflere bölünmesi, toplam maliyet ise faiz giderlerinin ortalama faiz maliyetli pasiflere bölünmesi yoluyla hesaplanmıştır. Mart ayı verileri 4, Haziran ayı verileri 2, Eylül ayı verileri 1,33 ile çarpılarak yıllıklandırılmıştır.

Grafik II.2.4.1.8 Faiz Dışı Gelirler

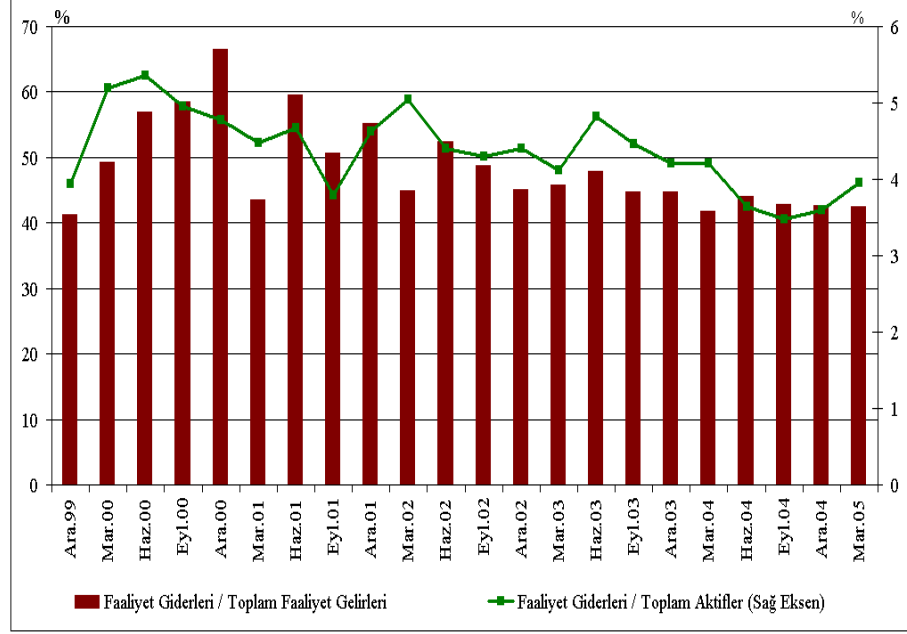
Kaynak: BDDK-TCMB

2004 yıl sonu itibariyle, bankacılık sektörünün 8,5 milyar Yeni Türk lirası olan toplam faiz dışı gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 26 oranında azalmıştır. Bu gelişme sonucunda toplam faiz dışı gelirlerinin aktiflere oranı yüzde 2,8'e, toplam faaliyet gelirleri içindeki payı ise yüzde 32,8'e gerilemiştir. 2005 yılı ilk çeyrek döneminde; ücret, komisyon ve bankacılık hizmet gelirlerinde artış gerçekleşmiş, faiz dışı gelirlerin aktiflere oranı yüzde 3,5'a, toplam faaliyet gelirleri içindeki payı ise yüzde 37,6'ya yükselmiştir (Grafik II.2.4.1.8).

Aralık 2004 itibariyle net ücret ve komisyon gelirleri gerek nominal gerekse reel bazda yükselmiştir. Bu dönemde, esas olarak sektörün operasyonel faaliyetlerden elde edilen gelirlerini artırmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Analizi yapılan dönemde, sektörün kârlılık performansını olumsuz etkileyen kalemlerden en önemlisi net ticari kâr kalemidir. Net ticari kâr kalemi nominal yüzde 66 oranında gerilemiştir. Bunun nedeni kambiyo kârlarının ve sermaye piyasası işlem kârlarının gerilemesidir. Bu gelişmeler sonucunda net ücret ve komisyon gelirlerinin toplam faiz dışı gelirler içindeki payı yüzde 48'e yükselirken, net ticari kâr kaleminin toplam faiz dışı gelirler içindeki payı yüzde 27'ye gerilemiştir. 2005 yılı Mart ayı itibariyle, net ücret ve komisyon gelirlerinin toplam faiz dışı gelirler içindeki payı yükselmeye, net ticari

kâr kaleminin payı ise gerilemeye devam etmiş ve söz konusu oranlar sırasıyla yüzde 56 ve yüzde 22 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik II.2.4.1.9 Faaliyet Giderleri

Kaynak: BDDK-TCMB

2004 yılı sonu itibariyle hem kredi ve diğer alacaklar karşılık gideri hem de faaliyet giderleri reel bazda gerilemiştir. 10,9 milyar Yeni Türk lirası olan faaliyet giderlerinin reel olarak yüzde 6 oranında azalmasıyla faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı yüzde 3,6'ya, toplam faaliyet gelirlerine oranı ise yüzde 42,4'e gerilemiştir. Mart 2005 itibariyle ise, faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı yüzde 3,9'a ulaşırken, toplam faaliyet gelirlerine oranı yüzde 42,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.2.4.1.9). Faaliyet giderleri içerisinde en önemli kalem toplam faaliyet giderlerinin yüzde 44'ünü oluşturan personel giderleridir. 2004 yılında geçen yıla göre bankacılık sektöründe personel giderlerindeki artış reel bazda yüzde 4 oranında gerçekleşmiş, ücret ve komisyon gelirlerinin personel giderlerini karşılama oranı, Aralık 2004 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre 18 puan yükselerek yüzde 88 oranına ulaşmıştır. Hazine işlemlerinden elde edilen gelirlerin azalması, sektörün operasyonel giderlerindeki gelişmelere karşı daha duyarlı olması sonucunu doğurmuştur. Mart 2005 itibariyle sektörün komisyon ve hizmet gelirlerindeki artış devam etmiş ve personel giderlerini karşılama oranı yüzde 100'ü aşmıştır.

Sonuç olarak, 2004 yılında TMSF bankaları hariç bankacılık sektörünün dönem net kârı önceki yıl sonuna göre reel bazda yüzde 0,2

oranında azalarak, 6,1 milyar Yeni Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. Gerek aktif kârlılığı gerekse özkaynak kârlılığı azalmıştır. Sermaye piyasası işlem kârları ve kambiyo kârlarının azalmasından gelen olumsuz etki, pasif maliyetinin aktif getirisinden daha hızlı düşmesi sonucu net faiz gelirindeki artış ile dengelenmiştir. Sektörün net ücret ve komisyon gelirleri yükselmiş, bununla birlikte faaliyet giderleri ve karşılık giderleri reel olarak gerilemiştir. İncelenen dönemde, sektörün hazine işlemlerinden elde ettiği yüksek gelirlerinin azalmasına; kredi portföyünü genişleterek, pasif maliyetini aktif getirisinden daha hızlı oranda düşürerek ve operasyonel gelirlerini operasyonel giderlerinden daha fazla oranda artırarak karşılık vermeye çalıştığı gözlenmektedir. 2005 yılının ilk çeyrek dönemi sonuçlarına göre ise, sektörün aktif ve özkaynak kârlılıkları artış göstermiş, sektör düşen faiz oranlarına rağmen, net faiz marjını korumayı başarmıştır. Sektörün asıl bankacılık faaliyetlerine dönmesiyle birlikte, daha istikrarlı bir gelir kaynağı olan ücret ve komisyon gelirlerindeki artış devam etmiş ancak faaliyet giderlerinin toplam faaliyet gelirlerine oranı önemli oranda değişmezken, karşılık giderlerinin toplam faaliyet gelirlerine oranı artış göstermiştir. Enflasyon muhasebesinden kaynaklanan parasal pozisyon zararları dahil edilmediğinde, sektörün aktif kârlılığında önemli bir değişiklik yaşanmazken, enflasyon muhasebesinin ortadan kalkması nedeniyle sektörün kârlılık rasyolarında önemli bir iyileşme yaşanmıştır.

Sektör düşen faiz ortamında sürdürülebilir gelir kaynaklarına ve operasyonel verimliliğine odaklanarak karlılığını korumuştur.

2005 yılının ilk çeyrek döneminde ise özkaynak getirisi yüzde 18,3'e yükselmiştir. 2005 yılı Mart ayı için özkaynak kârlılığının bileşenleri incelendiğinde ise şu sonuçlar çıkmaktadır:

- i. Özkaynak kârlılığının iyileşmesinde aktif kârlılığının artması etkili olmuştur.
- ii. Kaldıraç seviyesinde değişiklik olmamıştır.
- iii. Aktif başına elde edilen gelirlerin artmasına karşılık, aktif kârlılığındaki iyileşme özellikle kâr marjındaki artıştan kaynaklanmıştır.
- iv. Aktif başına elde edilen gelirlerin artışında ücret ve komisyon gelirlerindeki artış etkili olmuştur.
- v. Kâr marjındaki iyileşme, karşılık giderlerindeki artışa rağmen net parasal pozisyon zararlarını da içeren faaliyet dışı giderlerin azalmasından kaynaklanmıştır.

Kutu II.2.4.1.2.Enflasyon Muhasebesi Uygulamasının Sona Ermesi ve Etkileri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 21.04.2005 tarih ve 1623 sayılı Kararı ile, yüksek enflasyonun varlığına ilişkin göstergelerin ortadan kalkmasıyla bankacılık sisteminde enflasyon muhasebesi uygulamasına son verilmiştir.

Bu çerçevede, banka ve özel finans kurumları tarafından 01.01.2005 tarihinden geçerli olmak üzere;

- i. 2005 yılı içerisinde Enflasyona Göre Düzeltme Farkları hesaplarına yapılan muhasebe kayıtlarının iptal edilmesi,
- ii. Enflasyona Göre Düzeltme Farkları hesaplarında yer alan bakiyelerin, Sermaye yardımcı hesap bakiyesi hariç olmak üzere, düzeltmeye esas ilgili hesaplara intikal ettirilmesi,
- iii. Enflasyona Göre Düzeltme Farkları hesaplarının kullanılmaması,
- iv. Enflasyona Göre Düzeltme Farkları hesaplarında yer alan Sermaye yardımcı hesap bakiyesinin Diğer Sermaye Yedekleri yardımcı hesabına intikal ettirilmesi gerekmektedir.

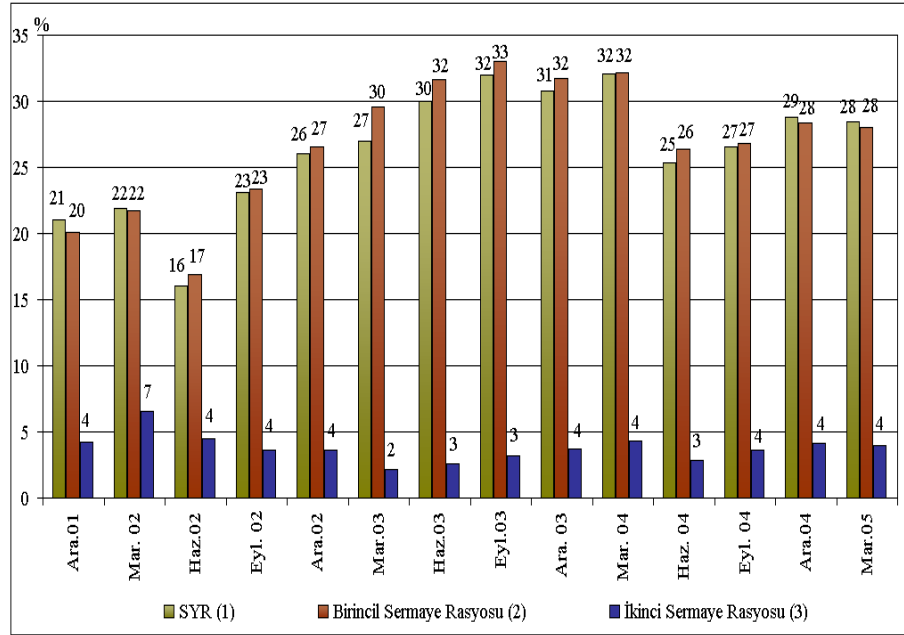
2005 yılında enflasyon muhasebesi uygulamasının sona ermesiyle birlikte, enflasyon muhasebesinden kaynaklanan net parasal pozisyon zararlarının ortadan kalkması, sektörün dönem net kârını olumlu yönde etkileyecektir. Bu değişimden özellikle yüksek serbest sermayesi olan bankalar olumlu etkilenecektir.

II.2.4.2.Sermaye Yeterliliği

Olası risklere karşı bir güven göstergesi olan özkaynakların risk ağırlıklı aktiflere oranından elde edilen sermaye yeterliliği rasyosunun solo bazda gelişimi incelendiğinde, Türk bankacılık sektörü için söz konusu rasyonun, yasal sınır olan yüzde 8'in üzerinde olduğu görülmektedir.

Grafik II.2.4.2.1 Sermaye Yeterliliği Rasyosu (Solo)

Sermaye yeterlilik rasyosunun yasal sınırın oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Kaynak: BDDK-TCMB

¹ SYR: Özkaynaklar / Risk Ağırlıklı Aktifler

² Birincil Sermaye Rasyosu: Ana Sermaye / Risk Ağırlıklı Aktifler

³ İkinci Sermaye Rasyosu: Katkı Sermaye / Risk Ağırlıklı Aktifler

Aralık 2003 itibariyle, solo bazda yüzde 31 olan sektörün sermaye yeterliliği rasyosu, Aralık 2004 itibariyle yüzde 28,8'e gerilemiştir. Bu azalışta risk ağırlıklı aktiflerin özkaynaklara göre daha hızlı artması etkili olmuştur. Mart 2005 itibariyle ise sektörün solo bazda sermaye yeterliliği rasyosu yüzde 28,4 olarak gerçekleşerek, hem Mart 2004 hem de Aralık 2004 dönemine göre azalış göstermiştir (Grafik II.2.4.2.1). Sektörün solo bazda birincil sermaye ve ikinci Sermaye rasyoları incelendiğinde, birincil sermaye rasyosunun Aralık 2003 – Aralık 2004 döneminde, yüzde 100 risk ağırlıklı aktiflerdeki artıştan kaynaklanmak üzere azaldığı ve birincil sermaye rasyosunun sermaye yeterlilik rasyosuna etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir. İkinci sermaye rasyosunda ise söz konusu dönemde artış görülmektedir. Bu artışta, Menkul Değerler Değer

Artış Fonundaki (MDDAF) artıştan kaynaklanmak üzere katkı sermayenin risk ağırlıklı aktiflere göre daha hızlı artması etkili olmuştur (Grafik II.2.4.2.1). Mart 2005 itibariyle, sektörün birincil sermaye rasyosunda (yüzde 28,0) bir değişim görülmezken, sektörün ikinci sermaye rasyosunda gerek Mart 2004 ve gerekse Aralık 2004 dönemine göre sınırlı bir azalış söz konusudur. Bu azalışta MDDAF'deki azalış etkili olmuştur.

Tablo II.2.4.2.1
Mevduat Bankalarının Solo Sermaye Yeterliliği Rasyosu

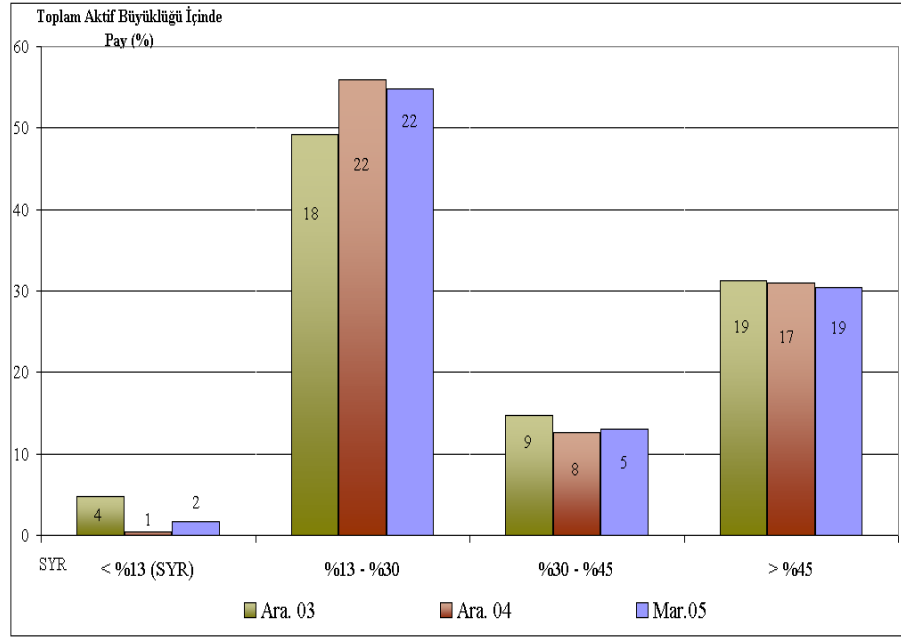
	Ara. 02	Mar. 03	Haz. 03	Eyl. 03	Ara. 03	Mar. 04	Haz. 04	Eyl. 04	Ara. 04	Mar. 05
Mevduat Bankaları										
Birincil Sermaye Rasyosu	27,7	30,1	31,8	32,8	31,3	31,4	25,4	25,7	25,3	24,9
İkinci Sermaye Rasyosu	2,4	1,2	1,9	2,5	3,1	3,8	2,3	3,3	3,7	3,6
SYR	25,1	26,2	28,7	30,5	29,7	30,6	23,7	25,0	25,3	24,9
Sektör										
Birincil Sermaye Rasyosu	26,6	29,6	31,7	33,1	31,8	32,2	26,4	26,8	28,4	28,0
İkinci Sermaye Rasyosu	3,7	2,2	2,6	3,2	3,7	4,3	2,8	3,6	4,1	4,0
SYR	25,6	27,1	29,6	31,6	31,0	32,1	25,4	26,6	28,8	28,4

Kaynak: BDDK-TCMB

Sermaye yeterliliği rasyosunun gelişiminde mevduat bankalarının belirleyici olduğu ve söz konusu rasyonun sektör rasyosuna yakın olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo II.2.4.2.1). Aralık 2003–Aralık 2004 döneminde, mevduat bankalarının, özellikle risk ağırlığı yüzde 100 risk kategorisinde bulunan krediler kaleminin artmasından kaynaklanmak üzere, risk ağırlıklı aktiflerinin özkaynaklarına göre daha hızlı artması sonucu, solo sermaye yeterliliği rasyosu yüzde 29,7'den yüzde 25,3'e düşmüştür. Mart 2005 itibariyle, mevduat bankalarının solo sermaye yeterliliği rasyosu, yüzde 24,9 olarak gerçekleşmiş ve söz konusu oran gerek Mart 2004 ve gerekse Aralık 2004 dönemlerine göre risk ağırlıklı aktifler kalemindeki artıştan dolayı azalış göstermiştir.

Grafik II.2.4.2.2

Bilanço Büyüklüklerine Göre Bankaların SYR Oranı ve Banka Sayısına Göre Sınıflandırılması ¹

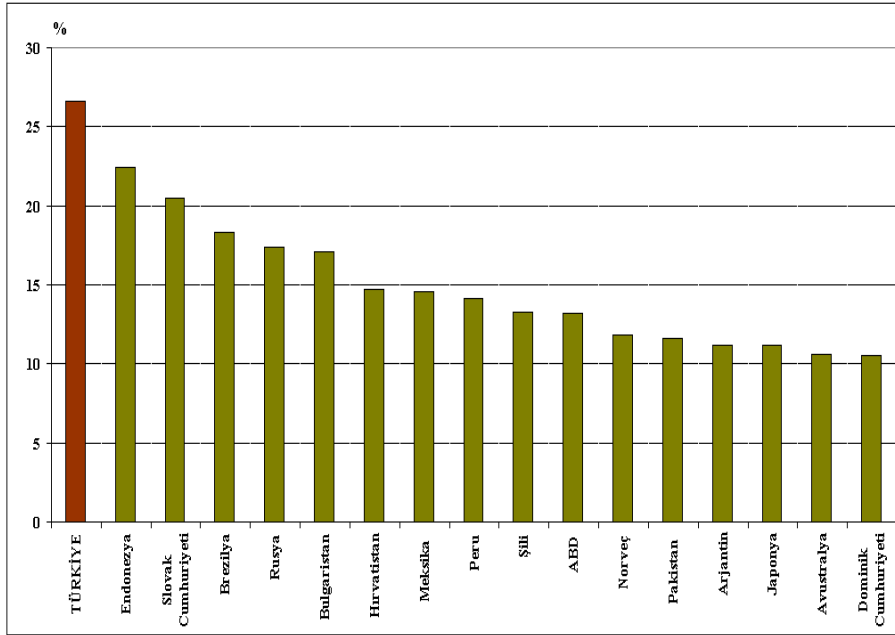

Kaynak: BDDK-TCMB

¹ Grafikte bar içinde yer alan rakamlar banka sayılarını ifade etmektedir.

Bankaların sermaye yeterliliği rasyolarına göre aktif paylarının dağılımı ve banka sayıları incelendiğinde ise, Aralık 2003 - Aralık 2004 dönemleri arasında, yüzde 30'un üzerinde sermaye yeterlilik rasyosuna sahip bankaların sayısında ve aktif paylarında bir azalış söz konusudur. Bu durum, bankaların sermayelerini daha rasyonel olarak kullandıklarını göstermektedir. Buna karşın, yüzde 13 – yüzde 30 arası sermaye yeterliliği oranına sahip banka sayılarında ve aktif paylarında ise artış görülmektedir (Grafik II.2.4.2.2). Mart 2005 döneminde ise, Aralık 2004 dönemine göre yüzde 13 – yüzde 30 arası ve yüzde 45 üzeri sermaye yeterliliğine sahip bankaların aktif paylarında 1 puanlık azalış gerçekleşirken, yüzde 13'ten daha az sermaye yeterlilik rasyosuna sahip bankaların aktif paylarında 1 puanlık artış görülmektedir.

Grafik II.2.4.2.3
Seçilmiş Ülkeler İtibariyle SYR'nin Karşılaştırılması
(30.09.2004 itibariyle)

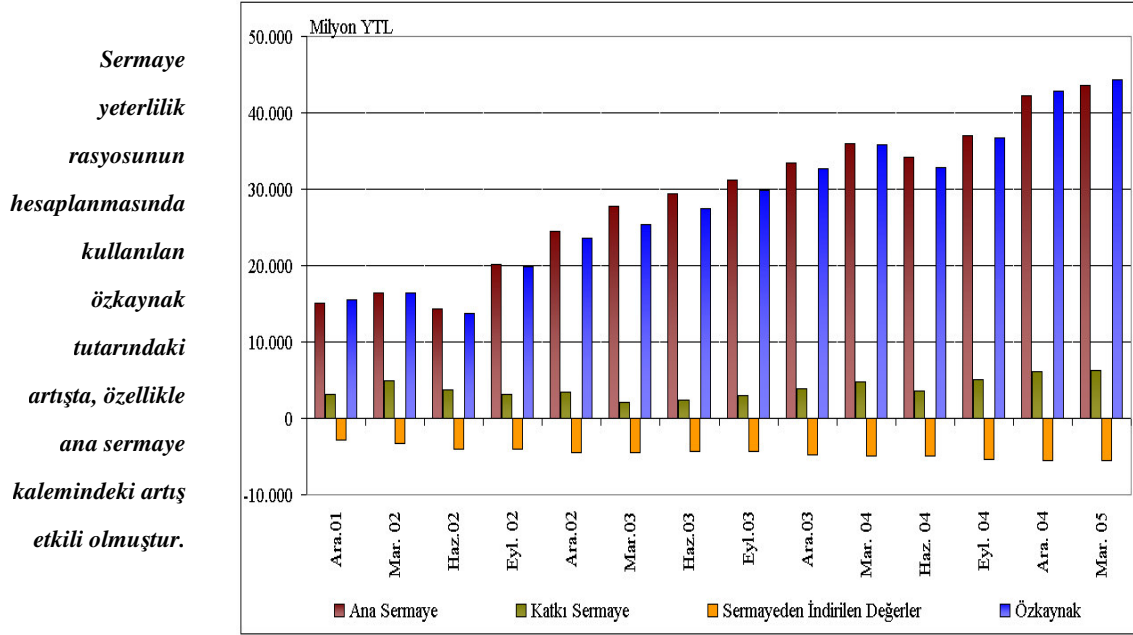

Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosunun, karşılaştırılan ülkeler arasında en yüksek olduğu görülmektedir.

Kaynak: Global Financial Stability Report, IMF, Nisan 2005

2004 yılı üçüncü çeyreği itibariyle farklı ülkelerin sermaye yeterliliği rasyoları incelendiğinde, Türk bankacılık sektörünün rasyosunun, karşılaştırılan ülkeler arasında en yüksek olduğu görülmektedir (Grafik II.2.4.2.3). Türk bankalarının Devlet Borçlanma Senedi portföylerinin büyük olması ve bu kıymetlerin yüzde sıfır risk ağırlıklı aktifler içinde değerlendirilmesi sonucu, Türkiye'nin sermaye yeterliliği rasyosu diğer ülkelere göre yüksek gerçekleşmektedir.

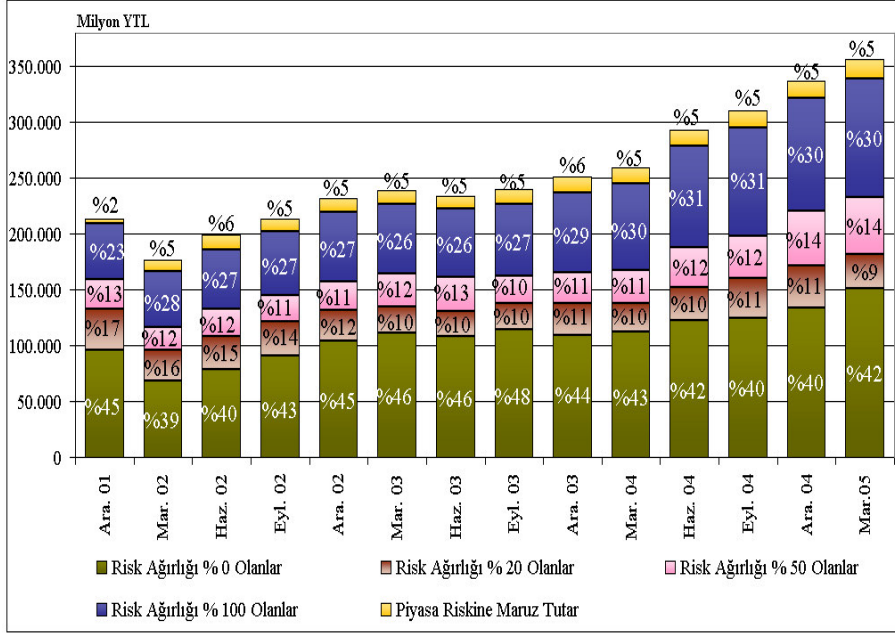
Grafik II.2.4.2.4 Özkaynak Bileşenlerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK-TCMB

Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında kullanılan özkaynak tutarının bileşenleri (ana sermaye, katkı sermaye, sermayeden indirilen değerler) incelendiğinde; Aralık 2003-Aralık 2004 dönemleri arasında, orana esas olan toplam özkaynak tutarı yüzde 31 artmıştır. Özkaynak artışında özellikle ana sermaye (birincil sermaye) kalemindeki artış etkili olmuştur. Aynı eğilim Mart 2005 itibariyle de devam etmiş, özkaynak tutarı Aralık 2004 dönemine göre yüzde 3,4 artmıştır (Grafik IV.2.4.2.4).

Grafik II.2.4.2.5 Risk Ağırlıklı Aktifler

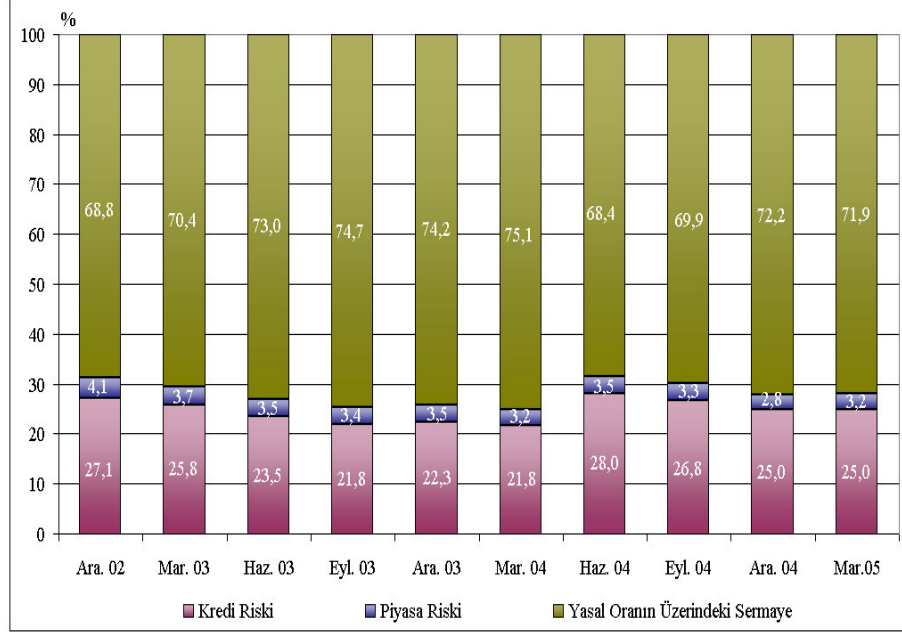
Kaynak: BDDK-TCMB

Mevcut düzenlemelere göre, Devlet Borçlanma Senetlerinin risk ağırlıklı aktifler içerisinde, -sıfır- risk grubunda sınıflandırılması rasyoyu olumlu etkilemektedir. Nitekim, Aralık 2004 itibariyle ağırlıklandırılan risk ağırlıklı aktiflerin yüzde 40'ını sıfır risk ağırlıklı aktifler ve yüzde 30'unu yüzde 100 risk ağırlıklı aktifler oluşturmaktadır. Mart 2005 döneminde de aynı eğilimin devam ettiği görülmektedir (Grafik IV.2.4.2.5).

Grafik II.2.4.2.6

Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Kredi ve Piyasa Riskine Göre Dağılımı

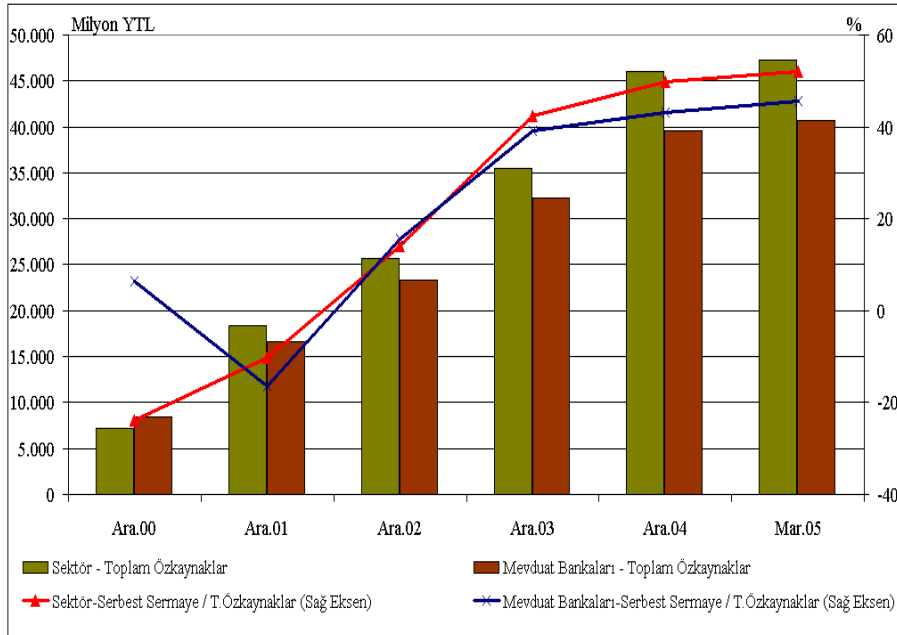
Türk bankacılık sektörünün, maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riski için bulundurulması gereken asgari sermaye yükümlülüğünün üzerinde özkaynağa sahip olduğu görülmektedir.

Kaynak: BDDK-TCMB

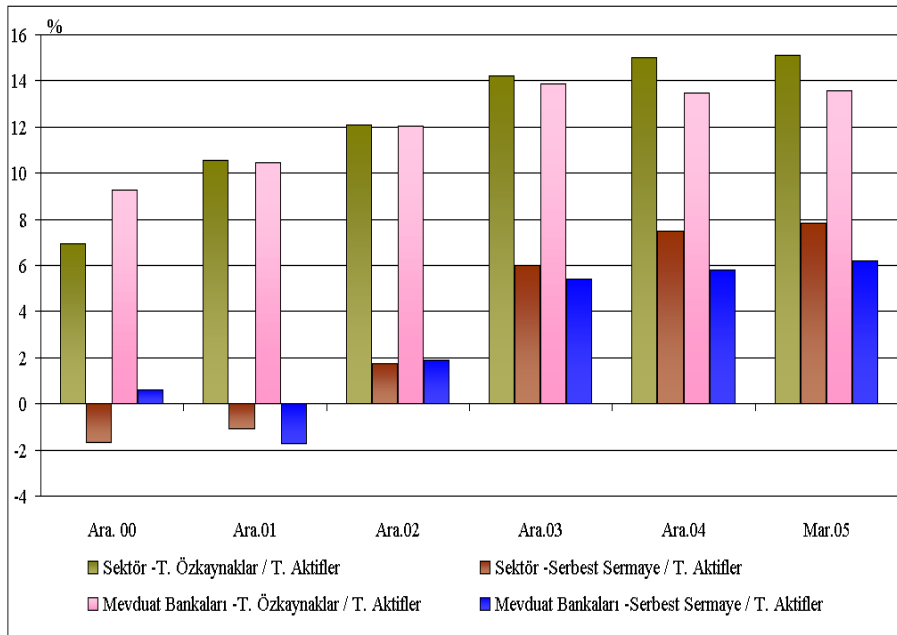
Aralık 2004 itibariyle yüzde 25,0 olan kredi riski için bulundurulan sermayenin toplam sermayeye oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 3 puan artış göstermiştir. Kredi piyasasındaki canlılık söz konusu gelişmede etkili olmuştur. Maruz kalınan piyasa riski için bulundurulan sermayenin, toplam sermayenin yüzde 2,8'ini oluşturduğu görülmektedir. Sektörün maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riski için bulundurulması gereken asgari sermaye yükümlülüğünün üzerinde özkaynağa sahip olduğu görülmektedir. Mart 2005 döneminde söz konusu oranlarda önemli bir değişim olmamıştır (Grafik II.2.4.2.6).

Grafik II.2.4.2.7 Özkaynak Tutarı ve Serbest Sermaye

Kaynak: BDDK-TCMB

Grafik II.2.4.2.8 Toplam Özkaynaklar ve Serbest Sermaye/Toplam Aktifler

Kaynak: BDDK-TCMB

Sektörün özkaynaklarının duran aktifler ile net tahsili gecikmiş alacaklardan farkını gösteren serbest sermayenin, toplam özkaynaklara ve toplam aktiflere oranı incelendiğinde, sırasıyla Aralık 2003'te yüzde 42,3 ve yüzde 6 iken, Aralık 2004 itibarıyla yüzde 49,8 ve yüzde 7,5 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 2.4.2.7 ve Grafik 2.4.2.8). Diğer bir deyişle, getirili olmayan duran aktiflere ve tahsili gecikmiş alacaklara

bağlanmamış sermaye miktarı, artış göstermiştir. Bu gelişmede, özkaynaklardaki artış ve net tahsili gecikmiş alacaklardaki gerileme etkili olmuştur. Mart 2005 itibariyle, sektörün serbest sermayesindeki iyileşmenin devam ettiği görülmektedir. Aynı şekilde, özkaynaklardaki artış ile net tahsili gecikmiş alacaklar ve duran varlıklardaki (elden çıkarılacak kıymetler kalemi de dahil) azalış, bu gelişmede etkili olmuştur. Aynı zamanda, mevduat bankalarının aktiflerinin özkaynaklarından daha hızlı artması sonucu, özkaynakların toplam aktiflere oranı, Aralık 2003 - Aralık 2004 döneminde yüzde 13,9'dan yüzde 13,5'e gerilemiştir.

Sonuç olarak, bankaların aktif yapısında gözlenen değişimin devam etmesi durumunda, bankaların sermaye yeterliliği rasyolarında düşme gerçekleşebilir. Türk ekonomisinde istikrar ve sürdürülebilir büyümeye bağlı olarak, bankaların kredileri ve faiz dışı gelirlerinin artması, menkul değerlerden sağladıkları faiz gelirlerinin düşmesi beklenmektedir. Kaliteli ve sürdürülebilir kârlılık ve sermaye yapısı, bankacılık sektörünün büyümesi açısından en temel noktaları oluşturmaktadır. Basel II kapsamında BDDK tarafından uygulamaya konulacak düzenlemeler, yasal sınırların üzerinde sermaye yeterliliği rasyosuna sahip bankacılık sektörünün mevcut pozisyonuna göre sermaye yeterliliği rasyosunu aşağıya çekmekle birlikte, ilave bir sermaye ihtiyacı doğurmayacağı BDDK tarafından tespit edilmiştir. Bankacılık sektörünün aktiflerinin yeniden yapılandırılması, uluslararası rekabet gücünün korunması ve sağlıklı işleyen bir bankacılık sektörünün sağlanması açısından sermaye ve daha güçlü özkaynak yapısı önemini korumaya devam edecektir.

II.2.5.Finansal Sağlık Endeksi

Bankacılık sektörünün finansal sağlamlığının ve kırılganlıklarının genel hatlarıyla tespit edilebilmesi ve tek bir göstergede özet bir şekilde izlenebilmesi amacıyla, seçilmiş bazı rasyolardan yararlanılarak bir endeks oluşturulmuştur. Seçilen rasyolar öncelikle aktif kalitesi, likidite riski, kur riski, kârlılık, sermaye yeterliliği bloklarında endekse dönüştürülmekte, sonraki aşamada ise endekslerin ortalaması alınarak finansal sağlık endeksi oluşturulmaktadır.

Kutu II.2.5.1.Finansal Sağlamlık Göstergeleri

	Finansal Sağlamlık Göstergeleri	Endekse Etkinin Yönü	Ağrlık
Aktif Kalitesi	Brüt Takipteki Alacaklar / Brüt Kredi	negatif	0,33
	Net Takipteki Alacaklar / Özkaynaklar	negatif	0,33
	Duran Aktifler / Toplam Aktifler ¹	negatif	0,33
Likidite	Likit Aktif / Toplam Aktif ²	pozitif	0,40
	3 Aya Kadar Vadeli Aktif / 3 Aya Kadar Vadeli Pasif	pozitif	0,60
Kur Riski	Mutlak Değer (Bilanço İçi Yabancı Para Pozisyonu / Özkaynaklar) ³	negatif	0,50
	Mutlak Değer (Yabancı Para Net Genel Pozisyonu / Özkaynaklar) ⁴	negatif	0,50
Kârlılık	Net Kâr / Toplam Aktif	pozitif	0,50
	Net Kâr / Özkaynaklar	pozitif	0,50
Sermaye Yeterliliği	Serbest Sermaye / Toplam Aktif ⁵	pozitif	0,50
	Sermaye Yeterlilik Rasyosu	pozitif	0,50

¹ Duran Aktifler, iştirak, bağlı ortaklık, elden çıkarılacak kıymetler, sabit kıymetler ve net takipteki alacaklar toplamından oluşmaktadır.

² Likit Aktifler, nakit değerler, merkez bankası, piyasalar, bankalar ve ters repo işlemlerinden alacaklar toplamından oluşmaktadır.

³ Özkaynaklar, yasal özkaynak tanımına olup, bilançonun pasifinde yer alan özkaynak tanımından farklıdır.

⁴ Bilanço içi yabancı para pozisyonu ile bilanço dışı kalemlerin toplanması ile yabancı para net genel pozisyonu elde edilmektedir.

⁵ Serbest sermaye, özkaynak tutarından duran aktiflerin çıkarılmasıyla hesaplanmaktadır.

Yukarıdaki tabloda, bankacılık sektörünün finansal sağlamlığını ve risklerindeki gelişmeleri yansıtabak endekslerin hesaplanmasında kullanılan finansal sağlamlık göstergeleri yer almaktadır. Söz konusu göstergeler ve ağrlıklar seçilirken, ülkemizde yaşanan krizleri en iyi yansıtabak rasyolar olmasına dikkat edilmiştir.

Rasyoların, endeksleri etkileme yönü tablolarda belirtilmiş olup; pozitif yön rasyonun yükselmesiyle endeksin artacağını, negatif yön ise rasyonun yükselmesiyle endeksin azalacağını ifade etmektedir. Tabloda yer alan ağrlıklar her gösterge grubu için endeks oluşturulurken, rasyolarına verilen ağrlıkları göstermektedir. Örneğin, sermaye yeterliliği endeksi oluşturulurken, rasyoların standart²⁶ hale getirilmiş değerleri belirtilen ağrlıklar ile çarpılarak toplanmış ve 1999 yılı 100 kabul edilerek sermaye yeterlilik gösterge grubu için bir endeks oluşturulmuştur. Her endeks grubunda, endeks değerindeki artış iyileşmeyi, azalış ise kötüleşmeyi göstermektedir. Örneğin, likidite riski endeksindeki artış, bankaların likiditelerinin geçmişe göre arttığını ve likidite riskinin azaldığını göstermektedir.

²⁶ Finansal sağlamlık göstergelerindeki rasyoların veri sıklığı 1999 sonundan başlamak üzere aylıktır. Her bir tarihteki rasyo değeri, seçilen tarih aralığındaki ortalama değerinden çıkarılıp, standart sapmalarına bölünerek standart hale getirilmiş ve bu değerlerin tamamını pozitif hale getirecek şekilde bir düzeltme yapılmıştır.

Tablo II.2.5.1
Finansal Sağlık Endeksi

	Aktif Kalitesi Endeksi	Likidite Riski Endeksi	Kur Riski Endeksi	Kârlılık Endeksi	Sermaye Yeterlilik Endeksi	Finansal Sağlık Endeksi
Ara.99	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ara.00	93,4	87,9	97,7	93,6	98,9	94,3
Ara.01	73,3	91,4	120,8	87,8	113,9	97,4
Mar.02	83,3	84,1	121,0	104,8	120,3	102,7
Haz.02	72,3	83,0	119,6	100,4	103,4	95,7
Eyl.02	77,4	74,7	121,4	100,6	118,2	98,5
Ara.02	85,8	74,9	121,0	104,0	126,7	102,5
Mar.03	89,3	72,3	121,0	103,6	131,0	103,4
Haz.03	89,5	69,9	121,3	105,8	137,3	104,8
Eyl.03	94,5	72,2	121,4	106,5	142,8	107,5
Ara.03	101,0	73,4	121,8	105,7	144,0	109,2
Mar.04	100,8	66,5	120,9	104,0	146,4	107,7
Haz.04	107,0	68,1	121,3	104,8	134,6	107,1
Eyl.04	109,0	73,3	121,8	105,5	138,5	109,6
Ara.04	109,6	75,1	121,4	105,4	145,0	111,3
Mar.05	111,1	69,7	121,1	106,8	145,6	110,9
May.05	112,6	68,6	121,4	107,0	143,0	110,5

Bankacılık sektörünün riskleri ve finansal sağlığı, oluşturulan endeksler yardımıyla değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

i. Aktif kalitesi endeksinden, bankacılık sektörünün krizler sonrasında aktif kalitesinde iyileşme olduğu görülmektedir. Bankacılık sektörünün takibe dönüşüm oranları, bilanço içinde faiz getirisi olmayan aktiflerin payları ve takipteki alacakların karşılık ayrılmamış kısmının özkaynaklara oranı hızla gerileyerek, sektörün aktif kalitesinin artışına katkıda bulunmuştur. Ancak, kredilerin hızla artış gösterdiği ekonomik ortam, kredi riskinin daha etkin yönetimini zorunlu kılmaktadır.

ii. Ekonomide güven ve istikrar ortamının sağlanması ile birlikte bankaların daha az likit kalma tercihleri likidite riski endeksine de yansımıştır. Nitekim, 2002 yılından 2004 yılının ikinci yarısına kadar düşüş eğilimi görülmektedir. Likit aktiflerin bilanço içindeki payı gerilerken, 3 aya kadar vadeli varlıkların 3 aya kadar vadeli yükümlülükler oranının yüzde 50'lerin altında seyretmesi, sektörün vade uyumsuzluğunun devam ettiğine işaret etmektedir. Ancak, istikrarlı

mevduat tabanı ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan orta ve uzun vadeli krediler likidite riskini azaltan başlıca unsurlardır.

iii. Yaşanan krizler sonrasında 2001 yılı Haziran ayında devlet borçlanma senetleri için gerçekleştirilen takas operasyonunun etkisiyle yabancı para pozisyon açıklarının kapanmasıyla birlikte, kur riski performans endeksi istikrarlı bir seyir izlemektedir. Bu durum, bankacılık sektörünü ani kur hareketlerine karşı daha güçlü kılmaktadır.

iv. Bankacılık sektörü, 1999-2001 yılları arasında üç yıl üst üste zarar ederken, 2002 ve 2003 yıllarını özellikle ticari kârlardan elde ettikleri gelirler ile tatmin edici kârlarla kapatmışlardır. 2004 yılında ise kârlılık endeksindeki yükselişin durduğu görülmektedir. Ancak 2005 yılında enflasyon muhasebesi uygulamasının sona ermesiyle birlikte, enflasyon muhasebesinden kaynaklanan net parasal pozisyon zararlarının ortadan kalkması, sektörün net dönem kârını olumlu etkileyerek kârlılık endeksinin tekrar yükselişe geçmesine neden olmuştur. Düşük enflasyon ortamında daralan kâr marjları ve artan rekabet, sektörün bilançolarını yeniden yapılandırarak değişen makroekonomik koşullarda sürdürülebilir gelir kaynaklarını arttırmasını ve operasyonel verimliliğini de sürekli olarak yükseltmesini zorunlu kılmaktadır.

v. Sermaye yeterliliği endeksinde son üç yıllık dönemde görülen artış ise bankacılık sektörünün özkaynaklarının geçmiş yıllara göre güçlendiğini göstermektedir. Güçlü sermaye yapısı bankacılık sektörünün olası şoklara karşı dayanıklılığını arttırmaktadır.

vi. Sektörün aktif kalitesindeki iyileşme, yabancı para açık pozisyonlarının kapanması, başarılı kârlılık performansı ve daha güçlü sermaye yapısı sonucunda, finansal sağlamlık endeksi, 2004 yılı sonu itibarıyla son beş yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Mayıs 2005 tarihi itibarıyla de, bankacılık sektörünün finansal yapısındaki güçlülük devam etmektedir.